9

(Vynato ze Zeměpisn. Sborníku r. II.)
1887–1888.

Politické zřízení Východní Indie Britské.

Vykládá prof. dr. **Otakar Feistmantel.**

Východní Indie může se dnes v politickém ohledu považovati za federaci různých vlád a států, jež jsou vesměs více méně podřízeny centrální nejvyšší vládě zosobněné v guvernérovi, jenž má titul „Viceroy and Governor-General in Council“ a zastupuje Její Veličenství královnu anglickou, císařovnu indijskou.

Nežli přistoupím k popisu jednotlivých států Indii tvořících, jest nutno podati nástin postupného vývoje anglické moci v Indii, z čehož vyjde na jevo, že z pouhé kongregace obchodníků vyvinula se během času, aniž to původně zamýšleli, jediné zvláštním sběhem okolností a provázejících je událostí rozsáhlá a mocná říše, jakou sami domorodci předtím nikdy zbudovati nedovedli a také vůbec nikdy nebyli by zřídili pro různost mezi nimi zastoupených živlů a povah.

Bližší zprávy o Indii vůbec začínají od vpádu Řeků r. 327 před Kristem — ačkoliv se zdá, že i před tím byl jistý nepřímý obchod mezi Indií a Středomořím. Již *Homerovi* byly rozličné indijské výrobky známy i dle jejich jmen sanskritských. Za času Šalamounova a Hiramova (asi 1000 př. Kr.) přicházely z Indie opice, paví péra a santalové dříví, zároveň se sanskritskými jmény; mimo to činí se zmínka o mnohých indijských výrobcích v bibli. [1]) První určitější zprávy má řecký historik *Hekatajos Miletský* (549—486 př. Kr.); *Herodot* (450 př. Kr.) znal země východně až k Indu; *Ktesias* (401) přinesl zprávy z Persie jen o jistých výrobcích indijských.

Na východ od Indu stala se Indie známa teprve výpravou Alexandrovou 327 př. Kr. Hlavně to byl *Megasthenes*, který jako vyslanec řecký v Indii (306—298 př. Kr.) měl příležitosť činiti pozorování a zprávy sbírati. [2]) Také *Arrian* [3]) vydal spis o Indii částečně zeměpisný, částečně historický. Řecké styky s Indií udržely se po dlouhou dobu.

Další styky Indie se západem spadají do počátku naší éry, neboť se udává, že již r. 47 po Kr. jistý Říman *Hippalus* vydal se z úžiny

---

[1]) Birdwood (Sir G.): Handbook to the British Indian section of the Paris Exhibition of 1878 pp. 22—35. Někteří kladou horu *Ofir*, odkud Šalamouna zlato docházelo, na západní stranu Indie (Malabar), ačkoliv jest to otázka nevyřízená.

[2]) Ancient India as described by Megasthenes. Translation of the fragments of the Indica of Megasthenes. Mc' Grindle 1877.

[3]) Koncem I. a počátkem II. století po Kr. Vydáno také r. 1877 (ale jen kap. I—XVII.), kdežto celá Indika Arrianova obsahuje XLII. kap.

Bab-el-Mandeb užitím *monsunů* přímo na východ ku břehům indijským, což se mu podařilo, následkem čehož nastal čilý obchod s Východem a to hlavně se západním pobřežím Indie. Ve druhém století udržovalo sto plachetních lodí obchod s Arabií, Cejlonem a Malabarem. Nálezy mincí z r. 1842 u Koimbáturu a 1850 u Kalikutu (na záp. pobřeží) tomu také nasvědčují, neb obsahovaly denary z dob *Augustových*, *Tiberiových* a *Neronových*.

Také se udává, že apoštol Tomáš kázal v Jižní Indii, kde prý také zemřel; ale není to nijak zaručeno, ačkoliv jest dokázáno, že křesťanství se již záhy, nejspíše ve druhém století, do Indie dostalo.

Také Arabové záhy po smrti Mohamedově rozhodli se k výpravám do Indie. Již r. 647 po Kr. vyslal *Osman* výpravu po moři do Thány a Bróče na Bombajském pobřeží; r. 662 a 664 udály se vpády do Sindu. Pak následovaly výpravy r. 711, ale teprve o 300 let později zachytili se mohamedáni v Indii poněkud pevněji. Jimi dostaly se arci podrobnější zprávy o Indii do západních zemí, a to tím více, že již záhy jednotliví cestovatelé a učenci cesty po částech Indie podnikali a díla o svých cestách psali. Jsou to v době od IX. století až k příchodu Portugalců hlavně tito: *Sulíman*, kupec, jenž podnikl několik cest do Indie ze Zálivu Perského a napsal dílo o své cestě r. 851 po Kr. (237 po Hidž.); pokračování psal *Abu-Zajd*.

Masúdi (neboli Masaudi) jest také známý arabský cestovatel a dějepisec; psal v X. stol. (912—930), cestovav ve mnohých zemích, zejména i v Číně. Od něho pochází dílo: *„Kitáb miráдž el dhab"*, jež jest jakási encyklopaedie různých věd. Dále jest *Abu-Rihan-Al-beruni* (nar. 970, zemřel 1038), který cestoval po 40 let po Indii a napsal znamenité dílo *Tarikh-i-Hind*, jež obsahuje úplný obraz literatury a věd Hindů tehdejší doby.

Do téže doby spadá cestovatel *Ibn-Haukal*, který cestoval po Indii a po jiných zemích přes 30 roků (od 943—976). Napsal knihu: *Aškal-ul-Balád*, také zvanou *Kitáb-ul-masalik-o-u-mamalik*. Pocházel z Bagdádu a pravé jeho jméno bylo *Mahomed Abu-l-Kasim*.

Nejproslulejší arabský cestovatel jest *Ibn-Batúta*,[4]) nar. v Tangru, v Marocku, 24. února 1304. Procestoval značné části Asie, mezi tím Čínu a Indii, a zastával po nějaký čas místo úředníka v Delhi.[5])

Po té jest několik cestovatelů evropských, kteří Indii navštívili a zprávy do Evropy přinesli. Jsou to zejména: *Marco Polo* (1271); mnich *John Monte Corvino* (1292); *Odorico Ponderone* (1316—1330); františkán *John de Marignolli* (1338—1349); *Nicolo Conti* (1419—1440); *Athanasius Nikitin*, ruský cestovatel (1468—1474); *Hieronimo di Santo Stefano* z Janova (1494—1499).[6])

Avšak až do času *Vasca da Gama* neudržovala Evropa pravidelného přímého spojení s Indií. Obchod provozovala hlavně italská města přes Levantu.

---

[4]) Dílo vydal: *Rev. S. Lee* v Londýně r. 1829; pak *Defrémery* (5 sv. 1855—59) Jest vůbec v Evropě dosti známý.

[5]) Další podrobnosti o arabských a perských zeměpiscích a dějepiscích (vzhledem k Indii) ponechám pro podruhé.

[6]) Jen k vůli zajímavosti uvádím, že velmi záhy také dva čínští cestovatelé navštívili Indii a o ní popisy zanechali, a to *Fa-Hian* (399—414) a *Huen-Tsang* (629—645).

První, kdo se vypravili do Indie po moři, byli *Portugalci* a to vedením *Vasca da Gama*, který poprvé 20. května 1498 v Kalikutu (na pobřeží malabarském) přistal. Po šesti měsících vrátil se. Avšak Portugalci nepřišli jako obchodníci neb soukromí dobrodruzi, nýbrž hned jako vojinové s plnomocenstvím *zabrati země a rozšiřovati křesťanství*. A tak se stalo, že již r. 1505 vysláno bylo značné loďstvo a 15.000 mužů do Indie pod velením *Francisca d'Almeida*, který byl prvním guvernérem. Roku 1509 následoval *Albuquerque*, jenž r. 1510 dobyl Goy. Po jedno století (1500—1600) drželi Portugalci monopol obchodu s Východem, avšak neměli ani politické síly, ani osobní povahy, aby si zachovali tak rozsáhlou moc. Vláda jejich vyznačuje se značně nelidským jednáním proti domorodcům, a tak se stalo, že po pokoření vlastního Portugalska od Španělska počala moc jejich, zvláště od roku 1603, klesati, až jim zbyly jen *Goa*, *Daman*, *Diú*, všecky na západním pobřeží, mající prostor 2365 angl. čtv. mil (= 6122·98 km²) a čítající 475.172 obyvatelstva (dle censu r. 1881). Portugalci také značně obcovali s domorodými ženštinami, z čehož pošlo zvláštní potomstvo tak zvaných „*half kastů*“ (eurasian's), jichž se udává v Bombajsku 30.000, v Bengálu 20.000.

Hollanďané první podnikli boj proti monopolu Portugalců. Již o něco dříve, totiž během XVI. stol., stala se města Brügge, Antverpy a Amsterodam velkými obchodními středy, odkud indijské výrobky přivezené Portugalci byly rozváženy po Německu i do Anglie. Roku 1596 obeplul Hollanďan *Cornelius Hountman* Mys Dobré Naděje, a brzy na to utvořilo se několik obchodních společností, které však roku 1602 spojeny byly v jednu pode jménem: „Hollandská Společnosť Východoindijská“. Roku 1619 založili Hollanďané *Batavii* na Jávě, jakožto hlavní sídlo svých držav na východě. Během XVII. století stali se první námořní mocí světovou, a podařilo se jim vytlačiti i Angličany z malajských ostrovů, načež tito zcela se obmezili na Východní Indii. Avšak později, v době francouzských válek (1793—1811), vyrvala Anglie Hollanďanům všecky jejich kolonie, ačkoliv Jáva byla vrácena r. 1816, a Sumatra vyměněna za Malakku. Census z roku 1882 vykazuje toliko 79 Hollanďanů v celé Indii Britské.

Angličané jakožto *obchodníci* přišli teprve po Hollanďanech, ačkoliv jednotlivci již dříve Indii navštívili. Nejprve byly konány pokusy dostati se do Indie cestou severozápadní, kolem Ameriky. Podniky ty vedli hlavně Frobisher, Davis, Hudson a Baffin.

Soupeřnictví obchodní zavdalo konečně příčinu k utvoření anglické „East-India-Company“. Stalo se to 31. prosince 1600, kdy tato společnosť nabyla královským vynesením platnosti a oprávněnosti k obchodu na východě. Původní tato East-India-Company čítala jen 125 podílníků s kapitálem 70.000 £ (= 840.000 zl.), jenž byl zvýšen na 400.000 £ (4.800.000 zl.) r. 1612. Později utvořilo se ještě několik jiných společností, jež však se konečně všecky sjednotily.

První cesty této společnosti měly cíl svůj v ostrovech malajských. Roku 1602 na první cestě zjednal kap. Lancaster obchodní styky s králem ačinským a založil faktorii a „obchodní dům“ v Bantamu. Později rozšířili Angličané obchod na pobřeží indijské. Avšak bylo zcela přirozeno, že jak Portugalci (v Indii), tak Hollanďané (na ostrovech) všemožně

se jim stavěli na odpor. Kdežto však hlavně námořní bitvou u Svally (u ústí řeky Tápti) r. 1615 za vedení kapitána Besta odpor Portugalců zdárně byl poražen, byli Angličané z ostrovů indijských vytlačeni a to po jisté smutné události, jež jest známa jako „řež amboinská“ (The massacre of Amboyna) r. 1623.

Následkem toho viděli se Angličané nuceni přeložiti činnost svou obchodní do Východní Indie. První jejich osady povstaly na pobřeží koromandelském; již r. 1611 zřídili tam v Masulipatamě agencii, jež r. 1632 povýšena byla na faktorii následkem farmánu [7]) (zvaného „zlatý farmán“) od sultána Golkondského. Několik let před tím (1626) zřídili faktorii v *Amragáonu* (v okresu Nellorském), avšak roku 1639 zakoupil *Francis Day*, přednosta Amragáonu, od rádže Čandragirijského příznivější místo poněkud jižněji zvané *Maderaspatam* neboli *Cinipatam*, vystavěl tam tvrz Sv. Jiří (Fort St. George) a založil dnešní město *Madras*, jež tedy tvořilo první državu společnosti; r. 1653 bylo z něho utvořeno zvláštní presidentství.

Na Bombajské straně tvořilo město *Surát* první střed anglického obchodu. Ostrov Bombajský náležel do r. 1661 Portugalcům, načež byl postoupen Angličanům jakožto část věna Kateřiny z Braganzy, manželky Karla II. R. 1668 prodal jej Karel II. Východoindijské Společnosti za roční plat 10 lib. (120 zl.!). R. 1684 bylo utvořeno Bombajské presidentství, a r. 1687 přeloženo sídlo ze Surátu do Bombaje.

Osady v Bengálu jsou původu pozdějšího. Teprve r. 1634 obdrželi Angličané farmánem moghulského císaře Džahána povolení k obchodu v Bengálu; r. 1640 založili faktorii v Húglí a 1642 v Balasoru. Později vznikly menší faktorie v Kasimbazáru, Patně, Maldě a Dakce (nom. Dakka), když roku 1645 lékař Gabriel Boughton obdržel od císaře Džahána za prokázané mu služby pro společnost privilej obchodní v Bengálu. Avšak r. 1686 skonfiskoval pojednou tehdejší naváb Bengálský (Šaistá Khán) Angličanům jich faktorie, načež tito, vedením svého předsedy *Džob Čarnoka* přesídlili se asi 26 angl. mil (41·6 kilom.) dále na jih k místu *Sutánatí*, kde položili r. 1698 základ tvrze (Fort William, starý). Roku 1700 koupili od prince Azima, syna císaře Auraugziba, tři vesnice a to *Sutánatí*, *Kalikatu* a *Govindpur*, jež tvořily základ nynějšího města Kalkutty. Roku 1707 utvořeno bylo z těchto pozemků presidentství bengálské.

Každé z těchto tří presidentství bylo z počátku úplně samostatné a podléhalo jen „sboru ředitelů“ (Court of directors) přebývajících v Anglii; vládu v každém vedl předseda čili guvernér se zvláštní radou.

Mimo již jmenované společnosti utvořily se ještě jiné, jež setkaly se s různými výsledky.

Jmenovati dlužno nejprve *Francouze*, kteří založili první společnost r. 1604 a po té ještě pět jiných. S Francouzi museli Angličané podniknouti zápas o nadvládu, jak bude dále pověděno.

Dánové přišli r. 1612, avšak nenabyli nikdy rozsáhlejších majetků; a co měli, koupili od nich Angličané.

Pro nás zajímavější jest tak zvaná *„Ostendská Společnost“*, která byla založena r. 1723 (za panování císaře Karla VI.). Ta vyslala lodi a

---

[7]) *Farmán* (hindust.) = rozkaz, vynešení, patent atd.

zřídila dvě osady v Indii, totiž *Coblom* čili *Covelong* na východním pobřeží mezi Madrasem a Sadrasem a *Bankípur* na řece Húglí. Brzy však vzbudila se žárlivost ostatních evropských mocí, jež měly v Indii osady, zejména Angličanů, Hollanďanů a Francouzů. Z počátku dělala tato společnost, jež vládla kapitálem 1 milionu sterlinků (12,000.000 zlatých), pěkné obchody, tak že ostatní společnosti stěžovaly si u svých vlád, načež potomní politické události urychlily rozpuštění společnosti. Karel VI., aby dosáhl přijetí svého projektu, totiž pragmatické sankce, odňal společnosti práva na sedm roků. Mezi tím také osadníci ostatních mocí roznítili vládu mohamedánskou proti Ostendské Společnosti; r. 1733 byla vytlačena z Bengálu a r. 1784 zanikla úplně.

Podle vzoru Ostendské Společnosti odhodlal se tehdejší král pruský *Bedřich Veliký* k podobnému podniku a založil 24. ledna 1753 Bengálskou Společnost Obchodní (Bengalische Handelsgesellschaft) a vzal pod ochranu Asiatskou Obchodní Společnost (Asiatic Trading Company), povstalou 1. září roku 1750. Avšak obě neměly dlouhého trvání.

Také *Švédové* pokusili se o obchodní spojení s Indií. R. 1731 založil jistý Henry Köning ze Štokholmu Švédskou Společnost; však ani ta neměla úspěchů a konečně zmizela úplně.

A tak se stalo, že ze všech evropských států, které založily společnosti pro obchod s Indií, jediná Anglie osvědčila se způsobilou k zachování své državy v Indii a ke značnému rozšíření jí, ačkoliv jí bylo počátkem XVIII. století podstoupiti tuhý zápas o nadvládu s Francouzi v Jižní Indii.

Příčiny nezdaru ostatních států uvádějí se takto: *Portugalci* neprospívali, jelikož podnikli něco, k čemu vůbec síly jejich nestačily, totiž podmanění a obracení na jinou víru. Zanechali po sobě v Indii sociálně zmrzačené smíšence, tři malé državy bez významu a neblahé upomínky na inkvisici.

Hollanďané podlehli proto, že jejich obchod zakládal se na monopolu, jejž nebylo možno udržeti.

Francouzské osady se nevzmohly, ba zanikly přes vítězství dobytá zbraní následkem nedostatku podpory z domova. Sami Angličané uznávají statečnost francouzských vojsk v Indii, jakož i značnou způsobilost jejich vojevůdců; avšak korrupce domácí zmařila jejich úspěchy.

Německé podniky rozbily se o politické zápletky a záměry dotyčných panovníků. Avšak privátní podniky nevymizely úplně, naopak po dnes mají němečtí a jiní příslušníci značnou část obchodu v Indii ve svých rukách, v čemž jim vláda anglická ovšem nečiní nyní žádných překážek.

A tak vyšla Anglie jako vítěz z tohoto všeobecného zápasu evropských mocí o vrchní vládu v Indii. Prispívalo k tomu několik příčin a hlavně to, že Angličané nepomýšleli na zabrání territorií, dokud nebyli dosti silni, a pak že národ anglický příslušníky společnosti v Indii vždy odhodlané a vydatně podporoval.

Roku 1711 byly se všecky jednotlivé anglické společnosti spolčily v jednu, a nad ní bděl sbor ředitelů (Court of directors) v Anglii přebývající. Vláda tří presidentství svěřena byla předsedovi (president) a zvláštní radě (council) v každé z hlavních stanic. Civilní záležitosti obstarávali podřízení úředníci vyslaní z Anglie a to pod zvláštní služební

smlouvou [„covenant“],[8]) jež obsahovala hlavně nařízení, „aby poslušni byli všech rozkazů, aby upravovali dluhy, a aby *zacházeli vlídně s domorodci indijskými*“. Předsedové byli zároveň velitelové vojenských sborů k uhájení majetků potřebných. Civilní úředníci, majíce jen malé služby, směli vésti také obchody na svůj vlastní vrub.[9])

Brzy nadešla doba, kdy Angličané museli také zbraní hájiti své državy. Roku 1744 vypuklo nepřátelství mezi Anglií a Francií v Evropě, a také v Indii propukla žárlivosť mezi oběma mocnostmi, a to především v Jižní Indii na pobřeží Karnatiku. Zápas trval několik let. Madras, který již byl tenkráte hlavním městem država anglických na jihu, kapituloval r. 1746, byl však vrácen Angličanům po uzavření míru Cášského 1748.

Avšak tím nebylo nepřátelství ukončeno. *Dupleix*, francouzský guvernér v Pondišeri, umínil si, že musí vyloučiti Angličany z obchodu na pobřeží *koromandelském* a pojistiti francouzskou nadvládu v Jižní Indii. Užil k tomu účelu nesihod a rozbrojů o následnictví trůnu v Hajdarabádě a Arkótu v době rozkladu říše moghulské. Na oba dva trůny dosadil Dupleix své kandidáty a po nějakou dobu jednal jako rozsudí v Jižní Indii. Avšak ačkoliv bystrostí ducha a znalostí orientální politiky předčil všecky své vrstevníky, nebyl přece vojínem, a tak se stalo, že v boji mezi Francouzi a Angličany neměl úspěchu žádného. V tomto boji objevilo se poprvé jméno muže, který později ještě hrál značnou roli v anglických podnicích; byl to totiž Robert *Clive* (vyslov: Klaiv), dotud obyčejný úředník společnosti v Madrasu, který, vyměniv za péro meč, zaznamenal jméno své co nejčestněji v dlouhé řadě výtečných anglických vojínů a státníků a položil základ k anglické nadvládě na východě. Angličané v Madrasu postavili jiného kandidáta na trůn *Arkotský* naproti onomu, jejž Dupleix zamýšlel tam dosaditi V nastalých na to bojích vyniká hlavně dobytí a následující hájení *Arkotu Clivem* r. 1751. Tento hrdinský výkon rozšířil pověsť o moci Angličanů po celé Indii a zmenšil značně vliv francouzský v oněch krajích.

Avšak při vypuknutí války mezi Francií a Anglií r. 1756 (sedmileté) pokusili se Francouzi znova o to, by opět dřívější důležitosť a vliv v Indii získali. Avšak po pochybném, krátce trvajícím úspěchu vyhráli Angličané rozhodnou bitvu u *Wandewaše* (v okresu Arkotském) nad Francouzi (r. 1760, 22. ledna), načež obléhali město *Pondišeri*, jež kapitulovalo v lednu 1761. Také jiná města byla Francouzům odňata, a tím způsobem byla moc jejich zlomena, načež jejich společnosti zanikly r. 1769. Výše uvedenou bitvu a další úspěchy vyhráli Angličané velením kolonela *Eyre Cootea*, který přispěl s posilami z Anglie; neboť Robert Clive dlel v té době za důležitými záležitostmi v Bengálu.

Po smrti Aurangziba r. 1707 byl totiž *navábem* čili guvernérem moghulským v Bengálu *Muršid Kulí Khán*, známý také pode jménem *Džafar Khána*. Tento přeložil residenci svou z Dakky do *Muršidábádu*. Panoval s úspěchem a zanechal moc svou zeťovi a vnukovi. Avšak r. 1740

---

[8]) To byl základ ještě nyní trvající tak zvané „civil service“, o čemž pojednám později

[9]) Z toho arci povstaly během času různé nesprávnosti, kterých se později i vyšší úředníci společnosti dopouštěli, které pak, ač bez práva, celému tomu podniku a Angličanům vůbec přičítány byly.

dostal se násilím k místu tomu *Alí Vardi Khán*; v jeho době vystavěli obyvatelé Kalkuttští jakožto ochranu proti vpádům Marhattů „příkop a hráz marhattskou".

Jmenovaný guvernér zemřel r. 1756, načež následoval vnuk jeho *Sirádž-ud-Daulá* [= Suradžah-Doulah], [10]) jenž jako mladík teprve 18letý byl povahy nadmíru prchlé, a tak se stalo, že z rozličných příčin udeřil na Kalkuttu r. 1756. Velká část Angličanů prchla, jiní v počtu 146 se vzdali a byli vrženi do malého vězení majícího jen malá okénka — bylo to v největším horku měsíce června — a tak se stalo, že následujícího rána nalezli z výše uvedeného počtu jen ještě 23 umírajících. Tato mučírna byla od té doby známa pod jménem „Černá díra" (Black hole). Jakmile zpráva o tom dostala se do Madrasu, odebral se Clive a admiral *Watson* do Bengálu na pomoc, a brzy na to byla Kalkutta v anglických rukách. Mír uzavřený poskytl společnosti náhrady za utrpené škody. Avšak při vypuknutí zmíněné již sedmileté války v Evropě r. 1756 nastaly také nepokoje v Bengálu, a Clive zabral francouzskou osadu *Čandernagór*. Sirádž-Daulá stranil Francouzům, pročež Clive ustanovil vizíra Sirádžova *Míru Džafara* za navába. Nepřátelské voje setkaly se na pláni blíže *Plassey* (na levém břehu řeky Húglí severně od Kalkutty). Clive měl jen 1000 Evropanů, 2000 sipajů a 8 děl, kdežto Sirádž vedl 35.000 pěších, 15.000 jezdců a 50 děl. Avšak Clive napadl Sirádže s úplnou neohrožeností dne 23. června 1757 a porazil ho na hlavu. Událost tato rozhodla osud Angličanů v této části Indie. Mír Džafar byl sice dosazen na trůn Sirádžův, avšak vlastní vláda nad Bengálem, Orissou a Behárem byla v rukou Clivových.

Roku 1760 vrátil se Clive do Anglie, kde byl povýšen do stavu šlechtického jako lord Clive a baron Plassey. Avšak po jeho odjezdu zavládl v Indii všeobecný nepořádek, tak že roku 1765 byl opět vyslán s plnou mocí jakožto guvernér a vrchní vojenský velitel do Bengálu, aby odstranil zlořády, do nichž země zabředla. Upraviv vše patřičně a obdržev od tehdejšího císaře *Alama* výhradní právo administrace v Bengálu, Orisse a Beháru, odcestoval navždy do Anglie r. 1767.

Od toho času pak historie indijská obsahuje jen události, které vedly k podmanění a připojení skoro tří čtvrtí celé země k anglickým državám a k rozšíření vlivu a nadvlády nad ostatní částí.

Po odjezdu Clivově opět se poměry zhoršily. *Hyder-Ali*, zakladatel království majsúrského, spolčil se s pohlaváry marhattskými, ohrožoval Madras a vynutil od Angličanů výhodný mír, kdežto hladomor v Bengálu r. 1770 zničil třetinu obyvatelstva.

Tyto události, jakož i různé nepravidelnosti a nesprávnosti v Indii vzbudily pozornost anglické vlády a zavdaly příčinu r. 1772 ke jmenování komitétu pro ohledání záležitostí společnosti.

Následujícího roku 1773 stalo se důležité usnesení (zvané: „Regulating Act"), dle kterého guvernér bengálský obdržel vládu také nad ostatními presidentstvími pod titulem „Governor-General of India", a jemu přidáni jsou tři radové také jmenovaní parlamentem. [11])

---

[10]) Angličtí vojínové přezdívali mu: „Sir Rodžer Douler".

[11]) Governor-general měl vésti vládu podle usnesení těchto radů, z nichž každý měl rozhodující hlas.

Prvním guvernérem byl *Warren-Hastings* od r. 1773—1785, mezi jehož rady byl také pověstný jeho odpůrce Philip Francis; druzí byli general Clavering a major Monson.

Ačkoliv prostředky, jakými jmenovaný guvernér naplňoval pokladny společnosti, nebyly vždy úplně správné, a ačkoliv velmi zhusta vlastní jeho rada mu kladla překážky v cestu a v rozpaky jej přiváděla, vykonal společnosti přece valné služby a podnikl mnoho pro zabezpečení nadvlády Angličanů v Indii.

Jeho důvtipem a namáháním zničena byla mocná alliance mohamedánských vladařů Majsúru a Dekkanu s Marhatty utvořená za podpory Francouzů, neboť *Hajdar-Alí* poražen byl na hlavu Angličany velením Sir Eyre Cootea u *Porto Novo* (1. července 1781), *Pollilore* (v srpnu 1781) a u *Arní* (1782). Po smrti Hajdera Alí 1782 trval zápas dále se synem jeho *Tippu Sultánem*, s nímž konečně *Hastings* uzavřel mír roku 1783.

Roku 1775 připojen byl Benares s okolím, jejž postoupil vizír audhský za jisté služby, jež prokázal Hastings otci jeho Šudža-Doulovi ve válce proti Rohillům. Téhož roku také odňat ostrov Salsette u Bombaje Marhattům.

R. 1784 prošel v parlamentě zvláštní návrh zvaný *„Pittův výnos“*, jímž byl král anglický zplnomocněn jmenovati zvláštní komité ze šesti tajných radů jako kontrolující komisi pro záležitosti společnosti (Board of Control).

Roku 1785 opustil Warren Hastings Indii a v té době panoval mír po celé zemi.

On to byl, který dal indijského podvodníka a zrádce *Nand-Kumara* [12]) (Nanda-Kúmara) roku 1776 oběsiti; on to byl, jenž při návratu svém

---

[12]) Záležitosť *Nand-Kumára* musím několika slovy objasniti. Jak dříve již napověděno, nalézal se mezi čtyřmi rady Hastingsovými také jistý *Filip Francis*, jenž byl jeho odpůrcem a ve všem stál mu v cestě. Zdá se, že jej podezíral z různých nesprávností, ale zároveň byl odhodlán zničiti Hastingsa, aby mohl zaujíti jeho místo, a tak se stalo, že po jistých událostech domorodci v Kalkuttě myslili, že Warren Hastings pozbyl své důstojnosti a bude nahrazen Philipem Francisem. Příležitosť tu nenechali si domorodci ujíti a, aby se zalíbili Francisovi, donášeli mu pojednou různé obžaloby proti Hastingsovi týkající se hlavně přijímání peněz atd., což bylo arci Francisovi velice vhod. Mezi jinými byl také bohatý *brahmin*, člověk nekalé pověsti a povahy, jména *Nand-Kumár*, který vinil Hastingsa, že se nechal podplatiti od navábů Muršidabádských a jiných boháčů za jisté nesprávnosti. Bylo dokázáno, že Nand-Kumár byl starý zlosyn — bylo známo, že padělal listy, podpisy a pečeti a že udržoval zrádné dopisování s Francouzi, a nemělo se tedy věřiti jeho výrokům. Pročež také Hastings se vší určitostí a důrazností odepřel hájiti se proti výrokům takového prohnaného dareby. To opět využitkoval *Francis* a podle starého „qui tacet, consentire videtur“ stál na tom, že Hastings se cítí vinným, a byl by snad vystoupil i jinak proti němu. Než tu pojednou byl *Nand-Kumár* obžalován pro spiknutí, ale byl propuštěn. Po šesti nedělích byl opět zatčen pro *penězokazství*, byl uvězněn, porotou k smrti odsouzen a oběšen. Tenkráte totiž byli penězokazi v Anglii trestáni smrtí, ale v Indii se to posud nebylo provádělo. Událosť tato měla značný vliv na domorodce. Žádný si více netroufal obviňovati Hastingsa z něčeho, i Francis sám byl zaražen — nejspíš nahledl, však pozdě, že byl Nand-Kumárem oklamán, neboť když později byla zadána jistá žádosť ve jménu mrtvého u rady, nařídil Francis, aby byla spálena katem. — Tento výkon Hastingsův byl arci s mnohých stran velmi ostře posuzován a tvořil také část obžaloby proti němu při jeho návratu do Anglie. Avšak jednání jeho lze zcela omluviti okolnostmi, hlavně když pomníme, že tu byl podklad značné viny, a že ten muž byl podvodník a zrádce, a že měl škodolibý úmysl zničiti Hastingsa.

byl pro jisté domnělé přestupky postaven před soud, zdali právem, není úplně jasno; tolik jest jisto, že byl po dlouhém procesu obžaloby zproštěn a za nevinna uznán.

Jako „Governor-General" následoval r. 1786 lord *Cornwallis*. Jeho první opatření bylo zreformování právní soustavy a ustálení důchodů pozemních v celém Bengálu.

Roku 1790 vpadl Tipú Sultán (neboli Tipú Sahib), panovník majsúrský, do provincie Travankorské, která již dříve se postavila pod ochranu britskou. K účelu tomu uzavřel lord Cornwallis spolek s Marhatty, Nizamem a rádžem Kúržským, následkem čehož Tipú Sahib byl nucen uzavříti mír 1792, kterýmž připadla polovina jeho území spojencům, z čehož Angličané obdrželi okresy Malabar, Dindigal a Salem. Mimo to musil Tipú zaplatiti výlohy válečné. Před tím, r. 1786, koupili Angličané ostrov *Penang* (Pulo-Penang) od rádže státu Quedy (na Malackém polouostrově).

Pak následoval sir *John Shore* (1793—1798), za něhož událo se málo důležitého.

Za to však měl nástupce jeho marquis *Wellesley* (1798—1805) panování mnohem bohatší důležitými událostmi. Nejprve obnovena válka s Tipú Sahibem, který kul pikle s Francouzi a s jinými domácími knížaty. Válka skončila r. 1799 dobytím hlavního města *Seringapatámu*, při čemž Tipú zůstal mrtev na bojišti. Pozemky byly rozděleny. Angličané obdrželi nadvládu nad Kanárou a Koimbáturem (západní pobřeží) a plnou moc nade všemi průsmyky v Západních Ghátech. Nizam obdržel jiné části; z ostatku části střední utvořil Wellesley království Majsúr pod ochranou britskou, a na trůn dosazen mladý princ ze staré hindské dynastie, kterou byl dříve Hajdar Alí svrhl (Majsúr jest podnes samostatné království).

Vítězství u Seringapatámu nemálo přispělo k rozmnožení dobrého jména Angličanů. Se syny padlého Tipú Sahiba nakládal Wellesley zcela otcovsky; dostalo se jim královského vychování a stkvělé podpory.

Téhož roku odstoupil rádža Tandžorský Angličanům provincii svou za roční pensi, a r. 1801 připadl jim celý *Karnatik* (východní pobřeží v jižní části). Koncem téhož roku obdrželi Angličané velké pozemky mezi řekami *Gogrou* a *Gangou* od vizíra audhského výměnou za poplatky, které dluhoval z dob dřívějších společnosti.

Brzo na to povstali tři marhattští pohlaváři, totiž *Holkar*, *Sindia* a rádža *Berárský*, podnícení Francouzi, proti svému vladaři Pejšvovi jenž sídlil v Púně a který již dříve jednou vyžadoval podpory Angličanů, proti Holkarovi, následkem čehož uzavřel s nimi zvláštní smlouvu v Basseinu (r. 1802).

Governor-General odeslal dvě armády proti spojencům, jednu vedením svého bratra (pozdější „Duke of Welligton") a druhou pod generálem *Lakem*.

Wellesley vtrhl do Beráru, dobyl *Ahmednágaru* a porazil na hlavu rádžu a Sindii ve velké bitvě (23. září 1803) u *Assaje* (64 kilom. severovýchodně od Aurangabádu; 4500 mužů proti 50.800 mužů spojenců), která opět nemálo přispěla k rozšíření slavného jména anglických zbraní. Brzo na to byli Marhattové poraženi také v bitvě u *Argauma*.

Lord *Lake* rovněž zvítězil v Severní Indii. Dobylť útokem *Aligarhu*, porazil na hlavu vojsko vedené francouzským generálem Perronem a táhl na Delhi, kde stálo jiné vojsko také pod francouzským velitelem; poraziv je na pobřeží řeky *Džamny*, zmocnil se lehce města *Delhi*, zabral pak *Agru* a zlomil takto moc Sindiovu v těchto končinách Indie.

Těmito vítězstvími odstraněn byl úplně vliv Francouzů v Indii, a značná část území připadla Angličanům. Byl to Doáb s městy Delhi a Agrou, Ahmednágar a Bróč s okolním územím, části Guzerátu a jiné distrikty. Také Katák v Orisse byl připojen. Takto byly državy anglické za doby markýze Wellesleye značně rozmnoženy. Avšak jeho agressivní politika nebyla úplně schvalována řediteli společnosti, pročež byl r. 1805 odvolán a nahrazen lordem *Cornwallisem* (který již dříve byl generálním guvernérem.) Avšak ten zemřel brzy po příchodě svém do Indie, a po něm následoval lord *Minto* (1806—1813), za jehož panování neudálo se nic zvláštního; jen to zasluhuje podotknutí, že v jeho době indijská vláda vstoupila poprvé ve styky s některými cizími mocnostmi. vyslavši poslance do Pandžábu, Afghánistánu a do Persie; Metcalfe šel k Randžitovi Singhovi do Lahoru, Elfinstone setkal se s emírem afghánským v Pešávaru a Malcolm vyslán do Persie. Výsledků neměly tyto missie valných. Jen s Randžitem uzavřeno r. 1809, že Satledž má tvořiti hranici mezi jeho a anglickým územím.

Po lordu *Mintovi* následoval markýz *Hastings* (1813—1823), za jehož panování byla válka s Marhatty obnovena; zároveň vypukla jiná s jejich spojenci, tak zvanými *Pindarii.* [13]) Obě války skončily prospěšně pro Angličany, ačkoliv k nim s druhé strany podnět dán byl. *Pindariové* byli rozprášeni a potlačeni, a jednotliví panovníci marhattští, jako Pešva (Bádží Ráo) v Púně, rádža Nágpurský a mahárádža Holkar byli na hlavu poraženi. Následek toho byl, že velká část území v Západní Indii připadla anglickým državám; byl to okres *saugorský, Darwa, Púna, severní Konkan* a *Ahmedabád,* jež náležely Pešvovi; území podél řeky *Narbady* odstoupeno od rádže Berárského, Adžmír pak od Sindije.

Pešva vzdal se trůnu, a dovoleno mu usaditi se v Bithúru blíže Kánpuru s pensí ročních 80.000 £. [14]) Na jeho místo dosazen potomek dřívější linie, Šivádžího, na trůn v Satáře; děcko bylo uznáno za dědice Holkarova, a jiné děcko prohlášeno rádžou Nágpurským pod ochranou Angličanů. Zároveň vstoupily rádžputánské státy v poměr manský k vládě britské. Nejdůležitější však při tom bylo, že lord Hastings a generál jeho sir John Malcolm poskytli takto blahodárného míru a správné vlády celým krajům, které před tím značně trpěly vpády a vyděračstvím Marhattů a Pindariů.

Také s Nepálem, kde od r. 1767 usadili se Gúrkhové, vypukla válka následkem vpádu Gúrkhů do okolních krajin anglických. Po různých obtížích a neúspěšných výpravách podařilo se Angličanům za vedení generála *Ochterlony* Gurkhy přinutiti k pořádku a míru, následkem čehož

---

[13]) To byly zvláštní bandy marodérů, které utvořily se ze sběhů různého původu a různých kast; zdržovaly se hlavně v Centrální Indii a živy byly od lupu a násilí.

[14]) Adoptovaný jeho syn byl později pověstný Náná Sáhib, jenž v době povstání z r. 1857 hrál tak bídnou roli.

r. 1816 Angličané obdrželi *Kumáon* (se stanicemi Naini Tál, Almora, Masuri atd.) a okres Simlu.

Následníkem Hastingsovým byl lord *Amherst* (1823—1828), do jehož panování spadá první válka barmská a dobytí Bhártpuru. Válka barmská byla způsobena vpády Barmánů do Bengálu, trvala dvě léta (1824—1826), skončila pak příznivou smlouvou v *Jendabú* r. 1826, následkem čehož král Avy zřekl se nároků na Assam a odstoupil Angličanům *Arakan* a *Tenasserim*.

Jisté neshody stran následnictví v Bhártpuru, státu to v Centrální Indii, měly za následek zakročení vlády britské. Generál lord Combermere vzal město útokem, což bylo potud důležité, že domorodci považovali je za nedobytné i pro anglické zbraně. R. 1824 bylo zakoupeno město *Singápur* od Hollanďanů, a území *Malakka* bylo vyměněno za Benkúlen na Sumatře.

Lord *William Bentinck*, který pak následoval od r. 1828—1835, proslavil jméno své hlavně administrativními reformami, pokojným zlepšováním a pokrokem v Indii. Na jeho soše v Kalkuttě nalézá se nápis: *„Odstranil surové zvyky; setřel ponižující rozdíly; dal svobodu vyslovení veřejného mínění; neustále snažil se povznésti duševní a morální povahu národů svěřených jeho správě.“*

Nejprve snažil se zlepšiti finanční poměry. R. 1829 4. prosince provedl [15]) zápověď *satí*, t. j. spalování vdov za živa pospolně se zemřelým manželem; odstranil barbarský náboženský zvyk při slavnosti zvané *čarakh-púdžáh*. Také vynasnažil se vší mocí potlačiti *Thagy*, kteří provozovali loupež a vraždu jako řemeslo dědičné a to na počesť bohyně Kálí. V tom mu pomocen byl hlavně kapitán *Sleeman* (později sir W. Sleeman).

Za jeho panování bylo ponejprv ustanoveno *„že žádný domorodec indijský pro své náboženství, rodiště, rod aneb pro srou pleť by neměl považován býti neschopným k zastávání úřadu při společnosti“*.

R. 1833 obnovena byla smlouva společnosti na dalších 20 let, ale s podmínkou, vzdá-li se vedení obchodu a dovolí-li Evropanům v zemi té se usazovati. Zároveň byl generálnímu guvernéru přidělen čtvrtý člen rady pro zákonodárství, který neměl býti úředníkem společnosti, podobně jako tři ostatní. Nejprve jím byl *Thomas Babington Macaulay* [16]) (potom lord Macaulay), který byl zároveň předsedou zákonodárné komise.

Jedinou válečnou výpravu podnikl proti *Kúrgu* na západě Majsúru, jehož rádža byl nelidský tyran; roku 1834 byla provincie ta přidělena anglickým državám.

R. 1833 před tím byla v provincii Majsúru zavedena britská správa, což trvalo do r. 1881, kdy po smrti sesazeného knížete adoptovaný syn jeho byl uznán za nástupce. Tehdejší rádža totiž promarňoval důchody státu a týral lid barbarským způsobem, tak že byl dán do výslužby.

Lord William Bentinck opustil Indii v květnu 1835, a místo jeho zatím zastával sir *Charles Metcalfe* do března 1836, který provedl to, co Bentinck tak blahodárně počal, totiž *úplnou svobodu tisku.* [17])

---

[15]) Za podpory některých vážných domorodců, především Ram-Mohan-Rádže.
[16]) Známý autor historického díla: „Critical and historical essays“.
[17]) Tedy v Indii již před 50 lety!

*

R. 1836 byl nahrazen lordem *Aucklandem* (1836—1842), za jehož panování dostali se Angličané poprvé ve styk s Afgháňany. Vývoj toho styku souvisí také poněkud s průběhem dějin Sikhů a Pandžábu.[18])

Do roku 1762 náležel Pandžáb k moghulské říši, ačkoliv jen dle jména, jelikož Sikhové již dříve více méně samostatnosti nabyli. Téhož roku dobyl *Ahmed Šáh Duráni*, amír afghánský, Pandžábu. Mezi Sikhy však a Afgháňany byla povždy značná protiva, jak v náboženství, tak i v povaze a jiných vlastnostech. Počátkem XIX. stol. stal se Sikh *Randžit Singh* ve 20. roce věku svého vicekrálem Pandžábu pod vládou afghánskou. Avšak v Afghánistáně samém byly nepokoje a neshody, takže Randžit Singh užil té příležitosti, aby obnovil *Khálsu* a moc Sikhů a tak stal se pánem Pandžábu a rozšířil moc svou na Kašmír a Pešávar. Na dalším postupu k jihu byl zadržen Angličany, kteří tenkráte rozšířili državy své až k levému pobřeží Satledže, a Randžit [19]) musil svoliti k tomu, že Satledž tvořil hranici mezi oběma státy. Anglická vláda považovala Randžita Singha za vhodnou baštu proti všelikým vpádům od severozápadu, jediné to jí vadilo, že nechtěl nijak povoliti obchodu po Indu svými državami.

Mezitím trvaly nepokoje v Kábulu dále. Následníci Ahmada Šáha vždy bojovali mezi sebou, kdykoliv se jednalo o osazení trůnu. R. 1826 *Šáh Šudža* z pokolení Duráníova byl svržen a zahnán *Dostem Muhamedem*, pochozím z mocné rodiny Barakzái. Šáh Šudža uchýlil se do Hindustánu. Na cestě Pandžábem zadržen byl Randžitem Singhem, jenž ho obral o světoznámý démant, Koh-i-núr, jejž Nadir-Šáh při svém vpádu do Indie (roku 1739) s sebou byl odnesl. Na britském území našel Šáh Šudža přístřeší.

Jelikož Východoindijská Společnosť byla v jistém poměru k Randžitovi Singhovi, chtěla vstoupiti ve spolek s Dostem Muhamedem, pročež byl kapitán *Alexander Burnes* vyslán do Kábulu, aby zjednal obchodní spojení. Avšak Dost chtěl to učiniti jen s podmínkou, že by lord Auckland mu vymohl u Randžita Singha vrácení Pešávaru, což arci onen učiniti nemohl. Avšak byla zde ještě jiná příčina k získání Dosta Muhameda. V té době již počalo se Rusko rozšiřovati na jih k řece Oxu, a Peršané zajisté ne bez pomoci Rusů obléhali Herat, baštu Afghánistánu na západě. Dost Muhamed, nemoha obdržeti od lorda Aucklanda splnění svého přání stran Pešávaru, počal tajně vyjednávati s Rusy a přijal i vyslance ruského v téže době, když *Burnes* dlel v Kábulu. Na to vypověděl Auckland Dostovi válku a rozhodl se dosaditi Šáha Šudžu na trůn Kábulský, aby tam takto měl spřáteleného panovníka na místě Dosta. Výprava počala r. 1838 a byla nejprve řadou triumfů. Šla Sindem na Quettu a Kandahár, jenž dobyt 1839; pak následovalo dobytí Ghazní. Dost prchl a v srpnu 1839 dosazen Šáh Šudža na trůn Kábulský. Dost později vzdal

---

[18]) O hlavních poměrech Sikhů pojednal jsem v tomto Sborníku, č. 12. (1886), str. 529.—534.

[19]) *Randžit Singh* byl tedy pouhý *dobrodruh*, který pomocí náboženského fanatismu svých spoluvěřících *usurpoval* provincii, která mu byla svěřena jako místodržiteli od vlády afghánské; když později Angličané se viděli nuceni Pandžáb anektovati, aby zjednali zemi pokoj a lidu spravedlivou vládu, učinili jen, k čemu byli povinni, a neoloupili nijakým způsobem Randžita Singha (nebo jeho syna Dhalipa Singha) o jeho provincii neb trůn, které mu po právu nikdy nenáležely.

se a odeslán do Kalkutty, kde guvernér s ním nakládal jako s přítelem. Avšak po dvou letech vypukla nevole proti Šáhu Šudžovi a proti Angličanům. *Burnes* jakož i jiný politický úředník *Macnaghten* byli zavražděni, vojsko nastoupilo zpáteční cestu a chtělo projíti Průsmykem Khaibarským. Avšak bylo to zrovna uprostřed zimy, kdy průsmyk byl naplněn sněhem; také okolní kmeny chovaly se nepřátelsky, a tak se stalo, že celá armáda (4000 mužů s průvodem mnohem větším) mimo několik málo osob byla úplně zničena. Událost tato poškodila značně dobrou pověst lorda Aucklanda, ačkoliv jeho dobrá správa upravila finanční poměry země velmi skvěle.

Opustil Indii v březnu 1842, a místo jeho zaujal lord *Ellenborough* (1842—1844). Bylo patrno, že Afgháňané dávají přednost Dostu Muhamedovi, neboť Šudža byl brzy po té zastřelen, pročež anglická vláda se rozhodla potrestati sice Afgháňany za jich zradu, ale také navrátiti Dosta. Mezi tím co hlavní armáda na své zpáteční cestě utrpěla, jak výše uvedeno, takovou úplnou zkázu, držely se dvě malé posádky, jedna v Džalalabádě za vedení generála *Šala* a druhá v Kandaháru za vedení generála *Notta* statečně proti přesile afghánské. Když pak z jara 1842 průsmyky se staly opět schůdnými, poslán byl generál *Pollock* do Afghánistánu a prošel Khaibarským Průsmykem, osvobodil posádku Džalalabádskou a táhl na *Kábul*. Druhý sbor táhl Průsmykem Bolánským na Kandahár, osvobodil Notta. Spojené voje táhly na Ghazní, jež zničily, a dále na Kábul. Město bylo bez odporu dobyto, a Angličané byli pány Afghánistánu. Avšak po obnovení dobrého jména v těch končinách usnesla se vláda vykliditi Afghánistán, což stalo se téhož roku (1842). Dost Muhamed byl opět dosazen na trůn a choval se na dále přátelsky k Angličanům.

Po té nastaly nepokoje v *Sindu*. Do provincie této vtrhli r. 1786 *Balúčové* a dobyli jí. Amírové sindští, potomci těchto balúčských podmanitelů, často nelidsky nakládali s podmaněným lidem. Také hleděli vší mocí zameziti obchod mezi Sindem a britskými državami, a tak se stalo, že r. 1843 došlo k rozmíškám a k válce, ve které sir Charles Napier zničil úplně voje oněch amírů, načež jediné vzhledem k zuboženému stavu obyvatelů bylo rozhodnuto připojiti Sind k državám anglickým.

Téhož roku vypukly neshody v Gvalioru stran následnictví trůnu, a jelikož bylo nebezpečí, aby nepokoje tyto nešířily se dále, viděli se Angličané nuceni zakročiti, a ve dvou bitvách téhož dne 29. prosince 1843 porazili vojsko Sindije,[20]) mahárádže Gvaliorského, od kteréž doby byl tento věrným jich spojencem.

R. 1844 byl lord Ellenborough povolán zpět a nahrazen lordem *Hardingem* (1844—48), který musel brzy podstoupiti boj se *Sikhy.*

Randžit Singh, o němž již zmínka učiněna, zemřel v Lahoru r. 1839, načež nastal v Pandžábu strašný nepořádek. *Po zavraždění všech dospělejších členů rodiny Randžita Singha* povýšen na trůn nejmladší jeho syn *Dhalíp Singh.* Nový guvernér zdráhal se dlouho zakročiti v Pandžábu, až konečně 1845 *Khálsa* (sikhská armáda) překročila Satledž v počtu 60.000 mužů se 150 děly. Angličané se arci ihned postavili na odpor a ve čtyřech bitvách porazili Sikhy. Vítězstvím u *Sobráonu* 10. února

[20]) Maháráďža Gvaliorský jmenuje se vždy *Sindia*, jako Indorský Holkár nebo Barodský Gaikvár atd. Datuje to z druhé polovice XVIII. století.

1846 byli Sikhové zahnáni zpět za Satledž, a město Lahore se vzdalo. Angličané diktovali mír: *Dhalíp Singh* byl *uznán* rádžou; kraj mezi Satledžem a Raviem (Džalandar Doáb) připadl Angličanům; armáda Sikhů byla seslabena.

Hardinge vrátil se do Anglie r. 1848, a následoval earl *Dalhousie* (1848—1855). Za jeho panování *položen základ k průplavům, drahám a jiným dílům*, která v tak značné míře k vývoji Indie přispěla. Podporoval rozšíření *paroplavby Rudým Mořem*, zavedl *laciné poštovné* a *telegrafní* spojení. Avšak brzy také vypukla druhá válka se Sikhy. V Multánu byli dva angličtí úředníci úkladně zavražděni, a brzy povstal celý Pandžáb. Ihned vypravil se vrchní velitel anglický, lord *Gough*, proti Sikhům a po nerozhodné bitvě u *Cillian vály* (13. ledna 1849) dobyl u *Gudžrátu* (v únoru 1849) úplného vítězství nad Sikhy. Pandžáb byl podmaněn. Mahárádža *Dhalíp Singh* ve slavnostním shromáždění zřekl se trůnu[21]) a obdržel značnou pensi (58.000 lib. sterl.), celý *Pandžáb* přivtělen byl 29. března 1849 k anglickým državám a stal se brzo značně prospívající provincií.

Mimo to vypukla druhá válka barmská způsobená drzostí krále Avského, následkem čehož r. 1852 připojen byl *Pegu* k anglickým državám. Stát *Satára*, kamž r. 1818 dosadili Angličané potomka Sivadžího, připadl po jeho smrti r. 1849 opět Angličanům, jelikož nezanechal potomků. Roku 1853 připojena také provincie *Nágpur*, jejíž rádža také zemřel bez dědiců; stala se základem Centrálních Provincií. Také provincie *Audh* byla připojena roku 1856 následkem značné libovůle, bezpráví, utiskování a jiných podobných vlastností v panování krále oproti poddaným. Při tom jednal Dalhousie v úplném souhlas se celou vládou v Indii a v Anglii. Také Berár vzat byl pod anglickou vspráu, jako záruka pro zaplacení jistých poplatků se strany Nizama. V celku bylo panování Dalhousiovo velmi blahodárné. Mimo již uvedené výkony položil také základ k rozsáhlému vyučování vyššímu a nižšímu."[2]) Zlořád vynucovati výpovědi z obžalovaných osob pomocí trýznění úplně potlačil a zcela vážně a opravdově se pokoušel o to, aby se *všem třídám* stalo po právu. Vůbec zavládl za něho onen směr *vlády* v Indii, který bere ohled jedině na prospěch a zdar národa, v čemž každý následující governor-general pokračoval.[23]) Opustil Indii 6. března 1856.

Nástupcem jeho byl lord *Canning* (1856—62), který přibyl do Indie v nejlepších nadějích v mír, avšak brzo shledal, že se to má jinak. Za jeho panování vypukla totiž známá, namnoze hrůzyplná vojenská vzpoura („Sepoy mutiny"), která měla za následek, že Indie převzata pod přímou vládu královny anglické. O vojenském povstání mohu podati arci jen velmi krátký náčrt. Při tom nutno uvážiti zvláště následující: Byla to hlavně vzpoura vojenská — vyjma snad provincii audhskou. Většina do-

---

[21]) Nebyl tedy oň Angličany nikterak oloupen, jak by nyní Evropě rád namluvil. Viz také poznámku 19.

[22]) Kalkuttská kolej byla založena r. 1855.

[23]) Také vymřely některé rodiny, jichž hlavy dostávaly pense od anglické vlády; mezi nimi sesazený Pešva, Bádži Ráo, který od roku 1818 měl pensi 80.000 £ (960.000 zl.). Jeho adoptovaný syn, pověstný Nāná Sáhib, obdržel sice všechny jeho značné úspory, ale nebyl dále uznán, pročež jeho pomsta r. 1857. Úspory obnášely 500.000 £ (6,000.000 zl.).

mácích knížat a pohlavárů chovali se po celou dobu nebezpečí loyálně a oddaně k vládě britské, ba ji i všemožně podporovali. Byli to hlavně mahárádža Sindia Gvaliorský, mahárádža Džajpurský, mahárádžové Kapurthálský, Pattiálský a jiní rádžputští a sikhští rádžové. Také Pandžáb zůstal loyálním hlavně vlivem a přičiněním vrchního správce sira *Johna Lawrenca.*

Hlavními podněcovateli povstání byli tací lidé, již doufali, že ve zmatku a anarchii, jež by následovaly, by mohli kořistiti pro svůj vlastní prospěch. Byl to hlavně jmenovaný již Nánâ Sáhib, který zajisté snil o znovuzřízení dřívější moci marhattské, kdežto potomci moghulští v Delhi doufali, že by mohli znovu povznesti moghulskou dynastii. Jiné příčiny spolupůsobily. Hojné připojování provincií lordem Dalhousiem, ačkoliv prováděno jenom v nejšlechetnějším úmyslu, nebylo po chuti domorodcům. Zavádění vychování, stavění železnic a zařizování telegrafního spojení, jak se zdá, činilo na domorodce dojem, jakoby Angličané vůbec chtěli převrátiti všecky dosavadní poměry v Indii. Domorodci považovali to jako útok na svou národnosť, tím spíše, ježto se rozhlašovalo, že Angličané hodlají všecky šmahem obrátiti na křesťanskou víru. Hindové měli dobře ještě v paměti řádění mohamedánů, jimiž sta tisíce byli nuceni přijíti mohamedanismus, a obávali se tedy něčeho podobného se strany Angličanů. A ke hnutí tomu se nyní také přidali sami mohamedáni. Četní sesazení a pensionovaní rádžové nejprve dověděli se o této nespokojenosti a zajisté neopominuli všemožně přispěti k její rozmnožení. Jinou příčinou nespokojenosti bylo, že nebyla ještě tenkráte vyšší úřední místa u Společnosti domácím přístupna. Mimo to přispěli k rozpálení tajného brojení některé jiné příčiny — mezi jinými také jisté proroctví, že anglická moc sto let po rozhodném vítězství u Plassey (1757) bude zlomena atd. Vše to vedlo k tomu, že konečně v květnu 1857 vypukla vzpoura v *Míratu* (v Severozápadních Provinciích) a brzy po velkých částech Indie se rozšířila. Hlavní momenty tohoto povstání jsou:

„Vypuknutí vzpoury a řež Evropanů v Míratu, Delhi, Kánpuru [24]) a jinde, v květnu, červnu a červenci r. 1857.

Obléhání města Delhi (od června do září) a zabrání útokem toho města v září 1857.

Hájení Laknaua anglickými obyvateli a osvobození, posádky Havelockem a Outramem a později sirem Colinem Campbellem. Konečné potlačení vzpoury v Audze koncem r. 1857 a v Centrálních Provinciích sirem Hughem Rosem počátkem 1858.

Vzpoura také měla důležitý následek ten, že společnosť přestala existovati, a Indie převzata do správy anglické. Lord Canning odbýval 1. listopadu 1858 v *Alláhabádě* velký *darbár* (shromáždění), ve kterém proslovil ***provolání***, jež ***oznamuje, že královna přijímá vládu. Provolání toto také ohlašuje, že principem vlády má býti spravedlnosť ke všem stejná a úplná náboženská svoboda.*** Amnestie byla prohlášena všem, vyjma ta-

---

[24]) Tam dal povčstný Nánâ Sáhib s největší chladnokrevností postříleti velkou část 450 Angličanů (mužských, žen a dětí), jimž byl zabezpečil volný odjezd z Kánpuru; zbytek žen a dětí, asi 200 osob, byl sesekán 15. července a zohavená těla, mrtvá i polomrtvá, naházena do hluboké studně. Dnes jest to místo proměněno v krásný důstojný pomník.

kové, kdo měli bezprostřední účastenství ve vraždění britských poddaných.

Výnos, jímž královna přejímá Indii pod svou vládu, také ustanovoval, že Indie má býti spravována prostředkem jednoho ze sekretářů státních (Secretary of State for India), patnáctičlenné rady v Anglii sídlící a místokrálem (viceroy) v Indii, takže titul guvernéra indijského od té doby byl: „Viceroy and Governor-General". Prvním byl lord Canning.

Také uskutečněna jiná užitečná zařízení. Nejprve se jednalo o to, aby spořádaly se poněkud finance, které posledními válkami utrpěly.[25]) K tomu účelu vyslán byl r. 1861 anglický finančník *James Wilson* do Indie. Vojsko bylo zreformováno a rozmnoženo, a vysoké soudy byly zřízeny. Veřejné stavby, jako dráhy, silnice, zavodňovací kanály atd. byly značně rozmnoženy. Roku 1860—61 řádil v Pandžábu a Severozápadních Provinciích hladomor, a vláda neopominula ničeho, co v její moci bylo, aby následky zmírnila, a takto položen základ k rozsáhlým opatřením, která jsou nyní pro případ hladomoru pohotově. Také byly rozdělovány odměny v penězích a v pozemcích takovým rádžům a pohlavárům, kteří se loyálně zachovali v době vzpoury. Některým z nich byl udělen r. 1861 krátce před tím založený řád „Star of India". Poslední z důležitých opatření lorda Canninga bylo udělení zvláštních *sanádů* oněm knížatům, kteří se nejvíce loyálností svou ke královně anglické byli vyznamenali. Těmito *sanády*[26]) stali se dotyční pohlaváři indijští manskými šlechtici britské říše, a byly jim zaručeny všecky jejich majetky a pozemky se všemi na nich váznoucími právy a privileji, a dáno jim také právo adoptování syna a dědice pro případ, že by neměli míti mužských potomků — vše arci s podmínkou, že budou povždy zachovávati své sliby a budou loyální královně anglické.

Lord Canning opustil Indii v březnu r. 1862, a nástupcem jeho byl lord *Elgin*. Tento však panoval jen krátkou dobu, neboť zemřel již v listopadu 1863. Jeho krátké panování vyznačeno jest jen jakýmsi vzmáháním se nespokojenosti *vahábiů*[27]) a to i oproti anglické vládě; ale byli poraženi r. 1863 v bitvě u *Sitány* na afghánských hranicích.

Sir *John Lawrence* následoval jako místokrál (1864—1869) a měl brzy zaměstnání v Bhutánu, jehož obyvatelé (Bhutáňané čili Bhutijové) již po léta podnikali vpády do britského území a neuposlechli napomínání. R. 1863 k nim vyslána byla misse, která však ničeho nepořídila; pročež r. 1864 byla jim vypovězena válka, jež trvala dvě léta a skončila připojením jižních částí tak zvaných *duárů* k britskému území.

Hladomory v Orisse r. 1866, pak ve Střední Indii (1868—1869) vedly k ustanovení, že úředníci vládní jsou za to odpovědni, aby užili všech prostředků k zamezení úmrtí hladem.

Také s Afghánistánem měl příležitost jednati. R. 1863 zemřel Dost Muhamed, a následovala řada vnitřních bojů mezi syny jeho, takže nastal

---

[25]) Indii stálo potlačení vzpoury 40 mil. £ (480,000.000 zl.), a změny ve vojsku, jež následovaly, způsobily větší vydání o 10 mil. £ (120,000.000 zl.) ročně.

[26]) *Sanád* (arab.) = záruka, úpis, smlouva atd. Sanády tyto vydány byly roku 1876 v sedmi svazcích.

[27]) O této mohamedánské sektě fanatiků pojednal jsem krátce v tomto Sborníku r. I. (1886) p. 64.

strašný zmatek v zemi. Sir John Lawrence zdráhal se vměšovati se do afghánských záležitostí, a neučiněno nic jiného, než že uznán byl vždy ten, kdo obdržel vrch, a že vyhnaným soupeřům, kteří hledali přístřeší na britském území, povoleny podpory.

Konečně r. 1868 obdržel vrchu *Šír Alí* (pomocí syna svého Jákuba chána) a byl uznán za amíra afghánského britskou vládou.

Také spadá do jeho panování americká válka, následkem čehož nastala značná poptávka po indijské bavlně a náhlé tedy stoupání obchodu. To způsobilo však nesmyslné spekulování obchodní, jež mělo v zápětí povážlivou obchodní krisi r. 1865—66. Však znenáhla se vývoz bavlny ustálil.

Roku 1868 byl sir John Lawrence povýšen na lorda a vzdal se v lednu 1869. Nástupcem jeho stal se lord *Mayo* (1869—1872), který hlavně naléhal na hmotný pokrok a vývoj Indie. Byl jeden z nejpopulárnějších místokrálů a také od domorodců upřímně ctén a milován.

Odbýval r. 1869 velký darbár v *Ambále*, ke kterémuž se dostavil i *Šír Alí*, amír afghánský, a byv přijat se vší knížecí nádherou, stal se osobním přítelem lorda Maya. Do jeho doby spadá návštěva Indie vévodou Edinburským, r. 1869—1870, jež učinila hluboký a příjemný dojem na domorodce. Také zavedl přátelský poměr mezi vládou a manskými knížaty, ke kterémuž účelu založil v *Adžmíru* tak zvaný „*Mayo*-College“, to jest vyšší ústav pro vychování mladých rádžů rádžputánských. Zároveň provedl mnoho jiných užitečných opatření v administraci, ve stavbách atd.

Avšak šlechetný tento muž skonal příliš záhy pro dobro Indie vražednou rukou vězně ve trestnické stanici na andamanských ostrovech roku 1872.

Následoval lord *Northbrook* (1872—1876), který své znamenité vlohy hlavně ve finančním odboru upotřebiti mohl. V době jeho panování hrozilo vypuknutí hladomoru v Bengálu roku 1874, který však byl šťastně odvrácen rozsáhlým upravením a zavedením státních podpor.

Gaikvár Barodský, *Malhar Rao*, byl r. 1875 sesazen pro značné nesprávnosti ve vedení vlády a pro pokus otrávení britského politického úředníka při svém dvoře; avšak území jeho bylo ponecháno v domácí správě. Roku 1875—1876 podnikl princ waleský svou cestu po Indii, při které příležitosti domácí knížata osvědčila svou neobmezenou loyálnosť ve způsobě dříve v Indii nevídaném.

Lord *Lytton* následoval roku 1876. Roku 1877 1. ledna odbýval v Delhi skvělý *darbár* (shromáždění), v němž královna Victoria byla *provolána za císařovnu indijskou* (kaisar-i-hind). Avšak brzo nastala také smutná doba. Deště roku 1876 a 1877 byly nedostatečné, následkem čehož v Jižní Indii a v částech severní Indie vypukl hladomor, krutější než kdy dříve — a přes to, že vláda podnikla vše, co bylo v moci její a že vynaložila 11 mil. £ (132,000.000 zl.) k zamezení hladomoru, byly ztráty následkem hladu a z toho povstávajících nemocí přece značné. Úmrtí udávají se na $5^1/_4$ milionů lidí.

Zároveň obrátily události v Afghánistáně znova na sebe pozornosť. Od smrti lorda Maya, r. 1872, stranil se Šír Alí víc a více britské vlády, kdežto, jak se proslýchalo, hleděl si získati protekci ruskou. Se svým

synem Jákubem chánem se rozbrojil a dal ho r. 1874 uvězniti, ano byl značně uražen, když lord Northbrook se pokoušel o smíření otce se synem.

V září 1878 vyslán byl major Cavagnari lordem Lyttonem, který zatím stal se nástupcem Northbrookovým, do Kábulu, avšak nebyl vpuštěn do Afghánistánu, kdežto, jak později zjištěno, ruský vyslanec byl přijat okázale. To zavdalo příčinu k vypovězení války. Britské vojsko postupovalo třemi směry: Průsmykem Khajbarským a Kuramským na *Kábul* a pak Bolánským na *Kandahár*, jichž se zmocnilo. Šír Alí prchl do afghánského Turkistánu a později tam zemřel. Po té uzavřena smlouva se synem jeho Jákubem chánem u Gandamaku r. 1879, následkem čehož hranice britská posunuta dočasně o něco více na západ do Afghánistánu, a britský resident byl přijat do Kábulu. Avšak po několika měsících vzbouřili se Afghánci v Kábulu proti anglické posádce, při čemž Cavagnari a jeho průvod sesekán byl. Jákub chán, který se při tom osvědčil malomocným, byl sesazen a odvezen do Indie.

Mezitím nastaly všeobecné volby v Anglii a měly za následek změnu ministerstva, následkem čehož také lord Lytton se musel poděkovati (1880) a byl nahrazen lordem *Riponem* (1880—1884). Druhá válka s Afghánistánem stala se nutností. Generál Roberts táhl na Kábul, jehož dobyl. Mezitím však utrpěli Angličané v srpnu 1880 u Maivandu blíže Kandaháru porážku od Ejúba chána, jiného nápadníka na trůn afghánský (bratra Jákuba chána). Následkem toho spěchal generál Roberts z Kábulu Kandaháru na pomoc a porazil i rozprášil Ejúbovou armádu 1. září 1880. Abdurrahman, syn bratra Šíra Alí, byl uznán za amíra. Po té odtáhlo vojsko z Kábulu. Později také byl Kandahár vyklizen. Ještě jednou se pokusil Ejúb chán o zabrání Kandaháru, avšak byl opět poražen Abdurrahmanem, který jest amírem podnes.

Roku 1884 byla ustanovena zvláštní komise anglická a ruská k regulování severozápadních hranic Afghánistánu, jejíž jednání po rozličných nesnázích dospělo k žádoucímu cíli.

Stát Majsúr, který od r. 1833 byl pod správou anglickou, odevzdán byl dne 25. března 1881 opět domácí dynastii.

Na to panoval klid, jehož lord Ripon užil k provedení rozličných oprav a důležitých opatření, vztahujících se k domácímu tisku a k rozšíření lokální samosprávy. Také zřídil znovu oddělení pro důchody a rolnictví (Departement of Revenue and Agriculture). Pokus rozšířiti pravomocnost venkovských soudů v kriminálních případech nad Evropany bez ohledu na původ a národnost předsedajícího soudce[28]) se setkal s rozhodným odporem a s velkým rozhořčením se strany Evropanů, a musilo býti od něho upuštěno.

Velkým jeho dílem bylo ustanovení vychovavací komise (Education Commission) r. 1882—1883 se zřetelem k šíření všeobecného vzdělání ve větší míře, a následek prací této komise bylo rozhodnutí, aby národním školám dostalo se rozšíření a rozsáhlejší podpory.

Jiný důležitý výkon bylo zrušení cla dovozného z bavlněných látek a jiných předmětů, takže clo zůstalo jen na zbraních, lihovinách a po-

---

[28]) **Měli tedy také domorodí soudci k tomu býti oprávněni, což někdy, hlavně na venkově, v místech vzdálených od evropských středisek, by bylo mohlo míti pro Evropany neblahé následky.**

dobných. Také počal upravování poměrů mezi majitelem a nájemcem v Bengálu.

Nahrazen byl koncem roku 1884 Lordem *Dufferinem*, který uskutečnil z jara 1885 toto upravení, a odbýval velký darbár v Rawal-Pindi k uvítání amíra afghánského.

Za jeho panování však vypukla také válka s Barmou, jejíž král během r. 1885 se velmi nepřátelsky osvědčoval. Všecky protesty byly marné, takže konečně byla vyslána vojenská výprava z Madrasu a Bengálu do Rangúnu. Postupovalať podél řeky Iravadi (listopad-prosince 1885) a zaujala Mandalaj, hlavní město neodvislé Barmy. *Král Thibau* po delší dobu vzdoroval, ale konečně se vzdal, byl sesazen a odvezen do Indie. Vláda místokrále byla provolána po celé Horní Barmě (Upper Barma) 1. ledna 1886. V únoru 1886 odebral se Dufferin sám do Barmy, aby ustálil správu nové této provincie. V tomto díle se nyní mužně pokračuje.

Anglie nikdy nepochybovala, že musí jakýmkoliv násilím k samé sobě napraviti a vyrovnati každé neštěstí, s jakýmkoliv by se Angličané v Indii potkati měli, a nikdy neobětovala práce a výkonů svých indijských poddaných potřebám své diplomacie v Evropě. Výsledek této politiky, kterou Anglie povždy důsledně prováděla, jest nynější *Britská Indie*, jejíž postupný historický vývoj v předešlém podán byl.

Avšak jelikož cestování po Indii jest *úplně volné*, bez všelikých překážek a bez nutnosti pasů a jiných průkazů, jelikož obchod jest úplně neobmezený pro kohokoliv, a každý bez rozdílu může bez všelikých překážek za jakýmkoliv účelem v Indii dlíti, jest přirozeno, že ačkoliv Angličané mají svrchovanou vládu ve svých rukách, přece nalézáme v Indii Britské také příslušníky jiných evropských mocností. Census z r. 1881 vykazuje tento počet různých Evropanů (mimo Angličany) jediné v državách anglických (nečítaje v to Evropanův v neodvislých domácích státech a v území Francouzů a Portugalců):

Němců 1170, Francouzů 1013, Portugalců 147, Vlachů 788, Řeků 195, Švédů 337. Rusů 204, Hollanďanů 79, Norvežanů 358, Dánů 126, Španělů 87, Belgičanů 180, Švýcarů 87, Turků 355, Rakušanů 296.

Tato čísla arci nejsou každý rok stejná a stálá, neboť většina těchto lidí přichází jen na jistou dobu a zase odchází, ale jiní zase je nahrazují, a census z r. 1881 oproti onomu z r. 1872 *vykázal značné přibývání*.

Na politické rozdělení nemají tito lidé žádného vlivu.

V politickém ohledu dělí se Východní Indie ve *čtyři* oddělení: 1. Britské území, pod přímou britskou vládou. 2. Domácí státy (v různém poměru k vládě anglické), jimž dovoleno bylo podržeti své vlastní zařízení. 3. Neodvislé státy. 4. Území jiných evropských mocí.

V tomto pořádku podám popis jednotlivých provincií a států Východní Indii skládajících.

I. Území spravované přímo vládou Britskou.

Jak vylíčeno v předešlém, tvořila anglická država ve Východní Indii původně *tři presidentství* (Presidencies) a to: Bengálské, Madraské a Bombajské. Nyní však jest rozdělení poněkud jiné.

Hlavní řízení nad celou Indií vede „Viceroy and Governor General in Council“, jemuž podřízeny jsou bezprostředně čtyři menší provincie,

totiž Adžmír, Berar, Kúrg a Andamanské Ostrovy, kdežto jiné provincie spravuje pomocí hlavních kommissionářů (Chief Commissioner).

Místokrál má k ruce dvě rady: *exekutivní a zákonodárnou* (Executive and Legislative Council). Zákonodárnou moc vykonává jediné zákonodárná rada, jejímiž členy jsou *ex officio* i členové exekutivní rady; místokrál jest předsedou. Do zákonodárné rady náležejí také ex officio podguvernéři bengálský a pandžábský pro své provincie, a mimo to náleží k ní jistý počet doplňujících členů od 6—12, z nichž aspoň polovičku tvoří neúředníci; jsou to zejména vynikající domorodci, někteří zástupci obchodnictva a právníci provincie. Místokráli náleží *veto.*

Exekutivní rada skládá se z pěti členů, k nimž velitel vojsk náleží jako šestý. Každý z nich zastává zvláštní oddělení a to: finanční; oddělení pro záležitosti domácí, důchodní a zemědělské; oddělení pro veřejné stavby; vojenské; zákonodárné a konečně oddělení záležitostí zahraničních (jež zastává místokrál).

V každém oddělení jest mimo to zvláštní sekretář a jiní úředníci.

Vrchní velitel vojsk také má k pomoci různé důstojníky.

Tato nejvyšší vláda vykonává hlavně úřad dozorčí a ochranný, kdežto vlastní správa provincií leží v rukou místních vlád, jichž moc a poměr k vrchní správě naznačen jest různými tituli, jež jsou jim přiděleny.

Guvernéři *Bombajští* a *Madrašti* mají větší nezávislost od centrální vlády, zastupujíce jaksi někdejší presidentství. Majíť svou zákonodárnou radu, zvláštního velitele vojsk, zvláštní své vojsko a úřednictvo (Civil Service) a jednají bezprostředně se sekretářem pro Indii v Londýně (Secretary of State for India); jen v jistých finančních záležitostech závisejí na místokráli.

Guvernéry ustanovuje vláda anglická.

Dřívější Presidentství Bengálské rozpadlo se během času v několik provincií, které pospolu s jinými později zřízenými spravovány jsou buď podguvernéry neb hlavními kommissionáři. Jsou to Bengál, Assam, Severozápadní Provincie a Audh, Pandžáb, Centrální Provincie a Britská Barma.

Podguvernér Bengálský má zákonodárnou radu, nemá však zvláštního velitele, aniž zvláštního vojska a úřednictva, neboť všichni tito činitelé jsou společní celé severní Indii od Pandžábu do Assamu, ač někteří mohou přímo jednati s vládou anglickou. Jinak však jest nejvyšším správcem Provincie Bengálské (nejrozsáhlejší) a má různá oddělení administrativní a některé úředníky, jako ředitele vyučování, generalního inspektora policie, hlavního dozorce vězení, sanitárního úředníka atd.

Podobně se to má s podguvernéry pro Severozápadní Provincie a Pandžáb, jen že ti nemají zákonodárné rady.

Podguvernéry ustanovuje místokrál, ale potvrzuje je sekretář pro Indii.

Hlavní kommissionáři jsou ve větší závislosti na místokráli nežli podguvernéři, jsouce mu přímo podřízeni, ačkoliv v největší části administrativních záležitostí vychází initiativa od nich samých. Šíře o další administrativní manipulaci promluvím jindy.

Nyní proberu nejprve provincie pod přímou správou místokrále se nalézající.

1. *Provincie Adžmírská* čili správněji řečeno *Adžmír-Mervára* leží uprostřed Států Rádžputánských mezi 25° 36' a 26° 46' s. š. a mezi 73° 45' i 75° v. d. Má prostoru 2711 čtv. mil (7018·7 km.^{2}) a vykázala r. 1881 460.722 obyvatelů. Jest to krajina hornatá, ježto středem jejím táhne se pohoří Aravalli, a skládá se ze dvou oddílů, totiž z Adžmíru vlastního a z Merváry. Adžmír vlastní obdrželi Angličané r. 1820 od Sindije, rádže Gvaliorského, smlouvou, která ukončila válku s Pindariji. Mervára, již obývají skoro vesměs dříve již popsaní Mherové,[29]) byla obsazena 1819 britským vojskem pro zachování pokoje a vzata do anglické správy r. 1834. Roku 1842 byly oba tyto okresy spojeny pod jedním společným úředníkem, avšak později byly opět rozděleny a tvoří dva samostatné okresy provincie Adžmír-Merváry pod správou zvláštního vyššího úředníka (Resident Commissioner of Ajmere-Mervára), jenž sídlí v městě Adžmíru a má ku pomoci dva assistenty, jednoho pro Adžmír, druhého pro Merváru. Jakožto celek jest pak jmenovaná provincie podřízena agentu místokrálovu v Rádžputáně, jenž v tomto ohledu má úřední titul „hlavního kommissionáře pro Adžmír" (Chief Commissioner of Ajmere) a sídlí na hoře Abú. Udržuje spojení s nejvyšší vládou indijskou v oddělení politickém čili v oddělení pro zahraniční záležitosti.

Další topografické popsání musím na tomto místě opominouti, jen ještě některá udání stran obyvatelstva uvedu.

Uvedených 460.722 obyvatelů bydlí v 739 městech a vesnicích, obývá 64.118 domků; z celého počtu jest 248,844 mužského a 211.878 ženského pohlaví; průměrně připadá 170 obyv. na 1 čtv. míli (angl.). 27 vesnic na 100 čtv. mil, 623 osoby na vesnici, 32 domů na 1 čtv. míli a tedy 7·2 osob na dům.

2. *Berár*, provincie ve střední Indii, v officielním slohu známá pod jménem „Haidarabád Assigned Districts", leží mezi 19° 26' a 21° 46' s. š., a mezi 75° 59' a 79° 13' 13" v. d.; má prostoru 17.711 čtverečních mil (45.853·8 km.^{2}) a (r. 1881) 2,672.673 obyvatelů. Zaujata jest mezi řekami *Pén Gangou* a *Uardhou* a k severu přiléhá k pohoří Satpáře. Skládá se z okresů zvaných dle sídel úřadů a ta jsou: *Akola*, *Buldana*, *Basim*, *Amraoti* (také psáno Amravati), *Elličpur* a *Wún*.

Provincie tato byla odstoupena anglické vládě Nizamem Hajdarabádským smlouvou z r. 1853 na místě platu za udržování vojenské posádky v Hajdarabádě, kterou dle jisté smlouvy z r. 1800 měl Nizam ze svých důchodů vydržovati, což však pro nespořádané poměry finanční od r. 1843 nemohl více činiti.

Podle této smlouvy měly účty roční býti podávány Nizamovi k nahlédnutí, což arci způsobovalo vždy obtíže a nepříjemnosti.

Aby se tyto a jiné obtíže odklidily, a zároveň aby se vláda Nizamovi odměnila za jeho služby při povstání 1857, uzavřena v prosinci 1860 smlouva nová, dle které se Nizamovi odpustil dluh 5,000.000 rup., a vráceny mu okresy Súrapur, Dharáseo a Rájčur Doáb. Za to však odstoupil Nizam některé okresy na levém břehu Godávari, po němž plavba měla býti prosta poplatků; zároveň však svolil, aby provincie Berár s některými jinými okresy, jež tenkráte vynášely 3,200.000 rup., byly ponechány anglické vládě jako zástava k účelům vytčeným ve smlouvě

[29]) Viz tohoto „Sborníku" I. ročn. č. 8., 9., str. 356.

z r. 1853, tak sice, aby nebyla povinna činiti účty ze příjmů a vydejů v této provincii, avšak přebytek důchodů aby ukládal se ku prospěchu Nizamovu.

Pod vládou anglickou tato provincie velmi rychle pokročila ve všech ohledech.

Správu vede zvláštní kommissionář, který však jest podřízen vládnímu residentu v Hajdarabádě, jenž jest zároveň „Chief Commissioner of Berár", sám však zase vládě indijské podléhá, podobně jako správce v Adžmíru.

Sídlo administrativního úřadu jest v *Amraoti*.

Dle posledního sčítání obývá výše uvedené obyvatelstvo 5585 měst a vesnic se 466.027 domy; čítá 1,380.492 členy mužského a 1,292.181 ženského pohlaví; připadá 151 osob na 1 čtv. míli, 32 vesnic na 100 čtv. mil, 479 osob na vesnici, 28 domů na 1 čtv. míli a 5·7 osob na 1 dům.

Z Beráru pochází nejlepší bavlna v Indii.

3. Provincie *Kúrg* (Coorg) leží v jižní části Indie na východním svahu Západních Ghátů mezi 11° 56' a 12° 50' s. š., a mezi 75° 25' a 76° 14' v. d.; jest to krajina více méně hornatá, a podnebí a půda její hodí se k pěstování kávy. Prostory má 1583 čtv. mil (4098·3 km.²) a jest obydlena (dle censu 1881) 178.302 obyvateli. Mezi obyvateli zastoupeni jsou ještě z velké části původní bydlitelé, Kúrgové (27.000), již vzdělávají zděděná role svá, nosí zbraně dle libosti a jednají s britskými úředníky pomocí svých pohlavárů; povždy osvědčili se naproti vládě anglické nadmírn loyalními.

Počátkem tohoto století obrácena pozornost vlády k tomuto kraji. Panoval tam rádža Vira Rádžendra, který, jakož i jeho následník prováděli různé činy ukrutnosti a šílenosti, tak že když několikeré varování se strany vlády nepomohlo, tato konečně r. 1834 brannou mocí zakročila. Rádža se vzdal, a provincie Kúrg byla převzata ve správu anglické vlády, při čemž bylo obyvatelům dáno ujištění, že jejich civilních a náboženských mravů bude úplně šetřeno, a že se vláda vždy vynasnaží rozmnožiti jejich jistotu, blahobyt a prospěch.

Rádža odstěhoval se do Benaresu s pensí 6000 rup. (6000 zl.) měsíčně; roku 1852 bylo mu povoleno navštíviti Anglii, kde však r. 1862 zemřel. Dcera jeho, princezna Viktoria Gauramma, přešla na katolickou víru, při čemž jí byla královna anglická kmotrou. Provdala se za anglického důstojníka a zemřela 1864.

Kúrg jest pod správou anglického úředníka, kommissionáře, jenž má po ruce dva assistenty-kommissionáře, z nichž jeden jest Angličan a druhý domorodec Kúržan; kommissionář podřízen jest residentu v Majsúru, a sídlo administrativní jest v Merkáře.

Obyvatelstvo uvedené obývá 503 vesnice a města v 22 357 domech, a jest 100.439 osob mužského, 77.863 ženského pohlaví; připadá v průměru 113 na 1 čtv. míli, 32 vesnic na 100 čtv. mil, 354 osob na vesnici, 16 domů na 1 čtv. míli, a 7·9 osob na 1 dům.

S provincií Kúržskou souvisí nyní jaksi *Okres Bangalorský* v Majsúru; leží v 12° 57' 37" s. š. a 77° 36' 56" v. d. Město to s nejbližším okolím v rozměru 13½ čtv. mil (34·9 km.²) bylo ponecháno Angličanům

při navrácení Majsurska domácímu rádžovi r. 1881. Čítá dle censu 1881 155.857 obyvatelů, z čehož připadá na město 62.317 a na vojenskou část 93.540. Spravován jest tento okres residentem v Majsúru, který jedná přímo s nejvyšší vládou indijskou v „politickém“ oddělení

4. Ostrovy *Andamanské a Nikobarské* tvoří dvě skupiny v Zálivě Bengálském (Bay of Bengal) mezi mysem Negraisem v Pegu (výběžek Arakan-Jomy) a severním cípem Sumatry, a můžeme je považovati za vyčnívající vrcholy podmořského pokračování Arakan-Jomy k Sumatře ve směru osy vulkanické činnosti, která pokračuje dále na východ na ostrovy asijské. Prostora těchto skupin udává se na 3285 čtv. mil (8504·86 km.²), kde bydlí asi 30000 obyvatelů, v nichž však zaujat jest značný počet vězňů, neboť na Andamanech i Nikobarech jsou stanice pro vězně, kteří pro vraždu a jiné značné zločiny byli odsouzeni doživotně do žaláře.

Hlavní stanice na Andamanech jest *Port-Blair*, na Nikobarech *Nankouri.*

Celá skupina stojí pod správou vyššího úředníka zvaného „*Superintendent of Port-Blair and the Nicobars*“ se sídlem v Port-Blairu. Nikobary stojí pod dozorem úředníka v stanici Nankouri, který podřízen jest vyššímu úředníku v Port-Blairu a od času k času jiným nahrazován bývá.

Vyšší úředník v Port-Blairu stojí v přímém spojení s nejvyšší vládou indijskou a jest jí bezprostředně podřízen.

Stanice Nankouri chová 50 mužů vojska a 27 policistů, a účel založení její jest hlavně střežení a chránění obchodu a plavby, jakož i potlačování mořských lupičů.

Nyní následují provincie pod vlastní správou, jichž jest osm.

5. *Bengálsko* čili *Bengálská Provincie*, správněji řečeno *Dolní Bengálsko*[30]) jest největší a nejlidnatější ze všech *osmi* (případně dvanácti) provincií; skládá se hlavně z dolních poříčí a delt řek Gangy a Brahmaputry a leží mezi 19° 18' a 28° 15' s. š. a mezi 82° a 97° v. d., zahrnuje pak vedle některých domácích států, o kterých bude jednáno zvláště, následující čtyři provincie: *Bengálsko* v užším smyslu, *Behár*, *Orissu* a *Čútia Nágpur.* Tyto čtyři provincie zaujímají prostoru 150.588 čtv. mil (389972·3 km.²) a dle censu 1881 66,691.456 obyvatelů. V uvedenou prostoru není zaujato 5976 čtv. mil (15.471·8 km.²) připadajících na jižn: neobydlený kraj delty gangžskobrahmaputerské známý pod jménem *Sanderbany.* Mimo to však zaujímá Provincie Bengálská domácí státy v rozsáhlosti 39.634 čtv. mil (94.845·4 km.²) s 2,845.405 obyvateli, v celku tedy 187.222 čtv. mil (482.617·7 km.²), nebo přirazíme-li Sanderbany - 193.198 čtv. mil (498.089·5 km²) a 69,536.861 obyvatele.

Ty čtyři jmenované provincie opětně rozpadají se na kraje (division) a okresy.

Bengál vlastní dělí se na tyto kraje:

Bardvánský s okresy: *Bardván*, *Bankúra*, *Birbhúm*, *Midnápur*, *Húglí*, *Haurah.*

Presidentský s okresy: 24 *Parganas*; *předměstí Kalkuttská*; *Kalkutta*; *Nadijá*, *Džessor*, *Khúlná*, *Muršíd-ábád.*

---

[30]) Toto poznamenání jest s ohledem na dřívější Presidentství Bengálské, které objímalo celé poříčí řek Gangy a Brahmaputry spolu s horním tokem Indu a přítoků.

Rádžšáhíjský s okresy: *Dinádžpur, Rádžšáhí, Rangpur, Bogra, Pabná, Dárdžíling, Džalpáiguri.*

Dacký s okresy: *Dakka, Farídpur, Bákargandž a Maimansingh.*

Čittagonžský s okresy: *Čittagong, Noákhálí, Tipperah a horský kraj Čittagonžský* (Chittagong Hill Tracts).

Vlastní Bengálsko má 70.430 čtv. mil (182.343·2 km.²) a 35,607.628 obyvatelů.

Provincie Behárská obsahuje kraje:

Patenský s okresy: *Patná, Gajá, Šahábád. Muzaffárpur, Darbhangah, Sáran, Čampáran.*

Bháglpurský s okresy: *Monghyr, Bháglpur, Purnia* a *Santálské Pargany* (Santál Parganas = Santália = Santálistán).

Prostora: 44.139 čtv. mil (114.275·8 km.²) a 23,127.104 obyvatelé.

Provincie Orissa obsahuje kraje:

Orisský s okresy: *Katák, Purí, Balasor, Angúl* a *Bánkí.*

Prostora: 9053 čtv. mil (23.438·2 km²) a 3,730.735 obyvatelů.

Provincie Čútijskonágpurská zahrnuje kraje:

Čútijskonágpurský kraj s okresy: *Hazáribágh, Lohárdagá, Singhbúm* a *Manbhúm.*

Prostora: 26.966 čtv. mil (69.812·9 km.²) a 4,225.989 obyvatelů.

Slovo Bengál pochází ze zeměpisu sanskritského od *Banga*, což znamenalo dříve krajinu jihovýchodně od Bháglpuru. Nazvána byla dle prince *Bangy,* syna krále *Anua,* jemuž krajina tato za podíl připadla. Původně jmenovala se jednoduše *Banga*, později *Bangála* (nejprve 1323 př. Kr.), také *Banga-des* (Země Bangova).

Až do r. 1834 bylo všecko území mimo Madras a Bombaj spojeno pod guvernérem bengálským. Toho roku stal se však tento zároveň generálním guvernérem Indie a spravoval pak Bengálsko zvláště.

Téhož roku (1834) bylo navrženo rozděliti Bengálsko *ve dvě presidentství,* což však nikdy nebylo provedeno. Roku 1836 byly *Hořejší Provincie* (Upper Provinces) odděleny a zvláštnímu podguvernéru (Lieutenant-Governor) podřízeny. Bengálsko obdrželo teprve 1854 svého podguvernéra. Z Assamu utvořena r. 1874 provincie zvláštní.

Horská stanice Dárdžíling odstoupena rádžou sikkimským r. 1835, a okolní krajina získána byla r. 1850. Západní Duáry (Western Duárs) nyní náležející k okresu Džalpáiguri dobyty r. 1865. Centrální Provincie byly odloučeny r. 1861.

Správu celé Provincie Bengálské vede podguvernér (Lieutenant-Governor of Bengal). Tento jmenován jest místokrálem z indijských úředníků, musí míti alespoň desítiletou službu, ale stvrzen musí býti královnou. Všecka nařízení a opatření vycházejí v jeho jménu, ačkoliv pak vláda indijská bdí nad jeho výkony, přece on sám jest odpověden za zdárnou nebo neprospěšnou administraci své provincie.

K účelům zákonodárným má k ruce radu zákonodárnou (Legislative Council) ze 12 členů, jež sám jmenuje, z nich však alespoň třetina musí se skládati z neúředníků vládních, Evropanů i domorodců.

Sídlo vládní pro Bengálsko jest Kalkutta, jež jest vůbec hlavním městem celé indijské říše britské. V jednotlivých okresech pak arci jsou různí jiní úředníci.

Z uvedených provincií pod správou podguvernéra bengálského se nalézajících obsahuje Orissa úrodné delty řeky Mahánadi a okolních řek. Bengálsko vlastní rozkládá se podél moře od Orissy až k Barmě a na sever zasahuje do Himálaje; jižní část skládá se z delty ganžskobráhmaputerské; severní zaujímá údolí jmenovaných řek a jich přítoků. Behár rozkládá se na severozápad od vlastního Bengálu a zaujímá část horního údolí ganžského. Mezi Behárem a Orissou leží Čútia-Nágpur, jež zasahuje však dále na západ do hornaté krajiny ve středu Indie.

Výše uvedené obyvatelstvo Bengálska pod vládou indijskou obývá 248.706 měst a vesnic v 10,548.947 domech; 33,174.652 jest mužského a 33,516.805 ženského pohlaví. Průměrná lidnatost obnáší 442·8 osob na 1 čtv. míli. Vesnic připadá na 100 čtv. mil 160, osob na 1 vesnici 268, domů na 1 čtv. míli 70, osob na dům 6·3.

6. Provincie *Assamská* přiléhá k Bengálsku na severovýchodě. V pravém smyslu slova znamená jedině údolí středního toku řeky Bráhmaputry. Avšak britská provincie téhož jména zaujímá také údolí řeky *Surmy* čili *Báraku* a zároveň rozhraní vod mezi oběma řekami, t. j. celý pruh pohoří, počínající pohořím *Gáro* na západě a končící v pohoří *Pátkai* na východě. Rozprostírá se mezi 24° a 28° 17' s. š. a mezi 89° 45' a 97° 5' v. d. Celá prostora udána (r. 1881) na 46.341 čtv. mil (119.976·8 km.²) s 4,881.426 obyvateli.

Jméno Assam pochází od kdysi převládavšího tam národa *Ahamů* (vysloveno Assam), kteří vynikali až do počátku nynějšího století. Dle censu z r. 1881 nalézá se jen 179.314 zástupců toho národa v celé provincii, hlavně v Okresu *Síbságarském*, kde nalézají se zbytky jejich staveb, a v Lákhimpuru.

Rozdělení *Assamu* jest toto:

V údolí řeky Surmy (Báraku) okresy: *Kačár* a *Sylhet.*

Prostora 6725 čtv. mil (17.390·02 km.²), 2,258.434 obyvatelů, 1.154.353 mužských, 1,104.081 ženských, 9340 vesnic atd., 422.300 obydlených domů, 336 obyvatelů na čtv. míli. Oba okresy pěstují v značné míře čaj. Hlavní město *Kačáru* jest *Silčár*, někdy zvané jen *Kačár*; druhého *Sylhet.*

V údolí řeky Brahmaputry okresy: planí *pohoří Gáro*, *Goálpárá*, *Kámrúp, Darrang*, *Naugong*, *Síbságar*, *Lákhimpur*. Také pěstují čaj.

Prostora 21.414 čtv. mil (55.340·8 km.²), 2,249.185 obyvatelů, 1,165.238 mužských, 1,083.947 ženských; 10.232 vesnic atd., 380.954 obydlených domů, průměrně 105 osob na 1 čtv. míli.

V Hornatém Kraji okresy: *Kačárských Hor*, *Pohoří Gáro, Pohoří Khásí* a *Pohoří Nágá.*

Prostora 18.002 čtvereč. mil (46.607·17 km.²) 373.807 obyvatelů, 184.112 mužských, 189.695 ženských 2836 vesnic atd., 56.134 obydlených domů, průměrně 20 osob na 1 čtv. míli.

Vzhledem k celé provincii jest 2,503.703 mužských, 2,377.723 ženských, 22.408 vesnic atd., 859.388 obydlených domů, a průměrně 105 osob na 1 čtv. míli.

Provincie Assamská byla oddělena od Bengálska r. 1874; však jednotlivé části získány byly v různých časech Dva okresy, *Sylhet* a *Goálpárá*, získány byly již r. 1765; *Assam* vlastní dobyt byl r. 1824 a odstoupen Angličanům smlouvou zavřenou v *Jendabu* r. 1826. *Kačár* po

vypuzení Barmánů připojen byl roku 1832 po smrti rádže bez následníka. Horské Kraje připojeny byly v různých dobách; v pohoří Nágá trvaly vojenské výpravy až do r. 1880, a pohraniční čára nynější byla ustanovena r. 1881.

Správa svěřena jest hlavnímu kommissionáři (Chief Commissioner), jenž stojí v přímém spojení s vládou indijskou; jemu podřízen jest kommissionář pro *údolí assamské* ustanovený r. 1881 a pak politický agent pro Stát *Manipurský* (viz dále). Dále jest 11 podkommissionářů (Deputy-Commissioner) pro každý okres.

Sídlo vládního úřadu jest *Šillong* v pohoří Khásí.

7. *Severozápadní Provincie* a *Audh* (Northwestern Provinces and Oudh) leží, jak jméno naznačuje, na severozápad od Bengálska podél toku Gangy a Džamny a zasahují až do vrchoviště těchto řek v pohoří Himálaji.

Roku 1877 stalo se spojení obou těchto provincií pod jedním hlavním úředníkem, jenž má titul: „Lieutenant Governor of the Northwestern Provinces and Chief Commissioner of Oudh"; správa obou se poněkud liší.

Spojené tyto provincie leží mezi 23° 52′ a 31° 7′ s. š. a mezi 77° 5′ a 84° 40′ v. d.

Prostora obnáší pro Severozápadní Provincie 81.858 čtverečních mil (211.930·36 km.²), a obyvatelstvo čítá 32,720.128 (dle censu 1881). Audh vykazuje prostoru 24.276 čtv. mil (61.772·89 km.²) a 11,387.741 obyvatelů; v celku pak jest prostory 106.104 čtv. mil (274.701·25 km.²) a obyvatelstva 44,107.869 (dle censu 1881).

Ve fysickém ohledu jsou poměry obou provincií stejné, neb Audh jest úplně obklopen Provinciemi Severozápadními.

Celá Provincie jest rozdělena na několik *krajů a okresů.*

Provincie Severozápadní zahrnují kraje:

Míratský s okresy: *Dehra Dún, Saháranpur, Muzaffarnagr, Mírat, Bulandžar a Aligarh*;

Rohilkamský s okresy: *Bidžnór, Morádábád, Budáun, Bareli, Šáhdžahánpur, Pilibhit*;

Agerský s okresy: *Matra, Agra, Farukhábad, Máinpuri, Etáwah, Etah*;

Džhánsijský s okresy: *Džaláun, Džhánsí, Lálitpur*;

Alláhabádský s okresy: *Kánpúr, Fatehpur, Bánda, Alláhabád, Hamirpur, Džaunpur*;

Benareský s okresy: *Azamgarh, Mirzápur, Benares, Gházipur, Gorakhpur, Basti, Ballia*:

Kumáunský s okresy: *Almora, Garhwál, Tarái.*

Audh zahrnuje kraje:

Sítápurský s okresy: *Sítápur, Hardoi, Kheri*;

Laknauský s okresy: *Laknau, Unáo, Bara Banki*;

Fajzábádský s okresy: *Fajzábád, Bahraič, Gonda*;

Raj Barelijský s okresy: *Raj Bareli, Sultánpur, Partábgarh.*

Až do roku 1835 byly Severozápadní Provincie známy pode jménem „odstoupených a dobytých provincií" (Ceded and Conquered Provinces), jež pocházely z různých dob. Roku 1835 byly odloučeny od Presidentství Bengálského. Po vzpouře r. 1835 bylo město Delhi s okolním

krajem připojeno k Pandžábu, kraje pak *Ságarský* a v *údolí Narbady* spojeny byly s Nágpurem v nové území zvané „Centrální Provincie“ (Central Provinces). Zároveň přeloženo sídlo vlády z Agry do Alláhabádu.

Provincie Audhská připojena byla r. 1856, když domácí panovník *Vadžid Alí Šáh* pro špatnou vládu a správu sesazen byl; bylo mu vykázáno místo u Kalkutty (v Garden-Reach), a dána mu pense ročních 1,200.000.

Audh jest historicky provincie velmi stará, v ní panovala dle pověsti dynastie Sluneční, totiž řada panovníků odvozujících původ svůj od slunce, k níž náležel zosobněný bůh *Ráma*. Jest to krajina, v níž odbýval se děj eposu Rámájany.

Správa spojených provincií leží v rukou jedné osoby, jež od roku 1877 má název: „Podguvernér Severozápadních Provincií a hlavní kommissionář Audhu“ (Lieutenant-Governor of the North-Western Provinces and Chief Commissioner of Oudh). Ten pak má po ruce různé jiné úředníky, hlavně také vyššího úředníka pro správu provincie Audhské.

Sídlo vládní pro Severozápadní Provincie jest Alláhabád; sídlo hlavního úřadu pro Audh jest Laknau.

Uvedené obyvatelstvo celé provincie bydlí ve 105.421 městech a vesnicích v 6,866.503 domech; r. 1881 bylo 22,912.556 mužského, 21,195.313 ženského pohlaví; průměrný počet osob na 1 čtv. míli 416, vesnic na 100 čtv. mil 99, osob na vesnici 418, domů na 1 čtv. míli 65, osob na 1 dům 6·4.

8. Provincie *Pandžábská* (Pandž-áb = pět vod neb řek) tvoří severní cíp Východní Indie a zaujímá, jak slovo vyznačuje, hlavně území v obvodě řek Satledže, Rávíe, Činábu, Džilamu a Indu, mimo to však zahrnuje také území mezi Satledžem a Džamnou severně od Rádžputány, a tato část zasahuje daleko na sever do hor himálajských, kde se nalézají horské stanice Simla, Dalhousie, Kangra a jiné.

Provincie rozprostírá se mezi 27° 39′ a 35° 2′ s. š. a mezi 69° 35′ a 78° 35′ v. d., zaujímá prostoru 106.632 čtv. mil (276.070·25 km.²) a dle censu r. 1881 18,850.437 obyvatelů. Mimo to přináležejí k té provincii některé domácí státy, o kterých pojednám později.

Hlavní část Pandžábu, totiž říše Sikha Randžita Singha, dobyta byla r. 1849; kraj na východ od Satledže náležel Angličanům od roku 1808; Delhi a okolní kraj přeneseny byly od Severozápadních Provincií r. 1859.

Kraje, ve které celá provincie se rozpadá, jsou:

Delhijský s okresy: *Delhi, Gurgáon, Karnál.*
Hissárský s okresy: *Hissár, Rohtak, Sirsa.*
Ambálský s okresy: *Ambála, Ludhiána, Simla.*
Džhálandharský s okresy: *Džhálandhar, Hošiárpur, Kángra.*
Amritsarský s okresy: *Amritsar, Gurdáspur, Siálkot.*
Lahorský s okresy: *Lahore, Gudžránválá, Firozpur.*
Rával-Pindský s okresy: *Raválpindi, Dzíhlam, Gudžrát, Šáhpur.*
Multánský s okresy: *Multán, Džhang, Montgomery, Muzaffargarh.*
Deradžátský s okresy: *Dera Ismáil Khán, Dera Gházi Khán, Bannu.*
Pešávarský s okresy: *Pešávar, Hazára, Kohát.*

Také tato provincie souvisí úzce s nejstaršími dějinami Indie, neboť tudy vstoupili staří Arijové do země té, v ní odehrály se děje, o nichž

jedná epos Mahábhárata. Co se týče správy, prodělala několik změn. Po připojení r. 1849 byla spravována administrativním sborem tří členů. Roku 1853 stal se jeden z těch členů, tenkráte sir John Lawrence, vrchním s titulem „Chief Commissioner“ (Hlavní kommissionář). Po vzpouře r. 1859 povýšen byl sir John Lawrence za *podguvernéra* (Lieutenant-Governor), a od toho času jest provincie Pandžáb podguvernérstvím. Sídlem vlády jest město *Lahór*.

Uvedené obyvatelstvo obývá 34.324 vesnic s 2,706.914 domy; roku 1881 bylo 10,210.053 mužského a 8,640.384 ženského pohlaví; průměrně připadá 177 osob na 1 čtv. míli, 32 vesnic na 100 čtv. mil, 549 osob na vesnici, 33 domů na čtv. míli, a 6·9 osob na 1 dům.

9. *Centrální Provincie* („Central Provinces“) prostírají se ve středu poloustrova mezi 17° 50' a 24° 27' s. š. a mezi 76° a 85° 15' v. d.; skládají se z hornatin, vysočin a údolí různých řek; hornaté kraje převládají.

Prostora obnáší 84,445 čtv. mil (= 218.618·1 km.²), obyvatelstvo pak 9,838.791. Mimo to sem náležejí některé domácí státy, jež uvedu později.

Základ Centrálních Provincií tvořily jisté územky zvané „Ságar and Narbada Territories“, dobyté roku 1818 po ukončení války s „*Pindarii*“, Ságar od Sindhie a území v údolí Narbady od rádže Nágpurského. Roku 1853 zemřel rádža Nágpurský bez následníka, načež jeho ostatní území bylo připojeno. Roku 1861 utvořena byla z těchto krajin zvláštní provincie.

Centrální Provincie dělí se na tyto kraje:

Nágpurský s okresy: *Nágpur*, *Bhándára*, *Čánda*, *Wardhá*, *Bálághát*;
Džabálpurský s okresy: *Džabálpur*, *Ságar*, *Dámoh*, *Seoní*, *Mandlá*;
Ponarbadský s okresy: *Hošangabád*, *Narsingpur*, *Betúl*, *Čindvára*, *Nimár*;
Čatísgarhský s okresy: *Rájpur*, *Bilászpur* a *Sambálpur*.

Správa provincie nalézá se v rukou hlavního kommissionáře, jemuž přidělen jest sekretář a mladší sekretář, v jednotlivých pak krajích a okresech jsou ještě úředníci jiní. Sídlo hlavního úřadu nalézá se v *Nágpuru*.

Výše uvedené obyvatelstvo celé provincie obývalo (r. 1881): 34.612 měst a vesnic ve 2,336.976 domech; bylo 4,959.435 mužského a 4,838.791 ženského pohlaví, připadlo v průměru 117 osob na 1 čtv. míli, 41 vesnic atd. na 100 čtv. mil, 284 osob na vesnici, 30 domů na 1 čtv. míli a 4·2 osoby na dům.

10. *Provincie Barma* jest nyní v přechodním stadiu upravení. Až do roku 1885 rozeznávala se *Barma Britská* a *Barma Horní* čili *neodvislá*. Avšak r. 1885 povstaly různice mezi vládou indijskou a neodvislou Barmou, které, jak již dříve pověděno, vedly k válce, jež skončila sesazením krále *Thibaua* a prohlášením 1. ledna 1886 Barmy dotud neodvislé britskou provincií. Všecky poměry však ještě nejsou urovnány, sečtení lidu není provedeno — jen prostora udává se asi na 190.000 čtv. mil (491.910 km.²) s hranicemi mezi 19° 30' a asi 27° 15' s. š. a asi mezi 93° 52' a 100° 40' v. d. — tak že není možno podati již nyní správné údeje v tomto ohledu.

Obmezím se tedy jen na někdejší Barmu Britskou.

Barma Britská leží v geografickém ohledu mimo meze Indie Přední, neboť tvoří západní část Zadní Indie, avšak v politickém ohledu jest částí anglické říše ve Východní Indii. Rozkládá se mezi 9° 55' a 22° 55' s. š. a mezi 92° 10' a 99° 30' v. d. Zaujímá mezi jiným velmi úrodné dolní údolí a deltu řeky Iravadi. Má prostoru 87.220 čtv. mil (225.812·5 km.²), a census z r. 1881 udává 3,736.771 obyvatelů.

Pozemky této provincie získány byly v r. 1824 a 1852 po válkách s Barmány. Arakan, Tavoj a Tenasserim odstoupeny byly r. 1826 smlouvou v Jendábu (asi 40 angl. mil = 64 kilom. západně od Mandalaje), Pegu byl obsazen r. 1852 a r. 1862 zřízen nynější stav v provincii.

Kraje jsou tam následující:

Arakanský s okresy: *Akjáb, Severní Arakan, Kjoukpju;*

Pegujský s okresy: *Rangún město, Hanthavadi, Pegu, Tharravadi Prome;*

Poiravadský s okresy: *Thajetmajo, Henzada, Bassein, Thonkva;*

Tenasserimský s okresy: *Moulmein, Amherst, Tavoj, Mergui, Šveyjin, Tung gu, Salvinské Hory.*

Správa provincie skládá se z hlavního úředníka, jenž má titul: „Chief Commissioner and Agent to the Governor-General"; má po ruce různé jiné úředníky pro rozličná odvětví správy.

Sídlo vládní jest v Rangúnu.

Obyvatelstvo uvedené obývalo (1881) v 15.857 vesnic atd. s 677·362 domy; bylo 1,991.005 mužského a 1,745.766 ženského pohlaví. Průměrně připadá 43 osob na 1 čtv. míli, 18 vesnic na 100 čtv. mil, 236 osob na vesnici, 37 domů na 1 čtv. míli a 6 osob na dům.

11. *Provincie Bombajská* čili *Presidentství Bombajské* zaujímá větší část britského území na západě polouostrova od Sindu až asi po střed západního pobřeží. Rozprostírá se takto mezi 13° 53' až 28° 45' s. š. a mezi 66° 40' a 76° 50' v. d.; zaujímá prostoru 124.122 čtv. mil (321.354·44 km.²) a čítá 16,454.414 obyvatelů.

Provincie tato má pro osady anglické značný historický význam, neboť zde zřídili r. 1613 první své faktorie a to v městě *Suratě* severně od Bombaje.

Roku 1686 přeloženo bylo hlavní sídlo společnosti ze Suratu do Bombaje, z něhož, jak již pověděno, zřízeno bylo presidentství r. 1708. Skoro po celé století byly pozemky Angličanů na západě omezeny na ostrov Bombaj, až pak v dlouhých bojích proti Mahrattům dobyli dalšího území. První válka s Mahratty započala r. 1774 a končila r. 1782 smlouvou, v níž nabyli Angličané jiné ještě ostrovy. Zvláštní smlouvou u Bassejnu r. 1802 a po druhé válce Mahrattské nabyli okresů Suratu, Bróče a Káiry a získali vlivu v Gudžarátu. Po třetí válce s Mahraty (1817—1818) získali Angličané Dekkan a Konkan. Sind podmaněn byl r. 1843 sirem Charlesem Napierem. Stanice *Aden* v jižní Arabii u jižního vchodu do Rudého Moře také náleží k Provincii Bombajské, a prostora toho území jakož i počet jeho obyvatelstva byly ve výše uvedených číslicích již zahrnuty.

Kraje provincie té jsou:

Severní s okresy: *Ahmadábád, Káira, Pánč Maháls, Bróč, Surat, Thána, Kolába;*

Centrální s okresy: *Khándeš, Násik, Ahmednagar, Púna, Šolápur, Satára*;

Jižní s okresy: *Belgáum, Dhárvár, Kaládgi Severní Kanára, Ratnagiri*;

Sindhský s okresy: *Karáčí, Thar a Párkar, Haidarábád, Šikárpur, Horní pohraniční okres*;

pak *Aden* zvláště, a rovněž *Bombaj — město.*

Velká část Západních Ghátů spadá do provincie této.

Správu vede guvernér, který má větší neodvislosť v jednání než podguvernéři, an skoro ve všech záležitostech vyjednává s vládou v Anglii bez prostřednictví místokrálova; má zvláštní zákonodárnou radu (Legislative Council) a zvláštního velitele vojska (Commander in Chief). Sídlem vlády jest Bombaj.

Aden jest pod správou řesidenta podřízeného guvernérovi v Bombaji. Jest to důležitá stanice pevnostní na cestě do Indie, jakož i stanice uhelná.

Výše uvedené obyvatelstvo rozděleno bylo (r. 1881) v 24.598 vesnicích a městech a v 2,822.741 domech, bylo 8,497.718 mužského a 7,956.696 ženského pohlaví. Průměrný počet osob na 1 čtv. míli obnášel 133, pak bylo 20 vesnic na 100 čtv. mil, 669 osob na vesnici, 29 domů na 1 čtv. míli, a 5·8 osob na dům.

Ještě poznámku, co se jména *Bombaj* týče, z níž vysvitne, že se má vyslovovat *Bombaj* a ne *Bombé,* jak nezkušení Evropané (rozumí se ne Angličané) by lidem rádi namluvili.

Nezdá se býti pochybnosti, že jméno pochází ze slova *Mamba deví,* jména bohyně, jež měla v tom místě známý chrám. Mahrattské jméno pro Bombaj jest *Mumbaí,* pocházející z *Mahímá,* „Velká Matka". jiné jméno bohyně *Deví* nebo *Kálí.* Z *Mumbaí* arci pak povstalo *Bombaj* — a tak tedy obdrželo *Bombaj* jméno své od téže bohyně jako na východě v Bengálsku *Kalkutta,* jež pochází od *Kálí-ghátu,* známého chrámu bohyně *Kálí* v tamějším okolí; nejbližší vesnice k tomu chrámu byla zvána od Mohamedánů *Kalikata* a pak od Angličanů *Kalkutta.*

12. *Provincie Madraská* čili *Presidentství Madraské* zachovalo podobně jako Provincie Bombajská původní svůj ráz a původní své zřízení; officielní dřívější titul býval: „Presidency of Fort Saint George" (Presidentství Tvrze Sv. Jiří).

Zaujímá celou jižní polovici polonostrova a rozkládá se mimo to v dlouhém pruhu podél východního pobřeží (Coromandel) ve směru Východních Ghátů k severovýchodu až ke hranicím Orissy.

Vykazuje prostoru 139.900 čtv. mil (362.201·1 km.^{2}) a 30,868.504 obyvatelů.

Dále pak jsou některé domácí státy náležející do zeměpisného obvodu této provincie, jež popíšu později.

Části této provincie získány byly asi v následujícím pořádku:

První država v těch krajinách bylo území Tvrze Sv. Jiří neboli nynějšího města Madrasu, jež Angličané získali r. 1639 od rádže hindského. Masulipatam dobyt od Francouzů r. 1757. Kraj okolo města Madrasu znám jako Džaghír Východoindijské Společnosti a nyní nazván Okresem Čengalpatským, odstoupen rádžou Arkotským r. 1763. Roku 1765

daroval mughalský císař Šach Alam společnosti „Severní Cirkary“ (t. j. nynější okresy Gandžám, Vizagapatam, Godávari a Kistna). Roku 1792 po druhé válce majsúrské získala společnost okresy Malabar, část Salema a části Madury. Po pádu Tipú sultána r. 1799 připadly Angličanům Koimbatúr, pohoří Nílgirí, zbytek okresu Salemu a okres jižní Kanáry. Téhož roku odstoupil rádža Tandžorský své državy společnosti. Roku 1800 přepustil Nizam Hajdarábádský okresy Anantápur, Karnúl, Bellary a Kadapu, jež po dnes známy jsou jako „odstoupené okresy“ (Ceded Districts). Roku 1801 odstoupil rádža Karnatiku své území zasahující od Nelloru k Tinnevelli společnosti. Zástupce jeho však podnes má titul prince Arkotského, jest prvním šlechticem domácím v Madrasku. Naváb karnúlský byl sesazen r. 1838 pro špatnou vládu, a jeho území vzato pod přímou správu britskou.

Jednotlivé okresy této provincie jsou:

Gandžám, Vizagapatam, Godávari, Kistna, Nellore, Kadapa, Karnúl, Bellary a Anantápur, Čengalpat, S. Arkot, J. Arkot; Tandžor, Tričinopoli, Madura, Tinnevelli, Salem, Koimbatúr, Nílgirí, Malabar, J. Kanára, Madras město.

Nejvyšší exekutivní moc leží v rukou guvernéra, jemuž po straně stojí rada (council) 3 členů, z nichž jeden jest velitelem vojska (commander in chief). Guvernéra jakož i 3 členy rady ustanovuje královna. Guvernér také jedná přímo s vládou anglickou. Sídlo guvernéra jest v Madrase.

Výše uvedené obyvatelstvo bydlilo (r. 1881) v 52.051 vesnicích a městech a v 5,653.082 domech; bylo 15,278.233 mužského a 15,590.271 ženského pohlaví. Průměrný počet obyvatelů na 1 čtv. míli obnášel 221; připadlo 37 vesnic na 100 čtv. mil, 593 osob na vesnici, 40 domů na 1 čtv. míli a 5·4 osoby na dům.

Na straně následující podávám tabulku přehlednou prostory a obyvatelstva provincií Britské Indie dle censu 1881 (beze států domácích).

II. Území v držení domácích knížat a pohlavárů.

V předešlém odstavci popsal jsem části Východní Indie Britské spravované přímo vládou britskou; zaujímá asi $^2/_3$ celé prostory a asi $^4/_5$ obyvatelstva.

Ostatní část nalézá se v držení a ve správě domácích knížat a pohlavárů, kteří nalézají se v různém stupni odvislosti od vlády britské, všickni uznávajíce svrchovanost její.

Vláda britská ponechala si hlavně dozor na vnější vztahy těchto domácích států mezi sebou a k mocnostem jiným; nesmějí vésti válku mezi sebou ani s nějakou jinou mocností; zároveň si vláda britská vyhradila právo potlačení každého nebezpečného hnutí, jež by ohrožovalo vnitřní pořádek a pokoj vůbec, čímž zabezpečila pokoj po celém poloostrově. V případě špatného vladaření, utlačování lidu aneb nesvědomitého rozhazování důchodů se strany domácího vladaře ponechala si vláda britská právo nejprve zakročení a, kdyby toto nepomohlo, i sesazení domácího knížete.

Pro každý domácí stát aneb pro větší skupinu jest ustanoven zvláštní britský úředník zvaný resident neb politický agent, který bdí nade vším,

Provincie	Počet krajů	Počet okresů	Prostora ve čtv. mílích	Počet měst a vesnic	Počet obydlených domů	Obyvatelstvo Mužského pohlaví	Ženského pohlaví	V celku	Lidnatosť na 1 čtv. míli
Pod vládou generálního guvernéra:									
Adžmír-Mervára	1	2	2.711	739	64.118	248.844	211.878	460.722	170
Berár	1	6	17.711	5.585	466.027	1,380.492	1,292.181	2,672.673	151
Kúrg	1	1	1.583	503	22.357	100.439	77.863	178 302	113
Andamanské Ostrovy	1	1	880	51	2.938	12 640	1.988	14.628	17
Pod guvernéry:									
Madras	—	21	139.900	52.051	5,653.082	15,278.233	15,590.271	30,868.504	221
Bombaj (se Sindem a Adenem)	6	25	124.134	24 599	2,827.995	8,520 453	7,968.821	16,489.274	133
Pod podguvernéry:									
Bengál	9	47	150.588	248.706	10,548.947	33,174 651	33,516.805	66,691.456	443
Severozápadní Provincie a Audh	11	49	106.111	105.422	6,866.503	22,912.556	21,195 313	44,107.869	416
Pandžáb	10	32	106.632	34.324	2,706.914	10,210.053	8,640.384	18,850.437	177
Pod hlavními kommissionáři:									
Assam	3	13	46.341	22.408	859,388	2,503.703	2,377.723	4,881 426	105
Barma	4	19	87.220	15 857	677.362	1,991.005	1,745.766	3,736.771	43
Centrální Provincie	4	18	84.445	36.612	2,336.976	4,959.435	4 879.356	9,838.791	117
Úhrnem	51	234	868.256	544.856	33,032.607	101,292.504	97,498.349	198,790.853	229

co se v státě děje, udílí rady a udržuje spojení buď direktně s centrální vládou aneb jinak s vládou té neb oné provincie, ku které dotyčný domácí stát podle polohy přináleží.

Smlouvy ustanovují poměr států k sobě, poměr jich k vládě anglické, podmínky poměru jednotlivých států k vládě britské, ale hlavně také zabezpečují jednotlivým knížatům atd. právo *adopce*, t. j. právo, že mohou v případě bezdětnosti určiti sobě *nástupce*, kterého vláda anglická za takového musí napřed stvrditi, a který pak opět týmiž smlouvami vázán jest.[31]) Anglická vláda jest však pro tato knížata zdrojem uctění a vyznamenání; většina jich má nároky na jistý počet ran z děla, když přicházejí do Kalkutty neb na některé jiné místo k návštěvě vícekrále; počet ran dosahuje až *21* a tvoří zároveň postup přednosti jednotlivých těchto rádžů mezi sebou.

Považují to za velké vyznamenání, propůjčí-li se jim řád „Hvězdy Indijské" („The Order of the Star of India"), a ještě více, jmenován-li některý členem rady císařovny indijské; dva z nich byli jmenováni generály v britské armádě, a někteří mají i jiná vyznamenání.

Poměr, v jakém se jednotlivé domácí státy k vládě anglické nalézají, jest následující:

a) poměr *spojenců* neb *subsidiarní*, což záleží v tom, že vláda britská vydržuje v státě pravidelné výpomocné vojsko, k čemu však dotyčný stát určitou sumou přispívati musí;

b) poměr *manský*, kde dotyčný stát platí vládě anglické jistý dle důchodů vyměřený poplatek (tribut);

c) poměr prostě *ochranný*, kde dotyčný stát neplatí žádného poplatku.

U všech jest poměr ten, že uznávají svrchovanosť vlády anglické, jsou pod jejím dozorem a nesmějí udržovati politické spojení mezi sebou; vláda anglická za to zavázala se v případě nouze jednotlivé ty státy chrániti, zabezpečuje jich samostatnosť, zabezpečuje a upravuje následnictví a *přejímá v čas nedospělosti panovníka řízení státních záležitostí.*

d) Některé státy do geografických hranic Indie spadající jsou *státy neodvislé*, na př. *Nepál*, *Bhután* a *Sikkim*, ačkoliv i tyto udržují alespoň částečně přátelské styky s vládou.

e) Konečně spadají do obvodu Východní Indie Britské některá malá území jiným evropským mocnostem náležející.

Se stanoviska administrativního rozpadají se tyto státy, jak již podotčeno, opět na takové: a) které stojí v bezprostředním vztahu k centrální vládě, a b) takové, které stojí ve spojení s vládami provincialními.

K prvnímu oddělení náležejí státy: *Hajdarábádský*, *Majsúrský*, *Barodský* a *Kašmírský*, jakož i skupiny států známé pod jménem *Střední Indie* (Central India) a *Agencie Rádžputánská* (Rájputána Agency). Tyto proberu nejprve:

1. *Hajdarábád* čili *říše Nizamova*[32]) zaujímá větší část vysočiny Dekkanské, zrovna ve středu čili v srdci polouostrova.

---

[31]) Smlouvy ty pocházejí z různých dob — vydány byly v 7 svazcích roku 1862—66 a po druhé s doplňky v 9 svazcích r. 1876.

[32]) Jméno to pochází od zakladatele té dynastie, jistého *Čin-Kilič-Chána*, kterého roku 1713 ustanovil císař Aurangzib *Subadhárem* čili vicekrálem Dekkaně s titulem *Nizam-ul-Mulk* (t. j. správce státu), a ten titul stal se pak v jeho rodinu dědičným.

Stát tento rozprostírá se mezi 74° 35' a 81° 25' v. d. a mezi 15° 10' a 20° 4' s. š.

Prostora obnáší dle censu z r. 1881: 71.771 čtv. mil (185,815,119 km²); dle pozdějšího udání však asi 80.000 čtv. mil (206.400 km²). Největší část severní a východní hranice tvoří řeky *Pén-Ganga* a *Godávari*, jižní pak řeky *Tungabhádra* a *Kistna*.

Dle censu z r. 1881 obnášel počet obyvatelstva 9,845.594; z toho bylo 925.929 čili asi desetina mohammedánů; ostatní jsou hindu a některé původní kmeny. Ale přes to jest to stát mohammedánský, jelikož dynastie sama jest toho vyznání.

Okresy, ve které celý stát se rozpadá, jsou:
ve východní části: *Kamamet*, *Nalgonda* a *Nagar Karmúl*;
v severní části: *Mehdak*, *Indor*, *Jelgandal* a *Sirpur Tandúr*;
v západní části: *Bidar*, *Nander* a *Naldrug*;
v jižní části: *Rajčor*, *Lingsagar*, *Šorápur* a *Gulbargah*;
v severozápadní části: *Aurangábád*, *Bhír* a *Parbajni*.

Hlavní město jest *Hajdarábád* a tvoří s předměstími *„okres městský“* (City District).

Co se týče hustoty obyvatelstva, připadá dle udání censu z r. 1881 137, dle pozdějšího udání asi 123 lidí na 1 čtv. míli (= 2·58 km²).

Důchody států obnášejí asi 3,000.000 £ (36,000.000 zl.); mimo to dostává Nizam ještě jistou část z přebytku důchodů, hlavně z provincie Beráru, o které jsme promluvili již dříve, a která hraje v postupném vývoji poměru Nizama k britské vládě dosti vynikající úlohu; *z části její důchodů udržuje se zvláštní sbor vojenský.*

Dynastie Nizamů, jak již podotknuto, byla založena jistým *Čin Kilič Chánem*, který r. 1713 byl ustanoven vícekrálem Dekkanu, ale v době všeobecného zmatku při rozkladu mughálského císařství prohlásil svou neodvislost. Po jeho smrti r. 1748 nastaly rozmíšky stran následnictví, v nichž brali Francouzi a Angličané podíl; výsledek toho však byl, že třetí syn Čin Kilič Chána uzavřel smlouvu s Angličany r. 1759. Později se stávaly styky obou mocností hojnější, hlavně ve válkách s Tipú Sultánem, při čemž Nizam také nabyl různých pozemků, a různé smlouvy stran vzájemné podpory byly uzavřeny; když však v čas potřeby vojsko Nizamovo osvědčilo se nespolehlivým, uzavřena roku 1853 smlouva, [33]) dle které Angličané zavázali se vydržovati v Hajdarábádu armádu alespoň 5000 pěších, 2000 kavalerie a 4 baterií; Nizam zase uvolil se odstoupiti jako záruku jisté kraje vynášející asi 5,000.000 zl. na udržování tohoto vojska. Po vzpouře r. 1857 uzavřena opět nová smlouva (r. 1860), dle které byl Nizamovi sleven dluh 5,000.000 zl., a byly mu vráceny rozličné pozemky; za to převzata jako záruka za udržování výše uvedeného vojska provincie *Berár*, o níž jsme již dříve mluvili; pod řízením vlády anglické se důchody této provincie značně zvýšily, a přebytek odevzdává se Nizamovi.

Výše uvedené vojsko má název *„Hajdarábád Subsidiary Force“* (Hajdarábádské výpomocné vojsko) a jest umístěno v *Sikandarábádě*, 6 mil (9·65 kilom.) severovýchodně od *Hajdarábádu*. V Boláramu 2 míle

[33]) Aitchison: Treaties, Engagements & Sanads etc. 1864. Vol. V. p. 102. etc.

(3·2 km.) dále na sever nalézají se kasárny vojska Nizámova, podobně jako 2 mil (3·2 kilom.) jižně od Sikandarábádu.

Britský resident sídlí v předměstí *Cadarghátu*, 1 míli (1·6 kilom.) severozápadně od hlavního města *Hajdarábádu*, a udržuje direktní spojení s centrální vládou v Kalkuttě.

Roku 1861 byl tehdejší Nizam (Afzul-ud-Daula) ustanoven rytířem řádu „Hvězdy Indijské“ (Knight of the Star of India); když r. 1869 zemřel, byl ustanoven za následníka nynější Nizam, *Mír Mahub Alí Chán*, který, narozen byv r. 1866, nyní čítá 21 rok; hlavním jeho vůdcem a rádcem byl po celou dobu ministr *Sir Salar Džang*, který r. 1877 navštívil Anglii, kde byl vyznamenán titulem D. L. L. (Doctor Law and Litterature) universitou oxfordskou a jinak uctěn.

Nizam zaujímá první místo mezi mohammedánskými panovníky v Indii, má ve své říši výkonnou moc na život a na smrť a jest oprávněn k poctě 21 rány z děla. Oba jeho nejvyšší ministři vyznamenáni osobně 17 ranami z děla.

Výše uvedené obyvatelstvo obývalo dle censu r. 1881: 20.398 měst a vesnic, s 1,859.600 domy (mimo to 218.424 neobydlených domů); bylo 5,002.137 mužského a 4,843.457 ženského pohlaví; 28 domů na 1 čtv. angl. míli, 28 vesnic neb měst na 100 čtv. mil a asi 5·3 osoby na obydlený dům.

2. *Majsúr* nebo *Mysore,*[34]) manský stát jižně od státu Nizamova v Jižní Indii mezi 11° 40' a 15° s. š. a mezi 74° 40' a 78° 30' v. d.

Prostora obnáší: dle censu z r. 1881: 24.723 čtv. mil (63.986·8 km²). Obyvatelstvo čítá 4,186.188 duší. Z těch bylo 3,956.336 hindů a 200.484 mohammedáni; a zbytek dělí se na různá jiná vyznání.

Celý stát dělí se v následující kraje a okresy:

kraj *Bangalúrský* s okresy: *Bangalúr*, *Kolár* a *Túmkúr*;

kraj *Aštagrámský* s okresy: *Majsúr* a *Hassan*.

kraj *Nagarský* s okresy: *Šimoga*, *Kadúr* a *Čitaldrúg*.

Důchody státu obnášejí něco přes 1,000.000 £, (10,000.000 zl. ve zlatě) a *poplatek roční vládě anglické obnáší 245.000 £* na vydržování výpomocného vojska.

Dynastie mahárádžů (velikých knížat) majsúrských zasáhá zpět až do roku 1399, když dva bratří, předkové nynějších mahárádžů, do Jižní Indie přišli a základ ke království položili.

Roku 1760 usurpoval mohammedánský dobrodruh *Hajdar Alí* majsúrský trůn — ale po pádu jeho syna *Tipú Sultána* r. 1799 byl potomek dřívější hindské dynastie opět na trůn dosazen.

R. 1831 však převzat stát následkem prostopášností a špatného vladaření tehdejšího rádže, *Krišny Wadiara*, do správy anglické.

Rádža zemřel r. 1868, a následníkem stal se adoptovaný syn jeho, *Čám Rádžendra Wadiar*, tenkráte nezletilý, tak že i na dále vláda anglická stát spravovala.

Roku 1881, když dosáhl nynější mahárádža dospělosti, byla správa odevzdána v ruce jeho.

---

[34]) Podle odvození slova jest správnější psáti *Majsúr*, odvozuje se od *Maheš-úr* = „město bůvolí“, od *Maheš-ásura* = démon s bůvolí hlavou, staženo v *Mahešúr* = Maisúr.

Majsúr jest hlavním městem státu, ale město *Bangalúr* s nejbližším okolím ve výměře 13½ čtv. m. (34·7 km².) zůstalo Angličanům; tam nalézá se sídlo residenta. a jest to hlavní vojenský tábor.

Mahárádža má výkonnou moc nad smrtí a životem a jest oprávněn k poctě 21 ranou z děla.

Výše uvedené obyvatelstvo bydlelo dle censu z r. 1881: v 17.655 vesnicích a městech s 733.200 domy (mimo to 368.144 neobydlené), bylo 2,085.842 mužského a 2,100.346 ženského pohlaví; připadlo 169 lidí na 1 čtv. míli, 36 domů na 1 čtv. míli, 71 vesnic etc. na 100 čtv. mil angl. a 5·7 osoby na 1 dům.

3. *Baroda* neboli stát *Gáekvárův* na severozápad od Bombaje z větší části v Provincii *Guzerátské.* [35])

Rozprostírá se mezi 21° 51′ a 22° 49′ s. š. a mezi 72° 53′ a 73° 55′ v. d. a zaujímá dle censu z roku 1881 prostoru 8570 čtv. mil angl. (= 22.187·7 km².) s obyvatelstvem 2,185.005 duší, což činí 255 osob na 1 čtv. míli.

Z obyvatelstva bylo 1,954.390 hindů, 174.980 mohammedánů, 46.718 džajnů, 8118 Parsiů atd.

Rozdělení jest následující:

Severní čili *Kádiský* kraj s okresy: *Pattan*, *Kádi*, *Vídžapur*, *Vísnagar*, *Degháon*, *Kalol*, *Vadaoli*, *Sidhpur*, *Kherálu* a *Mesána.*

Centrální čili *Barodský* kraj s okresy: *Baroda*, *Čoranda*, *Džarod*, *Petlad*, *Padra*, *Dabhoj*, *Sinoc a Sankheda.*

Jižní čili *Nasvárijský* kraj, s okresy: *Nasvári*, *Gandevi*, *Palsána*, *Kámridž*, *Veláčha*, *Moha*, *Vijaro* a *Tongarh.*

Amrelijský kraj, s okresy: *Amreli*, *Okhámandal*, *Korinár*, *Dhári* a *Dámnagar.*

Jednotlivé okresy zasahují dosti značně mezi kraje britské.

Důchody státu obnášejí něco přes 1,000.000 £ (12,000.000 zl.), *poplatek záleží v udržování jistého vojenského sboru.*

Gáekvár, což znamená „Skotáka", bylo rodinné jméno původního zakladatele nynější dynastie počátkem XVIII. století. Při všeobecném rozkladu mughálské říše nástupci jeho rozšířili moc svou po celém Guzerátu. Brzo dostali se do styku s Angličany, a první smlouva uzavřena r. 1780 proti vzájemnému nepříteli, Mahrattům. Později následovaly jiné smlouvy, podle nichž *Gáekwár jest zavázán udržovati 3000 mužů kavalerie k službám policejním.* Roku 1875 byl tehdejší Gáekwár, Malhár Ráo, sesazen, jelikož se pokusil o otrávení residenta, plukovníka *Phayrea.* Na trůně následoval *Sivádží Ráo,* jejž adoptovala vdova Džamnábái po dřívějším Gáekwárovi Khándi-Ráovi; byl uznán vládou anglickou a dne 27. května 1875 na trůn (*gaddi*) dosazen.

---

[35]) Zde bude radno vysvětliti pojem Provincie *Guzerátské* nebo *Gudžarátské*, co se mohlo vlastně státi při pojednání o *Presidentství Bombajském.* Provincie Gudžarátská leží na sever od Bombaje a jest to poznamenání zeměpisné. Obsahuje: poloostrov *Kathiávár* (obsahující samé domácí státy); pak britské okresy *Surat*, *Bróč*, *Kájra*, *Panč Mahály* a *Ahmedábád*, tak zvané okresy v *Severním kraji* (viz Zeměp. Sborník č. 7. a 8., str. 292.); dále domácí státy *Barodu*, *Mahi Kantha*, *Kač* a některé jiné Rozkládá se takto od 20° k 24° 45′ sev. š. a od 69° k 74° 20′ v. d. Celá prostora 70 038 čtv. mil (181 328·38 km²); obyvatelstvo, dle censu 1881: 9,779.780. (Mimochodem chci upozornit, že v severním Pandžábu jest město podobného jména, *Gudžrát.*)

Jeho titul jest Mahárádža Sivádží Ráo Gáekvár III.; má výkonnou moc nad životem a smrtí a nároky na 21 ránu z děla.

Ministrem jeho jest Madava Ráo s titulem rádže, jemuž byl propůjčen r. 1866 řád „Hvězdy Indijské" (Knight Commander of the Star of India).

Výše uvedené obyvatelstvo obývalo dle censu z r. 1881: 3012 vesnic a měst s 479.643 domy (mimo 177.505 neobydlených); bylo 1,139.512 mužského a 1,045.493 ženského pohlaví; připadlo 255 lidí na 1 čtv. míli, 77 domů na 1 čtv. míli, 35 vesnic etc. na 100 čtv. mil, a 4·6 osoby na obydlený dům.

Hlavním městem jest *Baroda*, kde nalézá se vojenský tábor a sídlo residenta.

4. *Kašmír*, vlastně *Kašmír* a *Džamu*, domácí stát, poměrně moderního vzniku, jenž v politickém ohledu jest podřízen vládě indijské.

Rozkládá se mezi 32° 17' a 36° 58' s. š. a mezi 73° 26' a 80° 30' v. d. a obsahuje prostoru 80.900 čtv. mil (209,450·1 km²).

Poslední sčítání lidu provedeno bylo v Kašmíru r. 1873, a podle toho udán počet obyvatelstva na 1,534.972 duší, z toho bylo hindů 506.699, mohammedánů 918.536, buddhistů 20.254, ostatních 89.483.

Kašmír jest jméno jen jedné části celého státu, a to údolí, jímž protéká řeka Džhílam, a jež se rozkládá okolo hlavního města *Srinagaru*, někdy také Kašmír[36]) zvaného. Celý stát skládá se tedy z:

Kašmíru v užším smyslu (Vale of Kashmír). *Džamu* a *Púnče*; dále z místodržitelství *Ladákhu* a *Gilgitu*, jež zaujímají okresy:

Dardistán, *Baltistán*, *Leh*, *Tiláil*, *Suru*, *Zanskár*, *Rúpšu* a j.

Důchody státu páčí se na něco více než 800.000 £ (= 9,600.000 zl.). *Poplatek jest nepatrný* (viz dále).

Do roku 1819 náležela Provincie Kašmírská Afgháňanům, až byla zaujata Randžít Singhem, sikhským rádžem Pandžábu. Místodržitelem ustanoven byl *Ghuláb Singh*, jemuž za jeho vzorné chování udělen byl okres *Džamu* a který brzo rozšířil svou nadvládu do *Ladákhu* a *Baltistánu*.

Po první válce Angličanů se Sikhy uzavřel s Angličany samostatnou smlouvu v *Amritsáru* (v březnu roku 1846), dle které za poplatek 750.000 £ (7,500.000 zl. ve zlatě) mu byly přiřčeny ony kraje, jež spravoval jako místodržitel Sikhů. On za to se zavázal uznati svrchovanost britské vlády, odkázati všecky rozmíšky se sousedícími státy k jejímu rozhodnutí, přispěti Angličanům, když zapotřebí, vojskem atd.

Ghuláb Singh zemřel r. 1857, a následoval nejstarší syn jeho, mahárádža *Ranbhír Singh*, který zemřel 12. září 1885, načež následoval syn jeho *Pertáb-Singh*.

Na důkaz své oddanosti vládě anglické odvádí každoročně 1 koně, 25 lib. jemné vlny (pašm) a 3 páry kašmírských šálů.

Mahárádža jest oprávněn k poctě 19 ran z děla, ale předešlý, *Ranbhír Singh*, měl *ad personam* vyznamenání 21 rány a byl také v lednu 1877 jmenován generálem v britském vojsku a radou císařovny.

---

[36]) Původ jména není úplně vysvětlen; prof. H. H. Wilson odvozuje to od *Kašufdeo*; prvé jest mohammedánské jméno *Kasyapy*, jistého mudrce v dějinách hindů, druhé znamená stroj, jímž dle tradice údolí bylo odvodněno.

Hlavní město jest *Srinagar*, letní sídlo politického agenta britského, který pak v zimě sídlí v *Džamu*, podobně jako mahárádža sám.

5. *Centrální Indie* čili *„Central India Agency"* jest officielní označení skupiny provincií, jež nalézají se *pod správou agenta vicekrále pro Centrální Indii*, který jedná direktně s centrální vládou a sídlí v *Indoru*.

Skupina tato zaujímá následující oddíly neboli *agencie*: *Gvalior* čili pozemky *Sindije*, *Indore* čili říši *Holkarovu*, *Bhopál*, *Západní Malvu*, *Bhilskou agencii*, *Deputy-Bhilskou agencii*, *Bandelkhand* a *Baghelkhand*. Každá z těchto agencií opět skládá se z několika menších států, jež stojí k té neb oné agencii neb větší provincii v podobném poměru jako ona sama k vládě britské.

Některé z těch států platí poplatek vládě k udržování vojenských sborů v těch krajinách pro udržení pořádku, jakož i k vůli výpomoci v čas potřeby; s jinými jsou uzavřeny smlouvy na vzájemnou podporu, anebo jsou jim zabezpečeny jisté výhody.

Nad všemi bdí *agent místokrálův pro Centrální Indii*; on jest přítelem a rádcem všech jednotlivých knížat; jest *ochráncem jejich v době nezletilosti* a prostředníkem mezi vládou anglickou i mezi vládami domácích knížat. Jest zároveň ministrem vojska, vede dozor nad jednotlivými odvětvími poplatků, jakož i nad *politickými úředníky v jednotlivých výše uvedených agenciích* nebo *provinciích*, kteří jsou jemu podřízeni.

Celá tato skupina států nedá se vzhledem k zeměpisné poloze pohodlně v krátkosti vyznačiti, poněvadž jednotlivé státy spolu nesouvisí; zaujímá prostoru 75.059 čtv. mil (= 204.317·7 km².) a má 9,261.907 obyvatelstva (dle census z r. 1881). Z toho bylo 7,800.396 hindů, 510.718 mohammedánů, 49.824 džajnů atd.

Toto obyvatelstvo bydlelo v 31.560 vesnicích a městech a 1,661.434 domech; skládalo se z 4,882.823 mužského a 4,379.084 ženského pohlaví; připadly 123 osoby na 1 čtv. míli, 22 domy na 1 čtv. m., 42 vesnice etc. na 100 čtv. mil a 5·6 osoby na 1 obydlený dům.

Z výše uvedených států tvořících Centrální Indii stačí, když jen o největších poněkud obšírněji se zmíním.

a) *Stát Gvaliorský* neboli říše *mahárádže Sindhije* skládá se mimo některé menší okresy ze souvislého komplexu pozemků rozprostírajících se mezi 23° 20′ a 26° 52′ s. š. a mezi 76° 15′ a 79° 12′ v. d. a zaujímá takto prostoru (dle census r. 1881): 29.046 čtv. mil (75.200·1 km²) a má 3,115.857 obyvatelstva, z nichž jest 2,768.385 hindů, 167.320 mohammedánů, 12.230 džajnů, 167.516 prabydlitelů atd.

Důchody státu obnášejí 1,200.000 £ (12,000.000 zl. ve zlatě), *z nichž platí 2000 £* (20.000 zl. ve zlatě) *na udržování vojenského sboru.*

Dynastie gvaliorská byla založena mahráttským vojevůdcem *Ranodžím Sindhijí*[37]) počátkem předešlého století. Pod jednotlivými panovníky rozšiřovaly se majetky *Sindhijů*, následkem čehož také přišli ve styky s anglickou vládou v Indii, byly uzavřeny různé smlouvy, které nabyly důležitého významu po vzpouře r. 1857, při čemž se *Sindhija* zachoval úplně loyálně, ačkoliv vojsko jeho jej opustilo. Utekl se s ministrem

[37]) Jméno *Sindhija* stalo se v té rodině dědičným.

svým do Agry; dne 19. června (1857) bylo města *Gvalioru* opět dobyto Angličany, a mahárádža opět na trůn dosazen.

Za svou oddanost obdržel právo adopce, jakož i jisté pozemky, jež vynášejí 30.000 £ (300.000 zl. ve zlatě), a obdržel povolení rozmnožiti vojsko na 6000 kavalerie, 5000 pěších a 48 děl.

Tentýž jest ještě nyní panujícím knížetem a jmenuje se: *Mahárádža Džiadži Rao Sindhia* a má mimo to mnoho jiných titulů osobních. Jest čestným generálem v britské armádě (od r. 1877), majitelem tří vysokých řádů [38]) a členem rady císařovny (také od roku 1877). Má právo na život a na smrt.

Mahárádža gvaliorský má nároky na poctu 19 ran z děla na území britském a 21 rány ve své říši; ale nynější mahárádža požívá pocty *ad personam* 21 rány také na území britském.

Výše uvedené obyvatelstvo obývalo (r. 1881) 10.346 vesnic a měst s 529.650 domy; počet lidí na 1 čtv. míli byl 107·3, domů na 1 čtv. míli 18·23, vesnic na 100 čtv. mil 35, a osob na 1 dům 5·88.

b) *Stát Indorský* čili stát *mahárádže Holkara* zaujímá (dle censu r. 1881) prostoru 8402 čtv. míle (21.752·7 km²) a skládá se ze čtyř hlavních oddílů a to: jednoho mezi 21° 24′ a 24° 14′ s. š. a mezi 74° 28′ a 77° 10′ v. d. s městem *Indorem*; druhého s městem *Rampurou* severně od Indoru, mezi 24° 3′ a 24° 40′ s. š. a mezi 75° 6′ a 76° 12′ v. d.

Třetí oddíl, také severně od Indoru, zaujímá město *Mehidpur*, u 23° 19′ s. š. a 75° 42′ v. d. Čtvrtý oddíl s městem *Dhije* u 22° 10′ s. š. a 74° 39′ v. d. leží na západ od Indoru.

Obyvatelstva napočteno roku 1881: 1,054.237, z nichž bylo hindů 892.675; mohammedánů 72.747, prabydlitelů, a to Gondů 7312 a Bhílů 55.582 atd.

Důchodů vykázáno r. 1881—82: 707.440 £ (7.074.400 zl. ve zlatě). *Mahárádža přispívá na udržování vojenského sboru, zvaného „Malva Bhíl Corps", úroky splacené sumy 238.000* £ (2,380.000 zl. ve zlatě).

Dynastii založil *Malhar Ráo*, syn ovčáka z vesnice *Holu* (Hol) v Dekkanu (narozen roku 1693), od čehož pochází rodinné jméno *Holkar* (při čemž *kar* znamená „obyvatele"). Malhar Ráo však opustil zaměstnání svého otce a přidružil se ke sboru jezdců ve službě mahrattského pohlavára. Brzo se vyznamenal jako vojevůdce a byl odměněn jistými pozemky, jež tvořily jádro nynější říše.

Při dalším vývoji dostali se panovníci indorští také brzo do styku s Angličany, s nimiž r. 1818 museli uzavříti u *Mandesaru* smlouvu, dle které se říše indorská stala státem manským; tato smlouva ještě podnes trvá. [39])

Nynější mahárádža *Túkadži Ráo* přišel k vládě 20. června 1844, jsa tenkráte 11 let stár.

---

[38]) Knight Grand Gross of the Bath (z r. 1878), Knight Grand Commander of the Star of India (z r. 1857) a Companion of the Indian Empire (z r. 1878).

[39]) Vláda anglická zavázala se stát proti nepříteli chrániti a při různicích s jinými státy prostředkovati; mahárádža však nesmí s jinými státy styky udržovati, smí míti jen jistý počet vojska; nesmí zaměstnávati žádného Evropana neb Američana beze svolení vlády a musí poskytovati všemožné výhody při zakupování a dopravování zásob pro výpomocné vojsko proň vydržované. — Podobné poměry jsou také při ostatních státech.

Choval se po celou dobu loyalně k vládě anglické, také v době vzpoury r 1857. Byl za to různě vyznamenán a odměněn.

Obdržel právo adopce (r. 1862) a pak řád „Hvězdy Indijské“ (Knight of the Order of the Star of India); r. 1877 byl ustanoven členem rady císařovniny a r. 1878 obdržel řád indijské říše (Companion and Member of the Order of the Indian Empire).

Mahárádža Indorský má právo výkonné na život a na smrt; má nároky na poctu 19 ran z děla v britském území a na 21 ránu ve své říši; nynější mahárádža však obdržel r. 1877 pro svou osobu právo na 21 ránu také v území britském.

Výše uvedené obyvatelstvo bydlelo dle censu roku 1881 v 3734 vesnicích a městech; v 193.662 obydlených domech; připadlo 125 lidí na 1 čtv. míli, 5·44 osoby na obydlený dům; bylo 559.616 mužského a 494.621 ženského pohlaví.

c) *Bhopál* v Centrální Indii leží mezi 22° 32' a 23° 46' s. š. a mezi 76° 25' a 78° 50' v. d.; má prostoru 6874 čtv. mil (17.796·78 km²) a dle censu z r. 1881: 954.901 obyvatele. Z těch jsou 747.004 hindové a 82.164 mohammedáni, 119.418 prabydlitelů atd.; ale stát jest mohammedánský, jelikož dynastie jest toho vyznání.

Založena byla tato říše počátkem XVIII. stol. jistým Afgháňanem, jménem Dost Muhammed (z kmene Mirázái Khelů), který byl ve službě císaře Aurangzíba, ale ve všeobecném zmatku po téhož smrti se prohlásil v Bhopálu neodvislým a přijal titul *navába.*

S anglickou vládou uzavřena roku 1818 smlouva přátelství, kterou uznána existence státu bhopálského: naváb *zavázal se udržovati vojenský sbor 600 jezdců a 400 pěších* a obdržel za odměnu za vykonané služby 5 okresů v Malvě.

Nyní *však na místě toho platí stát tento 200.000 zl. v hotovosti.*

Důchody státu páčí se na 400.000 £ (4,000.000 zl. ve zlatě).

Zajímavo jest, že poslední tři panovníci byly ženštiny, a to *Kudsia Begam, Sikandar Begam* (od 1844 do 1868) a *Šáh Džahán Begam,* která ještě nyní vládne; její dcera *sultán Džahán Begam* jest již uznána dědičkou trůnu.

Begam Bhopálská má výkonnou moc na život a na smrt a nároky na poctu 19 ran z děla.

Nynější Begam vyznamenána jest řádem „Hvězdy Indijské.“

Z uvedeného obyvatelstva jest 498.643 mužského a 456.258 ženského pohlaví, jež bydlí ve 4 městech a 3006 vesnicích s 184.808 domy; připadá 138 osob na 1 čtv. míli a 5·16 osoby na obydlený dům.

d) *Západní Málvá* [10]) obsahuje státy *Dhar, Džaora* a několik jiných menších. Celá prostora obnáší 12.000 čtv. mil (30.968 km²) a počet obyvatelstva (r. 1881) 1,511.324.

Dhár. Poloha mezi 21° 1' a 23° 8' s. š. a mezi 74° 43' a 75° 35 v. d. Prostora 1740 čtv. mil (4483 km²). Obyvatelstva (1881) 149.244; hindů 115.051, mohammedánů 12.269, džajnů 3087 etc.

---

[10]) Málvá vůbec jest politické označení jistého kraje v Centrální Indii, jenž skládá se z různých provincií.

Důchodů 74.312 £ (743.120 zl. ve zl.); *poplatek, t. j. příspěvek na bhílský sbor pro Malvu* 1965 £. Smlouva od r. 1819: právo adopce; panovník má nároky na 15 ran z děla.

Džaora sestává ze dvou oddílů. Jeden leží mezi 23° 32' a 23° 55' s. š. a mezi 74° 52' a 75° 32' v. d., druhý mezi 24° 10' a 24° 20' s. š. a mezi 75° 10' a 75° 25 v. d. Prostora 872 čtv. mil (2257·6 km²) Obyvatelstvo (1881) 108.434, hindů 87.833, mohammedánů 13.318, džajnů 2010 etc. Stát mohammedánský. Důchodů (1881) 79.930 lib. (799.300 zl. ve zl.); *poplatek 16.181 lib.* (161.810 zl. ve zl.) jako příspěvek na sborvojenský. Naváb má nároky na 13 ran z děla.

e) *Bhílská Agencie* zaujímá hlavně státy *Alí Rádžpúr, Džhabua* a několik jiných menších.

Alí Rádžpúr leží mezi řekou Narbadou a pohořím Vindhijí. Prostora 837 (2166·99 km²). Obyvatelstva (1881) 56.827, hindů 35.834, mohammedánů 1871, džajnů 167. Prabydlitelů 18.955. Důchodů (1882) 9500 zl. (95.000 zl. ve zl.). Poplatek 1100 lib. (11.000 zl. vezl.), z čehož však 1000 lib. připadá státu Dháru. Mimo to přispívá 150 lib. (1500 zl. ve zlatě) na Bhílský sbor v Malvě. Panovník má nároky na 9 ran z děla.

Džhabua. Poloha mezi 22° 32' a 23° 18' s. š. a mezi 74° 17' a 75° 6' v. d. Prostora 1336 čtv. mil (3458·9 km²). Obyvatelstva (1881) 92.938, hindů 40.094, mohammedánů 2275, džajnů 2027, prabydlitelů 48.531. Důchodů (1882—83) 14.710 lib. (147.100 zl. ve zl.). *Poplatek* 147 lib. (jako příspěvek na bhílský sbor). Pocta 11 ran z děla.

f) *Deputy Bhíl Agency* obsahuje stát *Barváni* a několik menších panství. Poloha státu *Barváni* mezi 21° 41' a 22° 9' s. š. a mezi 74° 29' a 75° 22' v. d. Prostora 1363 čtv. mil (3526·2 km²). Obyvatelstva (1881) 56.445, hindů 44.878, mohammedánů 2632, džajnů 381, prabydlitelů 8605 etc. Důchodů 13.000 lib. (130.000 zl. ve zl.). Příspěvek na bhílský sbor v Malvě 393 lib. (3930 zl. ve zlatě). Pocta 9 ran z děla.

g) *Bandelkhand* jest krajina ležící mezi 23° 52' a 26° 26' s. š. a mezi 77° 53' a 81° 39' v. d. Zaujímá některé britské okresy a domácí státy (31 dohromady). Prostora 20.559 čtv. mil (52.227·25 km².). Obyvatelstva 3,622.982.

Nejdůležitější státy jsou: *Tehri* (Orča), *Datia* a *Samthar.*

Orča nebo *Tehri* leží mezi 24° 26' a 25° 34 s. š. a mezi 78° 28' 30" a 79° 23' v. d. Prostora 2000 čtv. mil (= 5178 km²). Obyvatelstva (1881) 311.514, hindů 294.714, mohammedánů 9560, džajnů 7233 etc. Důchody obnášejí asi 900.000 rup. (900.000 zl.). Poplatek byl prominut za odměnu za oddanosť rádže r. 1857. R. 1865 obdržel panovník titul mahárádže Pocta 15 ran z děla.

Datia. Poloha mezi 25° 34' a 26° 17' s. š. a mezi 78° 17' a 78° 56' v. d. Prostora 836 čtv. mil (2164·4 km².). Obyvatelstvo (1881) 182.598, hindů 174.202, mohammedánů 8381, džajnů 150. Důchodů 100.000 lib. (1,000.000 zl. ve zl.). Poplatek vládě anglické žádný. Panovník má právo adopce a nárok na 15 ran z děla.

Samthar čili *Šampthar.* Poloha mezi 25° 42' a 25° 57' s. š. a mezi 78° 51' a 79° 11' v. d. Prostora 174 čtv. mil (450·48 km²). Obyvatelstva (1881) 38.633, hindů 36.195, mohammedánů 2284, džajnů 56 atd. Důchodů 40.000 lib. (400.000 zl. ve zl.). Poplatek žádný. Rádža má právo adopce a nároky na 11 ran z děla.

Tyto tři státy mají s anglickou vládou zvláštní smlouvy vzájemného přátelství a ochranného spolku.

Z ostatních, které mají jisté privileje (sanády), jest nejznámější *Panna* (západně od Allahábádu). Prostora 2568 čtv. mil (6648·64 km^2). Obyvatelstva (1881) 227.306. Znám jest stát ten pro své doly na démanty, jež vynášejí asi 12.000 lib. (120.000 zl. ve zl.) ročně.

h) *Baghelkhand*, provincie zvaná podle *Baghelů*, kmene Rádžputů. Roku 1871 byla oddělena od Bandelkhandu. Poloha mezi 22° 40′ a 25° 10′ s. š. a mezi 80° 25′ a 82° 45′ v. d. Prostora 11.323 čtv. mil (29.316·24 km^2). Obyvatelstva (1881) 1,512 595. — Hlavní stát sem náležející jest *Revá*.

Revá leží mezi 22° 39′ a 25° 12′ s. š. a mezi 80° 46′ a 82° 51 v. d. Prostora 10.000 čtv. mil (25.890 km^2.). Obyvatelstva (1881) 1,305.124, hindů 971.788, mohammedánů 31.107, džajnů 86, prabydlitelů 302.107 (Gond, Kol). Poplatku neplatí, ale jest smlouvou zavázán anglické vládě, jejíž svrchovanosť uznává. Pocta 17 ran z děla.

6. ***Rádžputána*** skládá se podobně jako Agencie Centrální Indie z množství různých států, tvoří však poněkud souvislejší celek mezi *Sindhem, Pandžábem, S.-západními Provinciemi, Gudžarátem* a *Centrální Indií*. Rozkládá se takto mezi 23° a 30° s. š. a mezi 69° 30′ a 78° 15 v. d., a zaujímá uprostřed britskou *Provincii Adžmírskou* (neboli Adžmír-Mervára), která již byla dříve popsána [41])

Pohoří *Aravalli* probíhá celou *Rádžputánu* od jihozápadu, kde se nalézá hora *Abú*, k severovýchodu a dělí celou tuto zemi na dva oddíly, jeden severozápadní, druhý jihovýchodní, jichž prostory se k sobě mají jako 3 : 2.

Celá prostora obnáší 129.750 čtv. mil (335.922·7 km^2); obyvatelstva dle censu 1881 udáno na 10,102.049, [42]) z nichž bylo 8,839.243 hindů, 861.747 mohammedánů, 378.672 džajnů atd.

Rádžputána v tomto smyslu zaujímá 20 různých států, z nichž jednotlivé jsou dosti značné velikosti.

Nad nimi bdí *agent místokrále* pro Rádžputánu, jenž sídlí na hoře *Abú*, a jenž jedná direktně s centrální vládou; při jednotlivých z větších států jsou pak ještě zvláštní političtí úředníci, již podřízeni jsou agentovi místokrále pro Rádžputánu.

Poměr, v jakém se státy rádžputánské nalézají k vládě, pochází od r. 1818; v tomto roce za vlády místokrále markýsa Hastingsa uzavřely jednotlivé státy, které až do té doby mezi sebou časté rozmíšky měly a takto útokům Mahrattů a jiných dobrodruhů vydány byly, smlouvy s vládou anglickou a postavily se pod její ochranu, načež z větší části platí poplatek (tribut).

Výše uvedené obyvatelstvo celé *Rádžputány* (vyjímaje 166.343 Bhílů) skládalo se z 5,461.493 mužského a 4,640.556 ženského pohlaví; bydlelo v 30.001 městech a vesnicích s 2,001.451 domem; připadlo 79 osob na

---

[41]) Viz Zeměp. Sb. II. (1887) č. 7.-8., str. 283.

[42]) V toto číslo není zahrnuto obyvatelstvo *bhílské*; Bhílové totiž z větší části se protivili sčítání; a tu se kommisse musila uspokojit prostým sčítáním domků, průměrně se pak počítali 4 obyvatelé na 1 domek, a to vykázalo 166.343 Bhílů; pak obnáší celé obyvatelstvo 10,268.392.

1 čtv. míli, 16 domů na 1 čtv. míli, 23 vesnic atd. na 100 čtv. mil a 4·9 osob na obydlený dům.

Státy Rádžputánu skládající jsou následovně urovnány:

Džajsalmír, *Márvár* čili *Džodhpur* a *Bikanír* na západě a severu (kraje pouštní).

Alvár (Ulvur) na severovýchodě.

Džájpur, *Bhartpur*, *Dholpur*, *Karauli* (Kerowli), *Búndi*, *Kotah* a *Džhálávár* na východě a jihovýchodě.

Partábgarh, *Bánsvárá*, *Dungarpur*, *Mevár* neb *Udaipur* na jihu a *Sirohi* na jihozápadě (kraje horské).

Uprostřed leží státy *Kišangarh*, *Tonk*, *Šáhpura* a *Láva*.

O každém z těchto připojíme následující poznámky.

a) *Stát Džajsalmír* hraničí se Sindhem a jest velmi řídce obydlen; leží mezi 26° 5' a 28° 23' s. š. a mezi 62° 29' a 77° 15' v. d. Prostora obnáší 16.447 čtv. mil (42.581·28 km²). Obyvatelstva (dle censu 1881) 108.143; 61.127 mužského, 47.016 ženského pohlaví. Počet vesnic a měst 414; obydlených domů 26.217; připadá 6·57 lidí na 1 čtv. míli a 4·12 na 1 dům. Hindů udáno 57.484, mohammedánů 28.031, džajnů 1671 atd. Důchody státu 12.000 lib. (120.000 zl. ve zl.). *Žádný poplatek.*

Dynastie pochází od Rádžputů (kmene Bhatiů), již do těch krajin přišli z Pandžábu v IX. století; avšak hlavní město *Džajsalmír* bylo založeno teprve r. 1156 *Rávàlem Džajsalem.*

První smlouvu uzavřel stát tento s vládou anglickou r. 1818, v níž byly pozemky dynastie zabezpečeny, jakož i ochrana proti nepříteli, začež Rávàlové uznali svrchovanost vlády anglické, a zavázali se k oddanosti. *Poplatku neplatí.* Mají také právo adopce. Nynější panovník *Mahárávál Bajri Sal Singh* má výkonnou moc na život a na smrt, a jest oprávněn k poctě 15 ran z děla.

Titul panovníků džajsalmírských vůbec jest *Mahárávál* (velký vojín).

b) *Stát Džodhpurský* čili *Márvár* leží mezi popsaným státem *Džajsalmírským* a anglickou provincií *Adžmír-Mervára*, mezi 24° 36' a 27° 42' s. š. a mezi 70° 6' a 75° 24' v. d. Jest to největší stát Rádžputány. Prostora obnáší (r. 1881) 37.000 čtv. mil (95.793 km²), a počet obyvatelstva udán na 1,750.403; z toho bylo 969.125 mužského a 781.278 ženského pohlaví; udáno 3785 vesnic a měst s 386.707 obydlenými domy; domů na 1 čtv. míli 10·45; lidí na 1 čtv. míli 47·31 a na 1 dům 4·53. Hindů udáno 1,421.891, mohammedánů 155.802, džajnů 172.404 etc. Důchody státu páčí se na 400.000 lib. (4,000.000 zl. ve zl.), *z čehož platí poplatek vládě* (viz dále) *9800 lib.* (98.000 zl. ve zl.) *a příspěvek na sbor 11.500* lib. (115.000 zl. ve zl.).

Dynastie náleží k Rádžputům, kmene Rahtorů, již sídlili v Kanaudži v Audhě; udává se, že byla založena roku 1194; nynější hlavní město *Džodhpur* založeno bylo roku 1449 panovníkem *Ráo Džodhou.*

Roku 1818 uzavřel stát Džodhpurský s vládou anglickou smlouvu, dle které byl stát vzat od vlády v ochranu, začež musil poplatek, který posud platil Sindhiovi, na dále vládě britské odváděn býti. *Poplatek obnášel 10.800 lib.* (108.000 zl. ve zl.), *byl však snížen na 9800 lib.* (98.000 zl. ve zl.). V téže smlouvě však bylo též ujednáno, že stát *Džodhpurský* měl by postaviti sbor 15.000 jezdců do pole, když by bylo jich zapotřebí. Roku 1832 byla k tomu příležitost, ale sbor se osvědčil nepotřebným,

byl tedy zrušen, a stát musí za to přispívati 11.500 lib. (115.000 zl. ve zl.) na udržování jiného zvláštního sboru.

Nynější mahárádža jmenuje se *Džesvant Singh*, jemuž byl udělen roku 1876 v Kalkuttě osobně princem waleským řád „Hvězdy Indijské“ (Knight Grand Commander of the Star of India); a byl mu zvýšen počet ran z děla ze 17 (obvyklý počet) na 19 (pro jeho osobu).

Má výkonnou moc na život a na smrt.

Mezi obyvatelstvem jest, jak již uvedeno, velký počet *džajnů*: 172.404, kteří jsou z větší části obchodníci, známí v Indii pod jménem *Marvárů*.

c) *Stát Bíkanír* leží na sever od obou prvých mezi 27° 12' a 30° 12' s. š. a mezi 72° 15' a 75° 50' v. d. Prostora (dle udání r. 1881) obnáší 22.340 čtv. mil (57.838·26 km²), a obyvatelstva udáno 509.021; z toho bylo 436.190 hindů, 50.874 mohammedánů, 21 943 džajnů etc., pak 293.650 mužského a 215.371 ženského pohlaví, jiż bydleli v 1744 vesnicích a městech s 107 569 domy, připadlo 22·78 lidí na 1 čtv. míli a 4·73 na obydlený dům. Důchody obnášejí 125.000 lib. (1,250.000 zl. ve zl.), *poplatku však stát neplatí.*

Stát byl založen *Bíkou,* šestým synem panovníka Džodhy Džodhpurského.

Roku 1818 uzavřena smlouva, dle které anglická vláda vzala stát pod svou ochranu, začež rádža se zavázal k oddanosti vládě a k spolupůsobení v čas války, aniž musí platiti nějaký poplatek neb přispívati na vydržování zvláštního sboru vojenského.

Mahárádža nynější, *Sriman Dungar Singh*, rozhoduje nad životem a smrtí a má nároky na poctu 17 ran z děla.

d) *Alvár* leží mezi 27° 5' a 28° 15' s. š. a mezi 76° 10' a 77° 15' v. d. Má prostoru 3024 čtv. mil (7829·13 km²), a dle censu r. 1881 napočteno 682.926 lidí, již bydlí v 1747 vesnicích a městech s 101.348 domy; 360.384 jest mužského a 322.542 ženského pohlaví; připadá 225·8 lidí na 1 čtv. míli. Důchody obnášejí 230.000 lib. (2,300.000 zl. ve zl.), poplatek žádný.

Stát založen byl koncem XVIII. století Rádžputem Pratáp Singhem, od něhož také dynastie pochází. Roku 1803 byla uzavřena první smlouva s vládou anglickou, dle níž Alvár neměl platiti žádný poplatek, ale vojsko jeho mělo spolupůsobiti s vládou anglickou v čas potřeby.

Nynější panovník jest *Mangal Singh* s titulem *Mahárác rádža*; má právo adopce a nároky na poctu 15 ran z děla.

Rozhoduje nad životem a smrtí.

e) *Džajpur,* zvaný dle nynějšího hlavního města *Džajpuru,* jež založeno bylo rádžou Džaj Singhem roku 1728, kdežto dříve bylo hlavní město *Amber*, a stát se stejně nazýval.

Rozprostírá se mezi 25° 43' a 28° 27' s. š. a mezi 74° 50' a 77° 15' v. d. Prostora obnáší 14.465 čtv. mil (37.449·88 km²), a obyvatelstva udáno (r. 1881) 2,534.357, z nichž bylo 2,513.219 hindů, 170.907 mohammedánů, 47.682 džajni atd.

1,369.134 bylo mužského a 1,165.223 ženského pohlaví; udáno bylo 5964 vesnic a měst; s 407.697 domy; připadlo 175 osob na 1 čtv. míli; počet domů na 1 čtv. míli byl 35, a osob na 1 dům shledáno 5. Dů-

chody obnášejí 495.876 lib. (4,958.760 zl. ve zl.), z čehož platí stát anglické vládě poplatek 40.000 lib. (400.000 zl. ve zl.).

Panující dynastie pochází z Rádžputského kmene Kačváha a byla prý založena r. 967.

Z celé řady panovníků nejslavnějším byl *Džai Singh II.* (1699—1743), který založil hlavní město Džajpur.

S vládou anglickou uzavřena první smlouva 1803, druhá pak, hlavní, r. 1818 (2. dubna), dle které uvolila se vláda anglická stát chrániti a jeho nepřátele potlačiti; mahárádža však zavázal se uznati svrchovanosť vlády, býti jejím spojencem a poskytnouti v čas potřeby své vojsko, jakož i platiti roční poplatek 800.000 rup. (= 800.000 zl.); později byl však snížen na *400.000 zl.*

Nynější mahárádža, *Siváí Mádho Singh*, nastoupil roku 1880. — Mahárádža Džajpurský má nároky na poctu 17 ran z děla; předchůdce nynějšího však byl pro svou osobu vyznamenán 21 ranou.

Ve svém území rozhoduje nad životem a smrtí.

f) *Bhartpur* leží mezi 26° 42' a 27° 49' s. š. a mezi 76° 54' a 77° 48' v. d. Má prostoru 1974 čtv. mil (5110·68 km²) a čítá (dle censu r. 1881) obyvatelstva 645.540; z toho udáno bylo 535.367 hindů, 105.666 mohammedánů, 4499 džajnů etc.

Dále bylo 350.475 mužského, 295.065 ženského pohlaví; 1359 vesnic a měst, 88.104 obydlených domů; 327 lidí připadá na 1 čtv. míli.

Důchody státu obnášejí 280.000 lib. (2,800.000 zl. ve zl.), ale neplatí žádného poplatku (tribut) ani žádného příspěvku na nějaký lokální sbor vojenský; jest jen smlouva z r. 1803 a 1805, dle které jest stát s vládou anglickou v poměru spojence v době míru i války; panovník má právo (sanad) adopce a výkonnou moc na život a na smrť.

Nynější panovník *mahárádža Džesvant Singh Bahadur* byl roku 1877 vyznamenán řádem „Hvězdy Indijské" (Knight Grand Commander of the Order of the Star of India). Má nároky na 17 ran z děla.

g) *Stát Dholpurský* rozkládá se mezi 26° 22' a 26° 57' s. š. a mezi 77° 16' a 78° 19' v. d.; prostora obnáší 1200 čtv. m. (3106·8 km²); obyvatelstvo (dle censu r. 1881) 249.657; z toho bylo 229.050 hindů, 18.097 mohammedánů, 2483 džajni etc. Udáno bylo 138.342 mužského a 111.315 ženského pohlaví; obyvatelstvo bydlilo v 538 vesnicích a městech s 48.429 domy; lidí na 1 čtv. míli 208·04; vesnic etc. na 100 čtv. mil 45; domů na 1 čtv. míli 40·35; osob na 1 dům 5·15.

Důchody obnášejí 71.400 lib. (71.400 zl. ve zl.). Poplatku stát neplatí.

Nynější panovník jest *mahárána Nihál Singh*. Mahárána má moc na život a na smrť a nároky na poctu 15 ran z děla.

h) *Karauli* leží mezi 26° 3' a 26° 49' s. š. a mezi 76° 35' a 77° 26' v. d.; prostora obnáší 1208 čtv. mil (= 3127·5 km²).

Obyvatelstva dle censu: 1881 148.670; z toho 139.237 hindů, 8836 mohammedánů, 580 džajnů atd.; dále 80.645 mužského a 68.025 ženského pohlaví; 862 vesnic a měst; 25.880 domů; osob na 1 čtv. míli 123; osob na 1 dům 5·7.

Důchody dle udání z r. 1881: 48.381 lib. (483.410 zl. ve zl.). Poplatku neplatí stát nyní žádného.

Do konce XIX. stol. byl stát v poddanství mahrattského panovníka *Pejšvy* a platil poplatek 25.000 zl. Podle smlouvy u Púny r. 1817 vzdal

se Pejsva části svých pozemků severně od Narbady ve prospěch Angličanů, a tak jim připadl stát Karauli; avšak vláda anglická uzavřela s tehdejším panovníkem smlouvu (1817), dle níž uznala jeho pozemky a prominula poplatek, jejž platil Mahrattům, a vzala jej pod ochranu svou, za to však rádža musil uznati svrchovanost vlády anglické a zavázal se, v čas potřeby postaviti počet vojska, jak dalece tomu jeho prostředky dovolí.

Mahárádža má výkonnou moc nad životem a smrtí a nároky na 17 ran z děla.

i) *Stát Džhálávárský* skládá se ze tří oddělených částí; jedna nalézá se mezi 23° 48' a 24° 48' s. š. a 75° 55' a 77° v. d., druhá mezi 25° 5' a 25° 25' s. š. a mezi 76° 55' a 77° 25' v. d.; třetí leží na severozápad od prvé a jest jen několik čtv. mil (angl.) rozsáhlá.

Celá prostora obnáší 2694 čtv. mil (6986·76 km².); obyvatelstvo (1881) obnáší 340.488, a to: 319.612 hindů, 20.863 mohammedány etc. Pak 183.039 mužského, a 157.449 ženského pohlaví; bydlelo v 1457 vesnicích a městech, s 63.001 domem; počet osob na 1 čtv. míli 126·38, domů na 1 čtv. míli 23·75; osob na dům 5·4.

Důchody byly (r. 1882—83): 152.523 lib. (1,525.230 zl. ve zl.).

Poplatek roční (tribut) obnáší: 8000 lib. (80.000 zl. ve zl.).

Panovník má titul *Mahárádža rána*, má moc nad životem a smrtí a má nároky na 15 ran z děla.

j) *Stát Búndí* rozložen jest mezi 24° 59' 50" a 25° 59' 30" s. š. a mezi 75° 18' a 76° 21' 35" v. d.

Prostora obnáší 2300 čtv. mil (5954·7 km²); obyvatelstvo (1881): 254.701; a to: 242.107 hindů, 9477 mohammedánů, 3101 džajn atd. Pak 133.103 mužského, a 121.598 ženského pohlaví, jež bydlelo v 842 vesnicích a městech, s 60.565 domy; osob na 1 čtv. míli 110·7, na dům 4·2.

Veškeré důchody páčí se na 101.400lib. (1,014.000 zl. ve zl.); z toho platí stát poplatek vládě anglické 12.000 lib. (120.000 zl. ve zl), uznává svrchovanost anglickou a jest pod její ochranou.

Panovník má titul *Maháráo rádža* — rozhoduje nad životem a smrtí a má nároky na 17 ran z děla.

k) *Stát Kotah* leží mezi 24° 30' a 25° 51' s. š. a mezi 75° 40' a 76° 59' v. d. Má prostoru 3797 čtv. mil (9829.43 km²).

Obyvatelstva (1881) 517.275, a to: 479.634 hindy, 32.866 mohammedánů, 4750 džajnů atd. Bylo 269.924 mužského a 247.351 ženského pohlaví; bydlelo v 1611 vesnicích a městech a 130.698 domy; připadlo 136·2 osob na 1 čtv. míli, a 3·9 osob na dům.

Veškeré důchody obnášely r. 1881—82: 294.197 lib. (2.941.970 zl. ve zlatě), z čehož platí stát vládě anglické 18.492 lib. (184.720 zl. ve zl.) a 20.000 lib. (200.000 zl. ve zl.) na udržování vojenského sboru.

Nynější panovník, *Maháráo Čatra Sál* má právo adopce. výkonnou moc na život a na smrt, a nároky na 17 ran z děla.

l) *Partábgarh* leží mezi 23° 17' a 24° 18' s. š. a mezi 74° 31' a 75° 3' v. d. — Prostora 1460 čtv. mil (3779.94 km²).

Obyvatelstva (1881) 79.298[43]) a to: 75.050 hindů, 4243 mohammedány etc.

---

[43]) Nevnímaje 270 Bhílů.

Pak 41.118 mužského, a 38.180 ženského pohlaví; bylo 569 vesnic a měst, s 18.622 domy; osob na 1 čtv. míli 54.49.

Důchody obnášejí 60.000 lib. (600.000 zl. ve zl.); poplatek vládě anglické obnáší 7270 lib. (72 700 zl. ve zl.).

Panovník má titul *mahárával*; nynější jest *Udaj Singh*, má výkonnou moc na život a na smrt, a nároky na 15 ran z děla.

m) *Stát Bánsvára*, mezi 23° 10' a 23° 48' s. š. a mezi 74° 2' a 74° 41' v. d.

Prostora 1300 čtv. mil (3365·7 km²). Obyvatelstvo (r. 1881) 152.045, v čemž zaujato dle odhadu 48.045 Bhílů. Udáno 1081 měst a vesnic s 35.820 domy. Bylo 53.498 mužského a 50.502 ženského pohlaví. — Toto poslední udání vztahuje se jen na obyvatelstvo v počtu 104.000 — bez Bhílů, již tak podrobný census nepřipustili.

Důchody státu páčí se na 28.000 lib. (280.000 zl. ve zlatě), z čehož platí 3800 lib. (38.000 zl. ve zl.) poplatku, podle smlouvy uzavřené r. 1818 s vládou anglickou.

Panovník má titul *mahárával*; má nároky na 15 ran z děla a má právo adopce.

n) *Dungarpur*, mezi 23° 31' a 24° 3' s. š, a mezi 73° 37' a 74° 16' v. d. Prostora 1000 čtv. mil (2589 km²). Obyvatelstva (1881) 153.381, a to: hindů 75.260, mohammedánů 3609, džajnů 7560 Bhílů 66.952 etc.

Vyjímaje Bhíly bylo 44.568 mužského a 41.861 ženského pohlaví; udáno bylo 421 vesnice a město s 36.226 domy; připadlo 153 osoby na 1 čtvereční míli.

Důchody veškeré byly udány r. 1882—83 na 20.931 lib. (209.310 zl. ve zlatě). Stát platí poplatek vládě anglické (od r. 1818) a sice 2738 lib. (27.380 zl. ve zl.).

Panovník (mahárával) má tatáž práva a totéž vyznamenání jako předešlý.

o) *Udajpur* neboli *Mevár*, nazván tak podle hlavního města Udajpuru, jež založil Rána Udaj Singh v XVI. století.

Poloha mezi 23° 49' až 25° 58' s. š., a mezi 73° 7' až 75° 51' v. d. Prostora 12.670 čtv. mil (32.802·63 km²). Obyvatelstva (1881) 1,494.220 a to: hindů 1,321.521, džajnů 78.171, mohammedánů 43.322, Bhílů 51.076 etc. Vyjímaje Bhíly, bylo 772.685 mužského a 670.459 ženského pohlaví. Bydlelo v 5722 vesnicích a městech s 324 136 domy; připadlo na 100 čtv. mil 45·16 vesnic etc.; na 1 čtv. míli 25·58 domů; na 1 dům 4·6 osob a na 1 čtv. míli 117·93 osob.

Důchody státu obnášely 1883—84 264.691 lib. (2,646.910 zl. ve zl.), z čehož přispívá stát 5000 lib. (50.000 zl. ve zl.) k vydržování vojenského sboru a platí mimo to anglické vládě poplatek 20.000 iib. (200.000 zl. ve zlatě).

Dynastie Udajpurská jest velmi stará, založena dle udání asi r. 144 po Kristu.

Roku 1817 pospolně s jinými pohlaváry rádžputskými uzavřena smlouva s anglickou vládou, dle níž uznána svrchovanost vlády anglické a povinnost platiti poplatek, kdežto vláda anglická zabezpečila uvnitř státu neodvislost a ochranu na venek.

Titul panovníka jest *Mahárána*. Má výkonnou moc na život a na smrt a nároky na 19 ran z děla.

p) *Sirohi.* O tomto státě promluvil jsem již dříve, a to v „Zeměpisném Sborníku“ r. II. (1887) č. 3.—4., str. 110.—111.

q) *Kišangarh* (také Krišnagarh). Poloha mezi 26° 17' až 26° 59' s. š. a mezi 74° 43' a 75° 13' v. d.

Prostora 724 čtv. mil (1874·43 km²). Obyvatelstvo (1881) 112.633, a to: hindů 97.846, mohammedánů 8492, džajnů 6295. Dále 59.098 mužského a 53.535 ženského pohlaví; 213 vesnic a měst se 24.928 domy; osob na 1 čtv. míli 155·5; v domě 4·5.

Důchody obnášejí (1881) 27.511 lib. (275.110 zl. ve zl.); stát neplatí žádného poplatku. Od roku 1818 jest však vázán smlouvou oproti vládě anglické.

Panovník má titul *Mahárádža.* Má výkonnou moc na život a na smrt, právo adopce a nároky na 15 ran z děla.

p) *Šahpura*, malý stát, severně od Džajpuru a západně od Alváru. Prostora 400 čtv. mil (1035·6 km²). Obyvatelstvo (1881) 51.750.

Důchody asi 25.000 lib. (250.000 zl. ve zl.). Poplatek vládě anglické 1000 lib. (10.000 zl. ve zl.). Panovník, Rádža, má právo adopce.

s) *Láva*, malý stát, na severovýchod od Tonku (u 26° 10' 42" s. š. a 75° 50' 6" v. d.), má prostoru jen 18 čtv. mil (46·6 km²), a (r. 1881) 2682 obyvatele.

Důchody 450 lib. (4500 zl. ve zl.).

t) *Tonk*, poslední z rádžputánských států, skládá se ze 6 oddílů různě od sebe vzdálených; Tonk v užším slova smyslu leží východně od Adžmíru a jižně od Džajpuru.

Celá prostora obnáší 2509 čtv. mil (6495·8 km²). Obyvatelstva (1881) 338.029. Jest to stát mohammedánský, jelikož dynastie jest toho vyznání.

Důchody obnášejí (1883—84) 128.526 lib. (1,285.260 zl. ve zl.), ale stát neplatí žádného poplatku.

Panovník má titul *Naváb.* Nynější naváb chová se strany vlády anglické záruku následnictví na trůn své rodiny a požívá pocty 17 ran z děla. Má výkonnou moc na život a na smrt.

V předešlém odstavci popsal jsem státy domácí, jež stojí přímo pod správou místokrále — nyní proberu hlavní domácí státy, jež se nalézají pod vlivem *provinciálních vlád.* [14])

1. K *Bengálské Provincii* náležejí následující státy domácí: *Kuč Behar, Hill Tipperah; skupina manských států Orisských, a skupina států manských Čutia-Nágpurských.* Vykazují prostoru 36.634 čtv. mil (94.845·42 km²) a počet obyvatelstva obnášel r. 1881: 2,845.405.

a) *Kuč Behar* zaujímá úrodnou krajinu v severním Bengálu, na úpatí Himálaje Bhutanského, mezi 25° 57' 40" a 26° 32' 20" s. š. a mezi 88° 47' 40" a 89° 54' 35" v. d.; jest zcela obklopen britským územím kraje *Rádžšáhíjského* (viz „Zem. Sborn.“ 1887 č. 7. a 8. str. 286.). Má prostoru 1307 čtv. mil (3383·82 km²) a (dle censu z r. 1881) 602.624 obyvatele, a sice 427.478 hindů, 174.539 mohammedánů, 144 džajny etc.

Bylo 311.678 mužského a 290.946 ženského pohlaví; bydleli v 1214 vesnicích s 115.720 domy; připadlo 461 osoba na čtv. míli, 93 vesnice na

---

[14]) U některých vlád nejsou údaje o počtu vesnic, obyvatelstva etc. známy, pročež nemohly býti uvedeny.

100 čtv. mil, domů 91 na 1 čtv. míli; průměrné číslo osob na vesnici 496 a na dům 5·21.

S Angličany vstoupil rádža kuč-beharský ve spojení r. 1772, když potřeboval výpomoci proti vpádu Bhutijů. Uvolil se uznati svrchovanosť Východoindijské Kompanie a platiti jako tribut polovinu důchodů. Později se to však poněkud zmírnilo.

Když roku 1863 zemřel rádža, zanechav syna jen 10 měsíců starého, byl stát převzat v řízení vlády anglické, v které době značně prospíval. Rádža (mladý) vychován byl pod dozorem evropského úředníka v Patně a Kalkuttě. R. 1878 pojal za manželku dceru proslulého *Kešava Čandra Sena* (viz „Zem. sborn." r. 1886, č. 12. str. 545.), navštívil Anglii a roku 1883 (v říjnu) převzal řízení státu.

Důchody obnášejí něco přes 130.000 lib. (1,300.000 zl. ve zl.), a poplatek vládě anglické 6.770 lib. (67.700 zl. ve zl.).

Nynější panovník Nripendra Narain Bhup Bahadur jest čestným podplukovníkem v anglické armádě (u 6. sboru bengálské kavalerie) a obdržel vyšší titul *mahárádža*. Má nároky na 13 ran z děla.

b) *Hill Tipperah*, domácí stát, přiléhající k britskému okresu Tipperah, v kraji Čittangonžském (viz „Zem. Sborn." r. 1887, č. 7. str. 286.). Leží mezi 22° a 59" a 24° 31' s. š. a mezi 91° 12' a 92° 24'.

Má prostory 4086 čtv. mil (10.578·65 km²) a (dle censu 1881) obyvatelstva: 95.637; z čehož bylo 51.458 mužského a 44.179 ženského pohlaví; hustota obyvatelstva obnáší 24·4 na 1 čtv. míli.

Vedle svého vlastního území má panovník, jehož titul jest *rádža*, také pozemky v britském okresu *Tipperah*, a ačkoliv rádža nemá žádné psané smlouvy s vládou anglickou, přece jsa majitelem statků v britském území, stojí pod vlivem jejím, a koho vláda uzná za nástupce na těchto statcích, ten také může s určitostí čítati na trůn v Hill Tipperahu.

Důchody ze státu obnášejí asi 23.000 lib. (230.000 zl. ve zl.); ze statků na britském území má rádža zvláštní důchody. Poplatku zvláštního neplatí — jen za následnictví na trůn platí se jistý obnos za uznání.

V politickém ohledu nalézá se Hill Tipperah pod dozorem úředníka okresu *Tipperah* (britského), panovník má titul mahárádža a nároky na 13 ran z děla; nynější jmenuje se Bir Čand Manik.

c) *Skupina manských států Orisských* skládá se ze 17 různých států, jež leží mezi 19° 52' 15" a 22° 34' 15" s. š. a mezi 83° 36' 30" a 87° 13' v. d.

Zaujímají prostoru 15.187 čtv. mil (39.319·14 km²); obyvatelstva (dle censu 1881) bylo 1,469.142, již bydleli v 259,653 domech. Bylo 742.566 mužského a 726.576 ženského pohlaví; dále 1,099.217 hindů; 5729 mohammedánů, 540 buddhistů atd. Důchody těch států obnášejí 77.139 lib. (771.390 zl. ve zl.). Největší z těch 17 jsou: státy *Bod* (5343·69 km² a 130.103 obyv.); *Dhenkánal* (3787·7 km² a 208.316 obyv.); *Keundžhar* (8015·48 km² a 215.612 obyv.) a *Morbhandž* (10.984·12 km² a 385.737 obyvatelstva).

V politickém ohledu stojí pod dozorem úředníka pro okres Katák (viz „Zem. Sborn." II. 1887, č. 7. a 8. str. 286.).

d) *Skupina manských států Čútia-Nágpurských* rozprostírá se na západ provincie Čútijsko-Nágpúrské (Čútia-Nágpur) v Bengálu, mezi řekami Sonem a horním tokem řeky Mahánadie a leží mezi 21° 35' a 24° 6' 30" s. š. a mezi 81° 37' a 84° 31' 55" v. d.

Států sem spadajících jest v celku 9, a to: Čáng Bhakár, Korea, Sárgúdža, Udajpur, Džášpur, Gángpur, Bonái, Kharsaván a Saraikála.

Prostora jejich obnáší 16.054 čtv. mil (41563·8 km²); a obyvatelstvo dle censu 1881: 678.002, jež bydlelo v 3633 městech a vesnicích, s 112.454 domy; připadlo 42·2 osoby na 1 čtv. míli, a 6 na 1 dům.

Bylo 345.238 mužského a 332.764 ženského pohlaví, a pak 671.126 hindů, 4504 mohammedáni a jiných 2267.

Důchody těch států udávají se na 26.400 lib. (264.000 zl. ve zl.) a poplatek vládě anglické obnáší 468 lib. (4680 zl. ve zl.).

Roku 1818 dostaly se státy tyto pod vliv vlády anglické a stojí pod dozorem politického úředníka provincie *Čútianágpurské.*

2. K provincii Assamu přináležejí státy *Manipur* a *Khásijské skupiny.*

a) *Manipur*, stát ležící na východní hranici Indie, hraničí s Horní Barmou; leží mezi 24° 35′ a 24° 48′ 30″ s. š. a mezi 93° a 94° 40′ v. d.

Má prostoru 8000 čtv. mil (20.712 km²) a (dle 1881) obyvatelstva: 221.070, jež bydlí v 954 vesnicích a v 45.322 domech. Bylo 109.557 mužského a 111.513 ženského pohlaví. Připadlo 27 osob na 1 čtv. míli, 5·66 domů na 1 čtv. míli, a průměrný počet 4·87 osob na dům.

Podle náboženství bylo: 130.892 hindi, 4881 mohammedán, horských kmenů 85.288 atd.

Důchody obnášejí asi 5000—6000 lib. (50.000—60.000 zl. ve zl.). Poplatek neplatí žádný.

Dynastie manipurská sahá zpět do počátku 18. století. Angličané přišli nejprvé ve styk s Manipurem r. 1762, a r. 1826 byla prohlášena neodvislost od Barmy. Roku 1835 ustanoven byl politický agent se sídlem v městě Manipuru, který až do roku 1870 stál v přímém spojení s vicekrálem, v tom roce však byl podřízen „hlavnímu kommissionáři“ provincie Assamu.

Nynější panovník jest mahárádža Čandarkirti Singh a jest oprávněn k poctě 11 ran z děla.

b) *Skupina států Khásíjských* tvoří část britského okresu pohoří *Khásí* a *Džaintia* (viz Zeměp. Sb. 1887. II. c. 7. a 8. p. 288 — jméno Džaintia tam bylo omylem opomenuto); avšak obyvatelé těchto států, jichž se čítá 25, těší se značné svobodě, neplatí totiž vládě anglické daní a nalézají se pod řízením vlastních pohlavárů, jež si sami volí a již nazývají se *seimové* neb *wáhadádarové* neb *sardárové* a konečně *langdohové.*

Prostora jejich udává se na 3997 čtv. mil (10.348·23 km²), a důchody jejich udávají se na 5000 lib. (50.000 zl. ve zl.).

Pohlaváři vykonávají pravomocnost jen v jistých případech kriminálních a civilních; kde se jedná o těžké zločiny a důležité rozsudky, tam rozhodují britské úřady.

Sídlo britského úředníka pro ten okres jest *Šillong* (zároveň sídlo hlavního kommissionáře pro Assam).

3. *K Severozápadním Provinciím* přináležejí dva domácí státy a to *Rámpur* a *Garhwál*, jež mají dohromady prostory 5125 čtverečných mil (13.267·62 km²) a 741.750 obyvatelstva.

a) *Rámpur* spadá do kraje *Rohilkhandského* (viz Zem. Sb. II. č. 7 a 8 str. 289), leží mezi 28° 25′ a 29° 10′ s. š. a mezi 78° 54′ a 79° 28′ v. d.

Prostoru má 945 čtv. mil (2446·6 km²) a (1881): 541.914 obyvatelstva; a sice bylo 282.359 mužského a 259.555 ženského pohlaví; bydleli v 1073 městech a vesnicích s 103 179 domy; připadají 603 osoby na 1 čtv. míli; na město neb vesnici bylo 480; na dům 5·2 osoby.

Dle náboženství bylo: 302.989 hindů a 238.925 mohammedánů.

Důchody státu páčí se na 160.000 lib. (1,600.000 zl. ve zl.) Dynastie jest mohammedánská, a panovník má titul *navába*. Nynější naváb jest *Muhammed Kalb Alí Khán* G. C. S. J. a C. I. E. (majitel dvou řádů); má pro svou osobu nároky na 15 ran z děla (r. 1877); má právo na život a na smrt a jest v „radě císařovny“. Poplatku neplatí.

Jest pod dozorem politického úředníka kraje Rohilkhandského.

b) *Domácí stát Garhwál* nebo také zvaný *Tehri* spadá do kraje *Kumáunského* (viz Zem. Sb. II. 1887 p. 289) a leží mezi 30° 2' i 31° 20' s. š. a mezi 77° 54' a 79° 19' v. d., v pohoří Himálajském.

Prostory má 4180 čtv. mil (= 10.822·02 km²) a (1881) obyvatelstva: 199.836, již bydleli v 2249 vesnicích s 22.728 domy. Hindů bylo 198.738 a mohammedánů 1089 atd. Důchody páčí se na 11.000 lib. (110.000 zl. ve zlatě). Stát neplatí žádného poplatku.

Dynastie je radžputská a byla v zemi po několik pokolení; r. 1804 byla však vypuzena od Gurkhů. avšak 1815, po válce s Nepálem, dosadili Angličané opět původního rádžu, vrátivše mu dědičné jeho pozemky západně od řeky Alaknandy, kdežto jiné územky východně od téže řeky podrželi.

Nynější rádža jest *Pratáp Sáh* a obdržel osobní vyznamenání 11 ran z děla.

4. *Domácích států, jež přináležejí k Provincii Pandžábské* jest v celku 36, jež mají dohromady prostoru 35.817 čtv. mil (92.730·21 km²) a (r. 1881): 3,861.683 obyvatelstva.

Čtyři z těchto států, a to: *Patiála*, *Bahávalpur*, *Džínd* a *Nábha* stojí pod přímým dozorem podguvernéra pandžábského — ostatní pak pod správou politického úředníka kraje, ke kterému dle polohy přináležejí.

Poměr jejich k vládě anglické jest různý; Bahávalpur má zvláštní smlouvu s vládou anglickou; ostatní pak jistá ujednání a jisté záruky od vicekrále. Některé z nich vázány jsou poskytovati vládě vojska v čas potřeby — ostatní platí poplatek, jenž roku 1883—84 činil 27.907 lib. (279.070 zl. ve zl.) dohromady.

a) *Státy pod přímým dozorem podguvernéra Pandžábu.*

Bahávalpur leží na rozhraní Pandžábu a Rádžputány, mezi 27° 41' a 30° 22' 15" s. š. a mezi 69° 47' a 74° 1' v. d., podél řek Satledže a Indu.

Prostoru má 15.000 čtv. mil (38.835 km²), z toho jest však 9880 čtverečných mil (24.079·32 km²) pouští.

Obyvatelstvo dle 1881 obnáší: 573.494, tedy jen 38 osob v průměru na 1 čtv. míli.

Z obyvatelstva bylo: 314.395 mužského a 259.099 ženského pohlaví; pak 480.274 mohammedáni, 81.272 hindi, 1678 sikhů, 245 džajnů atd. Bydleli v 922 vesnicích a městech a v 88.650 domech. Důchody státu 160.000 lib. (1,600.000 zl. ve zl.) — Poplatek žádný, ale jest zvláštní smlouva s anglickou vládou z r. 1838, když naváb *bahávalpurský* se postavil pod ochranu britské vlády. Hlavní ustanovení smlouvy jsou: britská vláda zavazuje se chrániti území bahávalpurské; naváb však jedná

v podřízenosti k vládě a uznává její svrchovanosť. Nesmí vstoupiti v žádné vyjednávání s některým jiným státem bez vědomí a schválení britské vlády; rozmíšky předkládají se vládě k rozhodnutí.

Nynější naváb jest Sádik Muhammad Chán (dynastie mohammedánská) a má nároky na poctu 17 ran z děla Od r. 1866 do 1879 byl stát pod řízením anglického úředníka, jelikož nynější naváb byl tenkráte nedospělý.

Patiála leží mezi 29° 23' 15" a 30° 54' s. š. a mezi 74° 40' 30" a 76° 59' 15" v. d.

Prostora obnáší 5887 čtv. mil (15.240 44 km²), a obyvatelstvo dle censu 1881: 1,467.433, z čehož bylo 806.984 mužského a 660.449 ženského pohlaví, již bydleli v 2601 městech a vesnicích s 282.063 domy; připadlo 249 osob na 1 čtv. míli. Z obyvatelstva bylo: 734.902 hindi, 321.354 mohammedáni, sikhů 408.141; džajnů 2997 atd.

Důchody státu obnášejí asi 470.000 lib. (4,700.000 zl. ve zlatě). Titul panovníka jest *mahárádža* a týž jest povinen poskytnouti sbor 100 jezdců pro všeobecnou službu.

Roku 1876 zemřel *mahárádža Mohendra Singh,* po němž následoval *Tikadži Radžendra Singh,* tehdy nedospělý, tak že stát se nalézá ve správě státní rady za spolupůsobení anglického úředníka.

Mahárádža má nároky na 17 ran z děla a výkonnou moc na život a na smrť.

Dynastie pochází z kmene sikhů.

Džhínd neb Džínd, na východ od řeky Satledže, skládá se asi ze 3 různých krajů, jižně od státu *Patiály.*

Prostor obnáší 1232 čtv. míle (3189 64 km²) a obyvatelstvo (1881): 249.862; z toho bylo: 136.909 mužského a 112.953 ženského pohlaví. Pak: 210.627 hindů, 34.247 mohammedánů; 4335 sikhů; 649 džajnů atd., bydleli v 423 vesnicích a městech a ve 42.708 domech; průměrný počet obyvatelů na 1 čtv. míli: 203.

Důchody obnášejí 60.000—70.000 lib. (600.000—700.000 zl. ve zl.). Poplatek: 25 jezdců pro všeobecnou službu v britském území.

Titul panovníka jest *rádža,* a nynější jest *Raghbir Singh Bahadur,* který jest „radou císařovny“ a majitelem řádu indijské říše (Orden of the Indian Empire — od r. 1878). V roce 1877 byl mu zvýšen počet ran z děla z 11 na 13.

Dynastie pokládá se za spřízněnou s dynastií v státě *Patiále* — mají prý společné předky — jest tedy také z kmene sikhů.

Nábha, mezi 30° 17' a 30° 40' s. š. a mezi 75° 50' a 76° 20' v. d.

Prostora obnáší: 928 čtv. mil (2402·59 km²) a (1881) obyvatelstva: 261.824, z čehož bylo: 145.155 mužského a 116.669 ženského pohlaví; průměrně připadli 282 lidé na 1 čtv. míli; bydleli v 485 vesnicích a městech a v 42.019 domech.

Hindů bylo 133.571, sikhů 77.682, mohammedánů 50.178, džajnů 375 atd.

Důchody státu obnášejí 65.000 lib. (650.000 zl. ve zl.). Poplatek záleží v udržování 50 jezdců pro všeobecnou službu.

Nynější panovník jest rádža *Híra Singh,* jenž má nároky na 11 ran z děla. Jest z kmene sikhů.

b) Ke kraji *Delhijskému* náleží stát *Pataudi.* Leží mezi 28° 14' a 28° 22' s š. a mezi 76° 42' a 76° 52' 30" v. d. Prostora: 48 čtv. mil (143·27 km²) Obyvatelstvo roku 1881: 17.847, a to 9510 mužského a 8337 ženského; bydleli ve 40 vesnicích, v 2537 domech; připadli 372 osoby na 1 čtv. míli. Hindů 14.473: mohammedánů 3286; džajnů 81 atd. Důchody: 10.000 lib. (100.000 zl. ve zlatě).

Dynastie mohammedánská; panovník jest naváb, a nynější jmenuje se: *Muhammad Muchtar Husajn Ali Chán Sahib Bahadur.*

Poplatku neplatí, ale jest zavázán v čas potřeby poskytnouti 400 jezdců vládě britské.

c) *Ke kraji Hissarskému přináležejí státy Lohárn a Dudžána.*

Lohárn mezi 28° 21' 30" a 28° 45' s. š. a mezi 75° 40' a 75° 57' v. d. Prostora 285 čtv. mil (737·86 km²). Obyvatelstva (1881): 13.754, a sice 7539 mužského a 6215 ženského pohlaví, bydleli v 54 vesnicích a 1617 domech. Hindů 12.225, mohammedánů 1517 a džajnů 12.

Důchody: 6900 lib. (69.000 zl. ve zlatě). Poplatek žádný, ale panovník jest zavázán poskytnouti v čas potřeby 200 jezdců.

Dynastie jest mahommedánská; panovník má titul *navába.*

Dudžána, mezi 28° 39' 15" a 28° 42' 15" s. š. a mezi 76° 37' a 76° 43' v. d.

Prostora: 114 čtv. mil (295·14 km²); obyvatelstvo (1881): 23416, a sice: 12.525 mužského a 10.891 ženského pohlaví; bydleli v 28 vesnicích a 2981 domech — připadlo průměrně 205 osob na 1 čtv. míli.

Hindů: 18.102; mohammedánů: 5314.

Důchody: 6500 lib. (65.000 zl. ve zl.) — Poplatek žádný, ale závazek poskytnouti 200 jezdců v případě potřeby.

Dynastie je mohammedánská; titul panovníka: naváb.

d) *Ke kraji Ambálskému* přináležejí: *Máler Kotla, Kalsiá a 22 státy horské v okolí Simly* (Simla Hill States).

Máler Kotla, mohammedánský stát, mezi 30° 24' a 30° 41' s. š. a mezi 75° 42' a 75° 59' 15" v. d.

Prostora: 164 čtv. mil (424·59 km²); obyvatelstvo (1881): 71051; z toho bylo: 38.550 mužského a 32.501 ženského pohlaví; bydleli v 115 vesnicích a 12.964 domech; připadají 433 osoby na 1 čtv. míli.

Jinak bylo: sikhů 28.931, hindů 16.178, mohammedánů 24.616, džajnů 1323 atd.

Důchody: 28.400 lib. (284.000 zl. ve zlatě). Poplatek žádný.

Dynastie mohammedánská; titul panovníka jest naváb; nynější jest Muhammad Ibráhim Alí Chán — má nároky na 11 ran z děla od roku 1877, před tím bylo 9).

Kalsiá, mezi 30° 17' a 30° 25' s. š. a mezi 77° 21' a 77° 35' v. d. Prostora: 178 čtv. mil (460·84 km²). Obyvatelstvo (r. 1881): 67.708. — Bylo: 36.896 mužského a 30.812 ženského pohlaví; bydleli v 179 vesnicích a 11.933 domech; průměrně připadlo 380 obyvatelů na 1 čtv. míli.

Hindů 41.636, mohammedánů 19.930, sikhů 5923, džajnů 218 atd.

Důchody 15.600 lib. (156.000 zl. ve zlatě). Poplatek žádný.

Dynastie pochází z kmene sikhů, panovník má titul *sardár,* nynější jest *Bišen Singh.* —

Horské státy okolí Simly (Simla Hill States), jichž jest 22, nalézají se mezi 30° 20' a 32° 5' s. š. a mezi 76° 30' a 79° 1' v. d. —

Prostory vykazují: 6569 čtv. mil (17.007·14 km²). Obyvatelstva (r. 1881): 502.853, a sice bylo 275.384 mužského a 227.469 ženského pohlaví; bydleli v 7779 vesnicích a městech a 79.014 domech; průměrný počet osob na 1 čtv. míli 77.

Důchody těch států: 78.430 lib. (784.300 zl. ve zlatě). Poplatek vládě: 3206 lib. (32.060 zl. ve zlatě) dohromady. —

Panovníci jednotlivých těchto států tvrdí, že jsou původu rádžputského.

Všecky státy leží na východní straně (levém břehu) řeky Satledže, vyjma jeden, který na pravý břeh přesahá, totiž *Kahlur* neb *Bilaspur*.

V poměr nynější k vládě anglické vstoupili r. 1815, když je vláda anglická po válce s Gurkhy, od nichž vytlačeni byli, opět na jejich majetky dosadila.

Uvedu v krátkosti jména těch států s některými daty:

	prostora			obyvatelstvo	důchody	poplatek
Sirmur (Náhan) .	1077	čtv. mil	(2788·35 km²)	112.371	21 000 lib.	třeba-li jistý počet vojska
Biláspur (Kahlur)	448	„ „	(1269·87 km²)	76.546	10.000 „	800 lib.
Bašahr (Bassáhir)	3320	„ „	(8595·48 km²)	64 345	5.000 „	394 „
Hindur (Nálágarh)	252	„ „	(652·42 km²)	53.373	9.000 „	500 „
Keunthál	116	„ „	(300·32 km²)	31.154	6.000 „	žádný
Bághal	124	„ „	(321·03 km²)	20.633	6.000 „	360 lib.
Džabbal	288	„ „	(745·63 km²)	19.196	3.000 „	252 „
Badždži	96	„ „	(248·54 km²)	12.106	2 300 „	144 „
Kumbarsen . . .	90	„ „	(233·01 km²)	9.515	1.000 „	200 „
Mailog	48	„ „	(124·27 km²)	9.169	1.000 „	144 „
Balsan	51	„ „	(132·03 km²)	5.190	700 „	108 „
Baghat	36	„ „	(93·20 km²)	8.339	800 „	60 „
Kuthar	7	„ „	(18·12 km²)	3.648	500 „	100 „
Dhámi	26	„ „	(67·31 km²)	3.322	800 „	72 „
Taroč	67	„ „	(173·46 km²)	3.216	600 „	29 „
Sangri	16	„ „	(41·42 km²)	2.593	100 „	žádný
Kunhiar	8	„ „	(20·71 km²)	1.923	400 „	18 lib.
Bidža	4	„ „	(10·35 km²)	1.158	100 „	18 „
Mángal	12	„ „	(31·06 km²)	1.060	70 „	7 „
Ravai	3	„ „	(7·76 km²)	752	neznámé	žádný
Darkuti	5	„ „	(12·94 km²)	590	60 lib.	„
Dádhi	1	„ „	(2·589 km²)	170	neznámé	„

e) *Ke kraji Džhálandarskému* náležejí státy *Kapúrthala*, *Mandi* a *Saket*.

Kapúrthala, mezi 31° 9' a 31° 39' 30" s. š. a mezi 75° 3' 15" a 75° 38' 30" v. d.

Prostora; 620 čtv. mil (1605·18 km²) a obyvatelstva (1881): 252.617 a sice: 138.638 mužského a 113.979 ženského pohlaví, bydleli v 617 městech a vesnicích a v 37.633 domech; připadá 407 osob na 1 čtv. míli. Hindů 82.900; mohammedánů 142.179; sikhů 26.493; džajnů 214 atd.

Důchody státu: 100.000 lib. (1.000.000 zl. ve zl.); poplatek vládě 13.100 lib.

Panovníci jsou sikhové s titulem *rádža.* Nynější jest *Džagatdžít Singh.* Má nároky na 11 ran z děla.

Mándi, mezi 31° 23' 45" a mezi 32° 4' s. š. a mezi 76° 40' a 77° 22' 30" v. d. Prostora: 1000 čtv. mil (2589 km²). Obyvatelstvo (1881): 147.017, a sice: 75.588 mužského a 71.429 ženského pohlaví; bydleli ve 4559 městech a vesnicích a 24.331 domech; průměrný počet osob na 1 čtv. míli 147.

Hindů: 144.621; mohammedánů: 2355; sikhů: 49 atd.

Důchody: 36.000 lib. (360.000 zl. ve zl.); poplatek vládě: 10.000 lib. (100.000 zl. ve zlatě).

Dynastie jest rádžputská; poměr k Anglii datuje se z r. 1846 — panovník má titul rádža; nynější jest: *Bidžaj Sen Bahadur*; má nároky na 11 ran z děla. —

Saket (Saket) mezi 31° 13' 45" a 31° 35' 25" s. š. a mezi 76° 49' a 77° 26' v. d.

Prostora: 474 čtv. mil (1127·18 km²). Obyvatelstvo (1881): 52.484, a sice: 29.280 mužského a 23.204 ženského pohlaví; bydleli v 220 vesnicích a městech a v 8658 domech; připadlo průměrně 111 osob na 1 čtv. míli. Hindů 51.776; mohammedánů 695; sikhů 13.

Důchody: 10.000 lib. (100.000 zl. ve zl.); poplatek vládě: 1100 lib. (11.000 zl. ve zl.)

Dynastie rádžputská; nynější panovník jest *rádža Dašt Nikandam Sen.* Má nároky na 11 ran z děla.

f) *V kraji Amritsarském* jest jeden domácí stát, a to *Camba* (Chamba) mezi 32° 10' 30" a 33° 13' s. š. a mezi 75° 49' a 77° 3' 30" v. d. Prostora: 3180 (8233·02 km²); obyvatelstvo (dle r. 1881): 115.773, a sice: 60.382 mužského a 55.391 ženského pohlaví; bydleli ve 356 vesnicích a městech a 20.163 domech. Bylo: hindů 108.377; mohammedánů 6859; buddhistů 385; sikhů 72 atd. — připadlo 36 osob na 1 čtv. míli.

Důchody: 24.000 lib. (240.000 zl. ve zlatě); poplatek: 500 lib. (5000 zl. ve zl.). Stát Čamba má dynastii rádžputskou (hindu) a přišel do nynějšího poměru k vládě britské r. 1846. Nynější rádža *Šám Singh* jest nedospělý (nar. 1866) a jest pod dozorem britského úředníka. — Má nároky na 11 ran z děla.

g) *V kraji Lahorském* nachází se domácí stát *Faridkot;* leží mezi 30° 13' 30" a 30° 50' s. š. a mezi 74° 31' a 75° 5' v. d.

Prostora: 612 čtv. mil (= 1584·46 km²). Obyvatelstvo (1881): 97.034 — a sice: 53.848 mužského a 43.186 ženského pohlaví; bydleli v 168 vesnicích a 10.031 domě; připadá 158 osob na 1 čtvereč. míli. Bylo: sikhů 40.187; hindů 27.463; mohammedánů 29.035; džajnů 349.

Důchody: 30.000 lib. (300.000 zl. ve zl). Poplatek žádný.

Dynastie jest z kasty *kšatrijů* (hindů); nynější panovník jest *rádža Bikrám Singh,* jenž má nároky na 11 ran z děla.

Tím jest řada domácích států provincii Pandžábské přináležejících vyčerpána.

Kašmír také dříve patřil k této provincii — nyní však nalézá se, jak již dříve pověděno, pod přímou správou vicekrále.

5. *K Provinciím Centrálním* („Central Provinces") přináleží 15 různých domácích států, jež mají v celku prostoru: 28.834 čtverečné míle

(74 651·22 km²) a obyvatelstvo (1881): 1,709.720; bydleli v 11.242 vesnicích a městech a v 375.283 domech.

Vladaři těchto států vykonávají civilní a kriminální pravomocnost; všichni platí poplatek různé výše.

V administrativním ohledu jest jeden z nich (Mokrai) přidělen *kraji Ponabardskému* (viz Zeměp. Sb. II. č. 7. a 8. p. 291) a ostatní *kraji Čatisgarhskému* (viz tamtéž).

Jednotlivé státy netvoří souvislého celku, který by se zeměpisně vyznačiti dal, pročež je musím uvésti jednotlivě, ač jen v krátkosti.

Karond (Káláhandi) mezi 19° 5' a 20° 30' s. š. a mezi 82° 40' a 83° 50' v. d. Prostora: 3745 čtv. mil (9695·8 km²); obyvatelstvo: 224 548; důchody: 10.000 lib. (100.000 zl. ve zl.); poplatek: 360 lib.

Rájgarh mezi 21° 45' a 22° 35' s. š. a mezi 83° a 83° 35' v. d. Prostora: 1486 čtv. mil (3847·25 km²); obyvatelstvo: 128.943; důchody: 2800 lib.; poplatek: 40 lib.

Sárangarh, mezi 21° 21' a 21° 45' s. š. a mezi 82° 59' a 83° 31' v. d. Prostora: 540 čtv. mil (1398·06 km²); obyvatelstvo: 71.274; důchody: 3850 lib.; poplatek: 135 lib.

Patná[45]) mezi 20° 5' a 21° s. š. a mezi 82° 45' a 83° 40' v. d. Prostora: 2399 čtv. mil (6211·01 km²); obyvatelstvo: 257.959; důchody: 6440 lib.; poplatek: 400 lib.

Sonpur mezi 20° 40' a 21° 10' s. š. a mezi 83° 20' a 84° 18' v. d. Prostora: 906 čtv. mil (2346·23 km²); obyvatelstvo: 178.701; důchody: 2800 lib.; poplatek: 500 lib.

Rájrakhol mezi 20° 55' a 21° 10' s. š. a mezi 84° a 84° 48' v. d. Prostora: 833 čtv. mil (2156·63 km²); obyvatelstvo: 17.750; důchody: 2200 lib.; poplatek: 58 lib.

Bámra mezi 21° 8' 30" a 22° 11' 30" a mezi 84° 10' 15" a 85° 15' 30". Prostora 1988 čtv. mil (5146·93 km²); obyvatelstvo: 81.286; důchody: 1600 lib.; poplatek: 35 lib.

Saktí, přiléhá západně k *Rájgarhu*; 115 čtver. mil (297·73 km²); 22.819 obyvatelstva; důchody: 1680 lib.; poplatek: 35 lib.

Bastár jest největší z těchto států: mezi 17° 46' a 20° 37' s. š. a mezi 80° 18' a 82° 21' v. d. Prostora: 13 062 čtv. mil (33 817·51 km²); obyvatelstvo: 196.248; důchody: 9213 lib.; poplatek: 305 lib.

Ostatních 6 států, méně důležitých, vykazuje 3760 čtverečných mil (= 9734·64 km²) s 530.292 obyvateli. Důchody dohromady: 41.319 lib.; poplatek: 12.000 lib.

6. *Provincii Madraské* jsou podřízeny dva důležité domácí státy *Travankor* a *Kočin*, a pak tři menší knížectví, totiž *Padukota, Banganapall* a *Sandúr*, jež vykazují v celku prostoru 9611 čtverečných mil (24.882·87 km²) a obyvatelstva: 3,344.849.

Travankor (Travancore-Tiruvankod) leží mezi 8° 4' a 10° 22' s. š. a mezi 76° 12' a 77° 38' v. d.; na západě a jihu zasahá k moři.

Prostora obnáší 6730 čtv. mil (17.423·97 km²). Obyvatelstvo (1881): 2,401.158. Bylo: 1,197.134 mužského a 1,204.024 ženského pohlaví. Bydleli v 3719 městech a vesnicích a v 492.976 domech; připadlo 357 osob na 1 čtv. míli a 4·9 osob na dům.

[45]) Tímtéž jménem nazývá se také ještě kraj, okres a město v Bengálu.

Jinak bylo: hindů 1,755.610; mohammedánů 146.909; křesťanů (domorodců, nejvíce syrského vyznání): 498.542; židů 97.

Důchody států obnášejí: 602.254 lib. (6,022.540 zl. ve zl.); poplatek vládě anglické: 80.000 lib. (800.000 zl. ve zl.).

S Angličany přišel stát ve styky r. 1788, kdy rádža, při vpádu Tipúa Sultána do Malabára pojistil si od East India Company pomocné vojsko dvou pluků za 650 lib. měsíčního platu za každý pluk.

Potom r. 1795 byla uzavřena nová smlouva, až konečně r. 1805 byla uzavřena smlouva, která ještě nyní trvá, a to za panování rádže *Ráma Vármy*; v smlouvě té zavázal se rádža k placení poplatku 80.000 lib. Ráma Várma zemřel 1811, načež následovala královna *Lakšmí* (Ráni), která však již r. 1814 zemřela, zanechavši nezletilého syna Ráma Vármu. Vládu převzala *Párvatí Ráni* (sestra předešlé) až do času, kdy *Ráma Várma* dosáhl dospělosti, což se stalo r. 1829; r. 1846 následoval mladší jeho bratr *Mártánda Várma*; roku 1860 nastoupil *Vanči Bála Ráma Várma*, syn jediné dcery roku 1814 zemřelé *Lakšmí Ráni*. Nynější panovník *mahárádža Ráma Várma* (roz. 1837). — Panovník má nároky na 19 ran z děla.

Trivandrum jest hlavním městem a sídlem rádže.

Kočín (Cochin) přiléhá k prvému na severní straně; leží mezi 9° 48′ a 10° 50′ s. š. a mezi 76° 5′ a 76° 58′ v. d.

Prostora: 1361 čtverečná míle (3523·62 km²). Obyvatelstvo (1881): 600.278, a to 301.815 mužského a 298.463 ženského pohlaví; připadlo 441 osob na 1 čtv. míli. Bylo: hindů 429.324; mohammedánů 33.344; křesťanů (domorodců) 136.361; židů 1249.

Důchody státu obnášejí 144.928 lib. (1,449.280 zl. ve zl.). Poplatek vládě anglické: 20.000 lib. (200.000 zl. ve zlatě.)

Rádžové kočínští jsou hindové z kasty kšatrijů a dostali se s Angličany v bližší styky počátkem tohoto století, kdy také smlouvy uzavřeny byly.

Nynější panovník jest *rádža Ráma Virma* (roz. 1835). Roku 1871 byl mu udělen řád hvězdy indijské; má nároky na 17 ran z děla.

Padukota (Púdúkattai), leží mezi 78° 45′ a 79′ v. d. a mezi 10° 15′ a 10° 29′ s. š.

Prostora 1101 čtv. mil (2850·48 km²); obyvatelstvo (1881): 302.127; z toho bylo: 142.810 mužského, 159.317 ženského pohlaví, již bydleli v 597 vesnicích a městech a v 58.449 domech; připadly 274 osoby na 1 čtv. míli.

Bylo: hindů 281.809; mohammedánů 8946; křesťanů 11.372.

Důchody páčí se na 60.000 lib. (600.000 zl. ve zl.). Poplatek žádný.

Nynější panovník jest rádža *Rámačandra Tondaman Bahádur*.

Banganapalli (Banaganapalli), v okresu Karnúlském, mezi 15° 2′ 30″ a 15° 28′ 50″ s. š. a mezi 78° 1′ 45″ a 78° 25′ 30″ v. d.

Prostora: 255 čtv. mil (660·19 km²); obyvatelstvo: 30.745, z nichž bylo hindů 24.793, mohammedánů 5952.

Důchody: 22.464 lib. (224.640 zl. ve zl.). Poplatek žádný.

Dynastie je mohammedánská. Nynější panovník jest: *naváb Sajd Fatteh Alí Khán Sahib Bahádur*.

Sandúr, mezi 14° 58′ a 15° 12′ s. š. a mezi 76° 28′ a 76° 43′ v. d.

Prostora: 164 čtv. mil (424·69 km²). Obyvatelstvo: 10.532.

Důchody: 4500 lib. (42.000 zl. ve zl.). Poplatek žádný.

Dynastie je hinduská. — Nynější panovník jest *rádža Siva Šan Mukha Rao, Hindu Rao Gorpuri, Mamlekat Madar Senapatti.*

7. *K provincii Bombajské* přináleží největší množství států domácích. Zaujímají v celku prostoru 73.754 čtver. míle (190.928 1 km²) a obyvatelstvo obnášelo (dle censu 1881): 6,941.249. Státy seskupeny jsou podle krajů, v něž *provincie Bombajská* rozdělena jest. (Viz Zeměp. Sb. II. č. 7. a 8. p 292).

a) *Státy k Severnímu kraji náležející:*

Kač (nebo Cutch) jest domácí stát v severu provincie Bombajské, sestávající z pruhu pevné země na jihu a z rozsáhlé solné bažiny, zvané „Rann of Cutch" na severu.

Vnímaje tuto bažinu, rozkládá se stát mezi 20° 47' a 24° s. š. a mezi 68° 26' a 71° 10' v. d.

Pevná země sama vykazuje prostory 6500 čtv. mil (16.828·6 km²). Obyvatelstvo (r. 1881): 512.084, již bydleli v 897 městech a vesnicích a v 102.007 domech.

Bylo: hindů 325.478; mohammedánů 118.797; džajnů 66.663; parsů 42; křesťanů 96 atd.

Důchody státu obnášejí 160.305 lib. (1,603.050 zl. ve zl.). Poplatek obnáší 18.695 lib. (186.950 zl. ve zl.), jakožto výdej na udržování výpomocného vojska v *Bhúdži,* hlavním městě *Kače,* kde zároveň sídlí britský politický úředník.

Panovníci Kače přišli nejprve roku 1816 v bližší styky s vládou anglickou a od té doby žili s ní v dosti dobré shodě

Titul panovníka jest *maharáo,* a nynější jest *Mirza Sri Khengardži*; má nároky na 17 ran z děla.

Skupina Států Palanpurských („The Palanpur Agency"), obsahuje několik menších států, jež leží mezi 23° 25' a 24° 41' s. š. a mezi 71° 16' a 72° 46' v. d.

Prostora: 8000 čtv. mil (20.712 km²); obyvatelstva 576.478; z nichž bylo 301.550 mužského a 274.928 ženského pohlaví; bydleli v 1108 vesnicích a městech v 125.237 domech. Připadlo 72·1 osoby na 1 čtv. míli.

Jinak bylo: hindů 494.737; mohammedánů 53.197; džajnů 28.111; křesťanů 225; parsů 207 atd.

Důchody celé skupiny páčí se na 124.950 lib.; poplatek obnáší 5512 lib. 14 st. — ale odevzdává se gáekvárovi barodskému pomocí vlády britské. —

Mahikántha zaujímá jeden větší stát a asi 58 menších knížectví. Leží mezi 23° 14' a 24° 28' s. š. a mezi 72° 40' a 74° 5' v. d. Prostora: 11.049 čtv. mil. (28.605·86 km²).

Obyvatelstvo: 517 485; a sice 266.566 mužského a 250 919 ženského pohlaví. Bydleli v 1816 vesnicích a domech. Připadlo 46·8 osoby na 1 čtv. míli.

Dále bylo: hindů 461.974; mohammedánů 22.408; džajnů 13.905; prabydlitelů 19.184 atd.

Důchody obnášejí 97.163 lib. Poplatek ode všech obnáší 14.005 lib., z nichž ale vláda britská dostává část nejmenší — ač celkový poplatek vybírá.

Káthiávár, poloostrov, ale zároveň politická agencie, mezi Rannem Kačským a Zálivem Kambajským: zaujímá značné množství různých států,

z nichž hlavní jsou *Dhrangadra*, *Navanagar*, *Džunagar* a *Bhaunagar* — ostatních pak jest asi 183.

Celá prostora obnáší 20.559 čtv. mil (53.227·15 km²).

Obyvatelstvo (1881): 2.343.899; a sice bylo: 1,218.803 mužského a 1,125.096 ženského pohlaví; bydleli v 4174 vesnicích a městech a v 479.435 domech; připadlo 114 osob na 1 čtv. míli.

Hindů bylo 1,942.658; mohammedánů 303.537; džajnu 96.141; parsů 489; křesťanů 605 atd.

Důchody udávají se na 1.300.000 lib. (13.000.000 zl. ve zlatě); z čehož připadá na poplatek: 112.130 lib.; a sice vládě angl. 72.000 lib., jiná část gáekvárovi barodskému a pak navábovi džunagarhskému. což se zakládá na historickém vývoji.

R. 1573 zmocnili se moghulové Gudžarátu (tedy také Kathiaváru), roku 1705 pak Márhatové, pro něž barodský gáekvár vybíral poplatky. Mezi tím však byl vstoupil gáekvár barodský ve přátelský poměr s Angličany, následkem čehož přešly na něj práva Marhattů, a tak se stalo, že státy Káthiávárské platily poplatky gáekvárovi.

Když pak poměr Barody k vládě britské byl urovnán, hlavně po svržení Pešvy (r. 1818), náčelníka Marhattů, obdržela také vláda britská část poplatků.

Mimo to dostává naváb džunagarský od některých menších států jisté poplatky, (ač sám vládě britské a gáekváru poplatky odvádí); pochází to z dřívější doby mohammedánské nadvlády nad Káthiávárem.

V administrativním ohledu jest Káthiávár rozdělen ve čtyři kraje: *Džhálávár* (severní); *Hálál* (neb Halar, západní); *Soráth* (jižní) a *Gohelvár* (neb Gohelvad, východní); v každém kraji jest ustanoven zvláštní vládní úředník, jenž podřízen jest politickému agentu britskému, jenž sídlí v *Rádžkotě* (v kraji Halál), a ten pak dále jedná s vládou bombajskou.

Podle stupně, v jakém jednotliví panovníci smějí vykonávat pravomocnost, jsou státy Káthiávárské rozděleny na jednotlivé třídy.

Jako zajímavosť v přírodovědeckém ohledu dlužno uvésti, že v Káthiáváru žije *lev*, a to v horském hřbetu *Gíru*, asi ve středu poloostrova Káthiávárského; dříve byl více rozšířený. Má kratší hřívu a jest světlejší než africký lev. Jest velikosti tygra a zrovna tak silný, ne-li silnější.

Na jižním břehu Káthiáváru (kraje Soráthu) leží ostrov *Dju* s přístavem a městem stejného jména, jenž náleží Portugalcům. (Viz dále.)

Reváh-Kántha, zvláštní skupení domácích států, zřízené r. 1821—26. sestávající z 61 větších a menších států a knížectví. Leží mezi 21° 23' a 23° 33' s. š. a mezi 73° 3' a 74° 18'.

Prostora obnáší 4792 čtv. míle (12.406·48 km²). Obyvatelstvo (1881): 543.452; a sice 280.208 mužského a 263.244 ženského pohlaví; bydleli v 1104 vesnicích a městech a v 109.730 domech; připadlo tudíž v průměru 113·4 osoby na 1 čtv. míli.

Bylo: hindů 368.069; mohammedánů 21.401; džajnů 1040; parsů 220; prabydlitelů 152.722.

Důchody asi 160.000 lib. (1,600.000 zl. ve zl.); poplatek v celku 13.000 lib. (130.000 zl. ve zl.), z čehož připadají dvě třetiny *gáekvárovi barodskému*, ostatní vládě britské.

Státy *Reváh-Kanthské* mají podobný historický vývin jako káthiávárské a jiné, které byly pod mocí Marhattů, přešly v r. 1821 pod dozor

*

vlády britské, ačkoliv z větší části ještě platí poplatek gáekvárovi. Nalézají se v první řadě pod vlivem úředníka okresu *Pánč Mahálů, Kraje Severního* (viz Zeměp. Sbor. II. p. 292).

Zajímavými obyvateli těchto krajů jsou *Bhílové.*

Narukot, malý stát domácí, ač leží uprostřed *Reváh Kanthy*, přece jest pod správou britskou, pomocí úředníka okresu *Pánč Mahálů.*

Prostora: 143 čtv. míle (370·22 km²); obyvatelstvo: 6440, jež bydlelo v 52 vesnicích a 1313 domech. Bylo: hindů 4216; mohammedánů 57 a jiných 2167.

Důchody asi 700 lib. (7000 zl.), z čehož polovička tvoří poplatek vládě anglické, mimo to platí 4 lib. (40 zl. ve zl.) gáekvárovi.

Poměr k vládě britské pochází z r. 1837, když panovník sám nabízel polovici svých důchodů vládě za ochranu.

Kambaj leží mezi 22° 9' a 22° 41' s. š. a mezi 72° 20' a 73° 5' v. d.

Prostora 350 čtv. mil (906·15 km²); obyvatelstvo (1881): 86.074, již bydleli ve 85 městech a vesnicích. Bylo: hindů 70.708, mohammedánů 12.417 a 2949 jiných.

Důchody: 42.613 lib. (426.130 zl. ve zl.). Poplatek vládě britské obnáší 2595 lib. (25.950 zl. ve zl.).

Dynastie jest mohammedánská, panovník má nároky na 11 ran z děla.

Surátská agencie, malé skupení tří domácích států pod správou politického úředníka v Surátě (viz Zem. Sb. II. p. 292.), severně od Bombaje. Prostora 1220 čtv. mil (3158·58 km²). Obyvatelstvo (1881): 151.132, a sice 77.633 mužského a 73.499 ženského pohlaví, již bydleli ve 379 vesnicích a městech a v 27.894 domech.

Bylo: hindů 31.645; mohammedánů 4727; parsů 740; džajnů 95; prabydlitelů 113.916 atd.

Důchody: 61.642 lib. (616.420 zl. ve zl.); poplatek: 765 lib. Ty tři státy jsou: *Bánsdá,* (důchody: 16.861 lib., poplatek asi 165 lib.); *Dharampur* (důchody: 25.000 lib., poplatek asi 600—700 lib.) a *Sačín,* (důchody: 17.986 lib.) —

Džauhár, domácí stát, k okresu *Thána* v Severním kraji náležející, leží mezi 19° 40' a 20° 4' s. š. a mezi 73° 2' a 73° 23' v. d.

Prostora: 534 čtv. míle (1382·52 km²); obyvatelstvo (1881): 48.556, a sice: 25.174 mužského a 23.382 ženského pohlaví; bydleli v 116 vesnicích a v 8307 domech; připadla 91 osoba na 1 čtv. míli. Bylo: hindů 6869; mohammedánů 501 a jiných 41.186.

Důchody v průměru 10.000 lib. (100.000 zl. ve zl.), poplatek žádný, ač jest v poměru odvislosti k vládě britské.

Panovníci jsou hindové; nynější jest *Mulhar Ráo Patang Šáh.*

Džandžirá (Džindžirá) přináleží k okresu *Kolába,* kraje Severního, leží mezi 18° a 18° 31' s. š. a mezi 72° 53' a 73° 17' v. d.

Prostora 325 čtv. mil (841·42 km²). Obyvatelstvo (1881): 76.361, a sice: 37.782 mužského a 38.579 ženského pohlaví; počet vesnic 226 a 14.421 obydlených domů; 235 osob v průměru na 1 čtv. míli.

Důchody: 37.600 lib. (376.000 zl. ve zl.). Poplatek žádný.

Panovník jest *sunní-mohammedán,* dle původu Sidi nebo Habešan, a má titul *nawába.*

Původ této dynastie jest zvláštní. Praví se, že okolo r. 1489 po Kr. Habešan ve službě krále Ahmednagara, přestrojen za obchodníka, obdržel

od pohlavárů ostrova Džandžirá povolení dopraviti tam 300 beden. V každé bedně nalézal se vojín, a tímto způsobem zmocnili se Habešané ostrova a okolního území a dovedli pak se tam udržeti proti různým útokům, hlavně se strany Marhattů.

Až do r. 1868 byl stát skoro úplně neodvislý; avšak téhož roku přiměla špatná správa panovníka, hlavně v záležitostech policejních a kriminálních, vládu britskou k zakročení; moc ta mu byla odňata a on postaven pod dozor politického úředníka.

Panovník má nároky na 9 ran z děla.

b) *Státy k Centrálnímu Kraji náležející* jsou: státy *Khandešské* (Dangy), *Satárské Džagíry* a *Akalkot.*

Khandešské státy nebo *Dángy* zaujímají 15 menších států v držení bhílských pohlavárů; rozprostírají se mezi 20° 22' a 21° 5' s. š. a mezi 73° 28' a 73° 52' v. d.

Prostora páčí se na 1000 čtverečních mil (2589 km²). Obyvatelstvo (1881): 45.484.

Důchody obnášejí dle udání: 3100 lib. (31.000 zl. ve zlatě).

Obyvatelé jsou z větší části Bhílové, kteří za času domácích vlád byli postrachem celého okolí. — Ale pod vládou anglickou byli přinuceni k jakémusi pořádku.

Z 15 zmíněných států jest 14 v držení bhílských pohlavárů, a jeden patří pohlaváru z kasty rolnické (Kunbí).

Čtyři z nich činí nároky na titul *rádže;* ostatní nazývají se *nájak.*

Stojí pod správou politického úředníka pro okres *Khándešský.* Rozsudky na smrť neb na vězení déle než 14 let musejí býti odkázány vládě britské k potvrzení. Poplatky žádné.

Satárské džágíry[46]) skládají se ze šesti knížectví v jižní části provincie Bombajské pod správou politického úředníka okresů Satáry a Šolápuru. Státy jsou: Akalkot, Aundh. Bhor, Daphlapur, Džath a Phaltan; není ale nutno uváděti je jednotlivě; souhrnný popis stačí.

Prostora: 3821 čtv. míle (8892·56 km²); obyvatelstvo: 376.727, a sice mužského pohlaví: 190.497; ženského pohlaví: 186.230; bydleli v 841 městech a vesnicích a v 54.139 domech.

Bylo: hindů 354.242; mohammedánů 16.747 a jiných 5738.

Důchody udávají se na 160.000 lib. (1,600.000 zl. ve zl.), z čehož poplatky vládě britské činí: 3019 lib. (30.190 zl. ve zl.).

Tyto pozemky patřily původně rádžovi satárskému, ale přišly pod správu vlády britské, roku 1849 po úmrtí jmenovaného panovníka bez dědiců. — Majetníci podrželi dřívější práva a výhody své, vyjma moc na život a na smrť a rozhodování v těžkých kriminálních případech; to nyní připadá britskému úředníku, a sice spadá *Akalkot* pod pravomocnosť politického úředníka okresu *Šolápuru,* a *Aundh Bhor, Džath, Phaltan* a *Daphlapur* pod pravomocnosť politického úředníka okresu *Satárského.*

c) Ve spojení s *Jižním Krajem* jsou státy: *Kolhapur, Savantvári, Jihomarhattské Džagíry* a *Savanur.*

Kolhápur, domácí stát v jižní části provincie Bombajské mezi 15° 58' a 17° 11' s. š. a mezi 73° 45' a 74° 24' v. d.

---

[46]) *Džágír* = pozemek, který někdo obdržel od vlády za vykonané služby, *džágírdár* = majitel *džágíru.*

Prostora: 2816 čtv. mil (7290·5 km²). Obyvatelstvo (1881): 800.189, a sice: 410.647 mužského a 389.542 ženského pohlaví; bydleli v 1061 vesnicích a městech a v 129.148 domech; bylo: hindů 719.164; mohammedánů 33.022; křesťanů 1253; džajnů 46.732 atd.

Důchody: 221.976 lib. Poplatek vládě žádný.

První smlouva s vládou britskou pochází z r. 1811, dle které musil rádža vydat jisté pevnosti, začež mu zaručena byla ochrana proti útokům nepřátel, on pak slíbil vystříhati se všech roztržek s jinými státy a odevzdati hádky vládě britské k rozhodnutí. Později r. 1862 uzavřena jiná smlouva, dle které se rádža podrobuje ve všech důležitých záležitostech radě vlády.

Rádža kolhápurský stojí pod správou politického úředníka, podřízeného úředníku pro Kraj *Jižní*. Má nároky na 19 ran z děla.

Jihomarhattské Džagíry, skupina malých států, pod správou politického úředníka Kolhápuru.

Prostora 2734 čtv. mil (5078·32 km²). Obyvatelstvo (1881): 523.753, a sice 260.136 mužského a 263.617 ženského pohlaví; bydleli v 602 vesnicích a městech a v 90.799 domech.

Hindů bylo 458.078; mohammedánů 41.420; džajnů 23.943; křesťanů 304 atd.

Důchody: 247.000 lib. (2,470.000 zl. ve zl.). Poplatek: 18.700 lib. (187.000 zl. ve zlatě).

Státy tyto postavily se roku 1812 pod ochranu vlády britské proti Pešvovi, náčelníku Marhattů.

Sávantvári leží mezi 15° 38' 30" a 16° 14' s. š. a mezi 73° 37' a 74° 23' v. d.

Prostora 900 čtv. mil (2330·1 km²); obyvatelstvo (1881): 174.433 a sice 86.061 mužského a 88.372 ženského pohlaví; bydleli v 226 vesnicích a městech a v 30.444 domech. Bylo: hindů 166.080; mohammedánů 3970; křesťanů 4213 atd.

Důchody 32.000 lib. (320.000 zl. ve zl.). Poplatek žádný.

Nyní nalézá se stát pod správou vlády britské, jelikož rádža není dospělý. Dynastie pochází z Marhattů.

Savanúr, v okresu Dhárváru, leží mezi 14° 56' 45" a 15° 1' 45" s. š. a mezi 75° 21' 45" a 75° 25' v. d.

Prostora 70 čtv. mil (181·23 km²). Obyvatelstvo (1881): 14.763, a sice 7347 mužského a 7416 ženského pohlaví v 24 vesnicích a městech a v 2646 domech. Bylo: hindů 10.866, mohammedánů 3859 atd.

Důchody: 14.763 lib. (147.630 zl. ve zl.). Poplatek žádný.

Dynastie jest mohammedánská (afghánského původu). Zakladatel Abdúl Raúf Chán obdržel od císaře Aurangziba r. 1680 jisté pozemky; avšak Tipú Sultán následníky jeho úplně o jejich pozemky obral (1785), tak že tehdejší naváb se uchýlil k Pešvovi, od něhož obdržel podporu 4800 liber ročně.

Později byla tato podpora vyměněna za nynější pozemky následkem zakročení generála Wellesleye.

d) *K okresu Sindhskému* přináleží domácí stát jeden, totiž *Khajrpur*; leží mezi 26° 10' a 27° 46' s. š. a mezi 68° 14' a 70° 13' v. d.

Prostora 6109 čtv. mil (15816·2 km²); obyvatelstvo (1881): 129.153, a sice 70.746 mužského a 58.407 ženského pohlaví, již bydleli v 25.720 domech. Hindů bylo 26.727; mohammedánů 102.426.

Důchody: 57.000 lib. (570.000 zl. ve zl.). Poplatek žádný.

Panovníci jsou mohammedáni, původu balúčského a jsou jediným zbytkem dřívějších panovníků (mírů) v Sindu od r. 1783 až do doby, kdy Sind anglickým državám přivtělen byl, což se stalo r. 1843 Když se toto stalo, byl stát Khajrpurský jediný, který za svou oddanost vládě anglické směl i na dále existovati pod ochranou vlády britské.

Politický úředník okresu Šikárpurského má stát ten ve své správě. Nynější panovník jest *mír Alí Murád Chán*; má nároky na 15 ran z děla.

Tím jsem vyčerpal črtu o domácích státech v Indii. Přehledná tabulka ty poměry ještě lépe znázorní. (Viz str. 64).

Administrace Východní Indie.

Ke konci považuji za důležité přidati několik ještě slov o administraci Východní Indie.

Nynější systém pochází z r. 1858, kdy správa byla přeložena v ruce vlády anglické — na místo rady ředitelů, rady majitelů atd. nastoupil v Anglii *státní sekretář pro Indii* (Secretary of State for India). Tento má hodnost ministra a jest volen a padá zároveň s ostatním kabinetem. Má k sobě radu, jejíž členové nyní volí se na 10 let s prodloužením, ve výjimečných případech na dalších 5 let.

Obyčejně jedná sekretář pospolně se svou radou — v nutných případech může jednati sám.

Vicekrál neb Governor-General, jak již pověděno, ustanoven jest vládou anglickou obyčejně na 5 let — vykonává pak v Indii nejvyšší moc, ale pod kontrolou státního sekretáře v Anglii.

V největší části případů, týkajících se výkonných a zákonodárných ustanovení, jedná vicekrál pospolně s radou svou — jen v jistých případech (zvláště nutných a důležitých) může jednati neodvisle.

Rada vicekrále jest dvojí (výkonná a zákonodární) — jak již dříve popsáno bylo. (Zeměp. Sb. II. p. 282).

Zákonodárné rady mají také Bombaj, Madras a Bengálsko — jejich usnesení však schvaluje Governor-General.

Bengálsko, Bombaj, Madras a Severozápadní Provincie mají *nejvyšší soud*. Pandžáb má *hlavní soud* s třemi soudci; Centrální Provincie a Audh mají *soudního kommissionáře*; v Barmě jest *soudní kommissionář* a *soudní správce*; prvý jest pro provincii, druhý pro Rangún a pro kriminální případy v kterékoliv části Barmy, když obžalovaný jest Evropan. Pro Assam jest *nejvyšší soud* v Kalkuttě nejvyšší instancí, vyjma některé horské krajiny, kde *hlavní kommissionář* pro Assam rozhoduje bez odvolání.

Pro další administraci jest, jak již uvedeno, celá Indie rozdělena v provincie se zvláštními vládami, v jejichž čele stojí, jak již uvedeno, guvernéři, podguvernéři neb hlavní kommissionáři, některé provincie stojí pod direktním řízením vicekrálovým.

Přehledná tabulka států domácích.

	Prostora	Počet měst a vesnic	Počet obydlených domů	Obyvatelstvo (1881)	Poplatek
Pod řízením vicekrále:					
a) *Hajdarábád* čili Stát Nizamův . . .	80.000 čtv. mil [47] (206.400 km^2)	20.398	1 859.600	9,845.594	Provincie *Berar* jako záruka na udržování vojenského sboru
b) *Majsúr*	24.723 čtv. míle (63.986·3 km^2)	17.655	733.200	4,186.188	245.000 lib.
c) *Baroda* nebo Stát Gáekvárův	8570 čtv. mil (22.187·7 km^2)	3.012	479.643	2,185 005	Udržování vojenského sboru
d) *Kašmír* (Kašmír a Džamu)	80.900 čtv. mil (209.450·1 km^2)			1,534.972	1 kůň, 25 lib. jemné vlny, 3 páry šálů
e) *Centrální Indie* (Central India Agency)	75.059 čtv. mil (204.817 7 km^2)	31.560	1,661.434	9,261.907	25.605 lib. a úroky ze sumy 280.000 lib.
f) Rádžputána	129.750 čtv. mil (1,335.922·7 km^2)	30.001	2,001.451	10,102.049	132.108 lib. a 16.500 lib. příspěvků na udržování sboru vojenského
Ve spojení s provinciálními vládami:					
a) V provincii Madraské	9611 čtv. mil (24.882·87 km^2)	5 058	735 752	3,444 849	100.000 lib.
b) V provincii Bombajské	73.754 čtv. míle (190.928 km^2)	131.191	1,351.367	6,941.249	139.944 lib.
c) V provincii Bengálské	36.634 čtv. míle (94.845·42 km^2)		487.827	2,845.405	10.560 lib.
d) V provincii Pandžábské	35.817 čtv. mil (92.720·21 km^2)	18.546	655.192	3,861.683	29.006 lib. a 975 jezdců
e) V Severozápadních Provinciích . . .	5125 čtv. mil (13.267·62 km^2)	3.322	125.907	741.750	— —
f) V Assamu	8000 čtv. mil (20.712 km^2) a 3997 čtv mil (10.344·23 km^2)	954	45.322	221.070	— —
g) V Centrálních Provinciích	28.834 čtv. mil (74.651·22 km^2)	11.242	375.283	1,709.720	13.868 lib.

[47]) Míle jsou jako v předešlém, anglické: 1 angl. míle = 2·589 kilom.

Ke každé provincii britského území náležejí jisté domácí státy. které té neb oné provincii zeměpisně nejblíže se nalézají; některé z nejdůležitějších jsou pod bezprostředním dozorem vicekrálovým, jak to bylo v předešlém popsáno.

Základem administrace jest pak rozdělení provincií v *okresy* (district), slovo, jež má v Indii zcela určitý a důležitý význam. V každém okresu vede správu hlavní úředník zvaný „Collector-Magistrate“, nebo v některých, jako v Centr. Provinciích, v Assamu a v Britské Barmě, jakož i v některých okresech v Bengálu a Severozápadních Provinciích, „Deputy Commissioner“; mají ostatně stejný úkol. Tento úředník má celou odpovědnost za svůj okres — na jeho schopnostech a na jeho povaze závisí úspěch vlády britské v Indii. Povinnosti jeho jsou velmi rozsáhlé: on zastává úřad berního (vybírá daně z pozemků), jest soudcem, policejním úředníkem a má dozor nad všemi ostatními odvětvími do oboru správy okresu spadajícími; — také má býti úlohou jeho, aby seznal podrobně poměry okresu svého — pročež mu nutno v okresu svém cestovati.

Počet okresů v Indii obnáší asi 235; liší se však valně v prostoře a počtu obyvatelstva od sebe.

Průměrná prostora obnáší 3840 čtv. mil (9941·76 km²) a průměrný počet obyvatelstva 800.723.

Avšak jsou okresy, které mají až 14.115 čtv. mil (36.543·73 km².), v Sindu (Karáčhi) nebo 12.045 čtv. mil (31.194·5 km²). v Bengálu (Lohážduga), a až 3,051.916 obyvatelstva, v Bengálu (Maimansingh), nebo 2,617.120, v Severozápadních Provinciích (Gorakhpur), nebo 2,365.035, v Madrasku (Malabar) atd.; avšak jsou zase okresy, které jsou mnohem menší, tak že mají jen 144.070 obyvatelstva, v Severozápadních Provinciích (Dehra Dún), neb 231.341, v C. Provinciích (Nimar), ba i dokonce jen 91.034, v Madrasku (Nílgirí). — Madraské a bengálské okresy jsou v průměru nejrozsáhlejší a nejvíce obydlené.

Ve všech provinciích, vyjma Madraskou, tvoří pak několik okresů větší skupení, zvané *kraj* (Division), pod správou vyššího úředníka, zvaného *kommissionář* (Commissioner), který pak jest prostředníkem mezi úředníky okresů a pak lokální vládou; v Bengálu, v Severoz. Provinciích a Bombajsku jsou některé z těchto krajů značně rozsáhlé.

Okresy jsou pak rozděleny v menší oddíly, zvané v Bengálsku *podkraje* (subdivision), v Madrasku a Bombajsku *taluk*. ostatně pak *tahsil* (dříve z velké části *parganah*); úředníci v těchto podkrajích jsou v první řadě výběrčí daně a nazývají se *mamlatdar* (v Bombajsku) nebo *tahsildar* (v ostatních); jsou obyčejně domorodci.

Vzhledem k policii, jsou okresy rozděleny v tak zvané *thány*, pod dozorem představeného *thánadára*, jemuž k ruce jest větší neb menší počet policejních zřízenců. Tito lidé jsou z větší části domorodci; jen na větších stanicích a v sídle okresního úředníka jest policejní dozorce Evropan.

Konečně jest vesnický *hlídač* neb *ponocný* (obyčejně *čauki-dar*, ale také *kotval* zvaný) v jistém smyslu policejní úředník vládní.

Ten bdí nad pořádkem ve vesnici — každý týden podává zprávu nejbližší policejní *tháně*, odtamtud to jde dále k větší stanici, pak k okresnímu úředníku, ke krajskému úředníku atd. — a *tak tedy vláda britská s poměrně tak malým počtem anglických úředníků spravuje a udržuje v pořádku tak ohromnou zemi a značné množství obyvatelstva.*

Alespoň jednou do roka má okresní úředník okres svůj procestovati, aby se přesvědčil osobně, jak okres prospívá a v jakém stavu se obyvatelé nalézají; má býti tím také podána příležitosť, aby mohli obyvatelé, hlavně vesničané, své stížnosti a svá přání okresnímu úředníku osobně sděliti, což jinak není vždy dobře možno. Cestuje pak obyčejně v počasí chladném (od října do února), přebývá, jako i jiní cestující po venkově v Indii činiti musí, v staně, rozbijí tábor svůj poblíže vesnic neb měst, mnohdy ale také uprostřed polí a lesů, tak že má příležitosť o všem osobně se přesvědčiti. Při takových výpravách jest pak *čaukidar* neb *kotval* nad míru užitečnou osobou, bez níž se na cestách po Indii ani obejíti nemůžeme. Jeho povinností jest poblíže tábora přítomnu býti, aby vyčkal rozkazů, neboť jest prostředníkem mezi obyvateli a cestujícím, on zaopatřuje potravin pro cestujícího a služebnictvo, on zaopatřuje nosiče a vůbec veškeré podobné potřeby. Přistane-li cestující (ve vládních službách) u policejní stanice, mají pak policisté podobné povinnosti oproti cestujícímu — jen že ti pamatují také především na sebe a z obyvatelů na účet cestujícího různé věci vynucují.

Přehled pochodu administrace.[48])

Secretary of State v Anglii se zvláštní radou.	*Vicekrál* = Governor General v Indii s radou zákonodárnou a radou výkonnou. Spravuje direktně některé provincie britské a některé domácí státy.

Guvernéři (Governor) v Bombajské Prov. v Madraské " (Jisté domácí státy).	*Podguvernéři* (Lieutenant Governor) v Bengálu v Severozápadních Provinciích v Pandžábu. — (Domácí státy.	*Hlavní kommissionář* (Chief Commissioner) v Centrálních Prov. v Assamu v Barmě. — (Domácí státy).

Provincie rozděleny na *okresy* (District) v jich čele stojí Collector-Magistrate nebo Depty-Commissioner.	Vyjma v Madrasku tvoří okresy větší skupiny = kraje (Division) pod kommissionářem (Commissioner)
V policejním ohledu rozděleny okresy na *thány* — s úředníkem (thánadárem) v čele	Dále rozděleny *okresy* na *podkraje* = talúk = tahsíl, s jistými úředníky v čele (hlavně výběrčí daně).
Ve vesnicích zastupuje policii veřejný hlídač = *čaukidar*, velmi důležitý dozorčí orgán.	

Státy domácí neodvislé.

Mimo to dlužno zmíniti se krátce o některých státech domácích neodvislých, těsně k Indii přiléhajících.

Nepál, na severu, podél jižního svahu Himálaje, mezi 26° 25' a 30° 17' s. š. a mezi 80° 6' a 88° 14' v. d.

Prostora 54.000 čtv. mil (139.806 km²) — Obyvatelstvo není sčítáno; udává se na 2,000.000 (dle jedněch), až 5,200.000—5,600.000 (dle jiných).

[48]) Tato tabulka poskytuje jen zcela všeobecný přehled administrace — stává pak ještě mnoho jiných detailů, které zde nebylo lze šíře uvésti.

Ve fysikálním a přírodopisném ohledu jest to krajina zajímavá — ale není zde místa o tom se šířiti; jen tolik se zmíním, že tam leží nejvyšší hora *Everest* (8842 m.), jakož i *Dhaulagir* (8178·6 m.).

Obyvatelé skládají se z různých prabydlitelů a hlavně z *Gúrkhů* nebo *Gúrkhalů*, rádžputského původu, již se tam přistěhovali koncem 12. století; dle náboženství jsou obyvatelé *buddhisté, hindové* a vyznavači *původních forem* náboženských.

Důchody páčí se na 1.000.000 lib. (10,000.000 zl. ve zlatě).

Nepál jest úplně neodvislý — ale žije s vládou anglickou nyní v přátelském poměru — kdežto na počátku tohoto století bylo několik výprav proti Gúrkhům, jimiž Angličané získali některé územky v severozápadním Himálaji.

Bhután, na severovýchodu Indie britské, mezi 26° 45' a 28° s. š. a mezi 89° a asi 92° v. d. — Leží tam hora *Čumalari* (7300 m.).

Prostora udává se na 15.000 čtv. mil (38.835 km²) a obyvatelstvo na 20.000. — Obyvatelé jsou *Bhutíové* a *buddhisté* Pozůstávají ze tří tříd: z kněží, z pohlavárů (penlóu) a rolníků; pěstují mimo jiné obilniny také zemčata, jež byla Angličany zavedena.

Bhután jest neodvislý — ale od roku 1865 jest zvláštní poměr, který podmíněn jest historickým vývojem.

Bhutíové již dříve podnikali vpády do různých částí britského území. R. 1863 konečně byl vyslán do Bhutánu vyslanec (Sir Ashley Eden), aby žádal zadostučinění. Když totiž r. 1826 Angličané získali *Assamu*, bylo pozorováno, že Bhutíové před tím zmocnili se jistých k Assamu náležejících krajů na úpatí hor, zvaných *Duáry*, za něž zavázali se platit malý poplatek. Nedodrželi slibu — naopak podnikali odtamtud vpády na britské území. Když všelijaké demonstrace se strany vlády britské ničeho nepomohly, prohlásila vláda přisvojení těchto Duárů a uvolila se platit Bhutánu 1000 lib. odškodnění, dokud se budou chovat přátelsky. Avšak brzo následovaly nové nepřátelské projevy, jež přiměly vládu r. 1863 k zmíněné výpravě. Pan Ashley Eden však ničeho nepořídil — tak že následovala vojenská výprava — kterou byli Bhutíové přinuceni k uzavření míru r. 1865 (11. listopadu) a k odstoupení *Duárů* vládě britské — jakož i k vydání všech odloudĕných obyvatelů, britských poddaných. Vláda britská však ustanovila se na tom, že, dokud Bhután se bude chovati přátelsky, bude mu platit na odškodněnou 2500 lib. (25.000 zlatých ve zlatě) ročně, která suma se může zponenáhla zdvojnásobiti.

Bhután jest rozdělen ve Východní a Západní provincii; každá s guvernérem v čele. Vládu vedou dva rádžové, a to: *Dharm rádža*, duševní vládce a *Déb rádža*, dočasný vládce, jehož volí pohlavárové každého 3. léta.

Sikkim, neodvislý, leží mezi 27° 9' a 27° 58' s. š. a mezi 88° 4' a 89° v. d., prostora asi 1550 čtv. mil (4032·95 km²); obyvatelstvo dle odhadu 7000.

Obyvatelé jsou *Lepčové, Bhutíové* a *Límbové*. Náboženství *buddhistické*.

Při vypuknutí války s Nepálem roku 1814 byl Sikkim na straně Angličanů, začež byl odměněn. Roku 1835 odstoupil rádža sikkimský *Dardžíling* (nyní Sanitarium) Angličanům a obdržel za to roční plat

300 lib. (3000 zl. ve zlatě). — Avšak r. 1849 nastala jistá roztržka — plat rádžův byl zastaven, a mimo to také kus jeho země obsazen — když to však nic nepomohlo — poslána do Sikkimu vojenská výprava, následkem čehož podal rádža zadostučinění, uzavřel novou smlouvu (v březnu 1861) ohledně volného obchodu, ochrany cestujících a upravování cest.

Vláda britská opět obnovila plat rádžovi ve výši 500 lib., který později ještě zvýšen byl.

Od toho času jest poměr mezi oběma vládami přátelský.

Državy jiných evropských mocností.

Aby obraz Východní Indie byl úplný, musím v krátkosti uvésti *také državy dvou jiných Evropských mocností v Indii.*

Tyto državy náležejí *Francouzům* a *Portugalcům* a jsou to nepatrné zbytky jejich dřívějších rozsáhlých území, která však nebyli schopni udržeti a zachovati.

Francouzské državy skládají se z *pěti* osad pod správou *guvernéra*, jenž sídlí v *Pondišerri.* Osady jsou:

	Prostora	Obyvatelstvo (1882)	Důchody (1883)
Pondišerri (Madras)	115 čtv. mil	140.943	57.316 lib.
Čandarnagar (Bengál)	4 „ „	26.443	8.400 „
Karikál (jižně od Pondišerri) .	53 „ „	93 443	17.743 „
Mahé (na západní straně Indie poblíže Kalikutu)	26 „ „	8.246	1.790 „
Janáon (při ústí Godávarie) . .	5 „ „	4.536	1.539 „
	203 čtv. míle (525·56 km².)	273.611	86.788 lib.

Portugalci mají nyní *tři* osady ve Východní Indii pod řízením *hlavního guvernéra*, jehož sídlo jest *Goa,* v státě *Goa* na západní straně Indie; jeho správě také podlehá ještě *Mozambique* (v Africe), *Makao* (blíže Hong-Kongu) a část *Timoru* (ostrov malajský).

Osady jsou:

	Prostora	Obyvatelstvo (1881)	Důchody
Goa (na západní straně Indie)	1062 čtv. mil	445.449	Neurčené
Daman (severně od Bombaje)	82 „ „	49.084	
Diu (jižní břeh Káthiáváru) .	20 „ „	12.636	
	1162 čtv. míle (3008·41 km².)	507.169	